PVB.

TERENTII AFRI COMOEDIÆ SEX.

CANTABRIGIÆ,
Ex officina IOHANNIS
LEGATT. 1589.

ANDRIAE PERSONAE.

SIMO, senex.
DAVVS, servus.
PAMPHYLVS, adolescens.
BYRRHIA, servus.
GLYCERIVM, Chremetis filia.
CHREMES, senex.
DROMO, lorarius.
SOSIA, libertus.
MYSIS, ancilla.
CHARINVS, adolescens.
LESBIA, obstetrix.
CRITO, hospes.

Atq; hi fabulæ sunt interlocutores, reliquarum personarum tantùm mentio fit.

ARCHYLIS, ancilla.
NICERATVS, adolescens.
PASIBVLA, eadem quæ Glycerium.
CHRYSIS, meretrix.

ANDRIA TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. M. FVLVIO, ET M'. GLABRIONE AEDILIB. CVRVLIB. EGERVNT L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATTILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI F. TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRAECA, EDITA M. MARCELIO, C. SVLPICIO COSS.

PROLOGVS.

POETA cùm primùm animum ad ſcribendum appulit,
Id ſibi negotî credidit ſolum dari,
Populo vt placerent, quas feciſſet fabulas.
Verùm aliter euenire multò intelligit:
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, ſed qui maleuoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo animum aduortite,
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui vtramvis rectè norit, ambas nouerit.
Non ita ſunt diſſimili argumento, ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ, ac ſtylo.
Quæ conuenêre, in Andriam, ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atq; vſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum, atq; in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt ne intellegendo, vt nihil intellegant,
Qui cùm hunc accuſant, Nævium, Plautum, Enniuſ
Accuſant, quos hic noſter auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc vt quieſcant porrò, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Fauete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit reliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis priùs.

ACTVS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

SI. VOS iſtæc intrò auferte: abite. Soſia

A2

Ades dum: paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe vt curentur rectè hæc. SI. Immo aliud. So. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſsit amplius?
SI. Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quam paro:
Sed ijs,quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
SI. Ego poſtquam te emi à paruulo, vt ſemper tibi
Apud me iuſta, & clemens fuerit ſeruitus,
Scis. feci, è ſeruo vt eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſeruiebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium,perſolui tibi.
So. In memoria habeo. SI. haud muto factum. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio,quod placeat,Simo,&,
Id gratum fuiſſe aduorſum te,habeo gratiam.
Sed mî hoc moleſtum eſt: nam iſtæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficî.
Quin tu vno verbo dic,quid eſt,quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
So. Cur ſimulas igitur? SI. Rem omnem à principio audies.
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſsit ex ephebis,Soſia,
Liberiùs viuendi fuit poteſtas: nam antea
Quî ſcire poſſes,aut ingenium noſcere,
Dum ætas,metus, magiſter prohibebant? So. ita est.
SI. Quod pleriq; omnes faciunt adoleſcentuli,
Vt animum ad aliquod ſtudium adiungant, aut equos
Alere,aut canes ad venandum,aut ad Philoſophos:
Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat,& tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So. non iniuria: nam id arbitror
Adprime in vita eſſe vtile, VT NE quid nimis.
SI. Sic vita erat: facilè omneis perferre, ac pati:
Cum quibus erat cumq; vnà,ijs ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudijs,aduorſus nemini,
Nunquam præponens ſe alijs,ita facillimè
Sine inuidia inuenias laudem,& amicos pares.
So. Sapienter vitam inſtituit: namq; hoc tempore
OBSEQVIVM amicos,veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium

Ex Andro commigrauit huc vicinię,
Inopia,& cognatorum negligentia
Coacta,egregia forma,atq; ætate integra.
S o. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
S I. Primùm,hæc pudicè vitam, parce,ac diuiter
Agebat,lana,ac tela victum quæritans.
Sed,postquam amans accessit,pretium pollicens,
Vnus, & item alter; ita vt ingenium est omnium
Hominum ab labore proclive ad lubidinem,
Accepit conditionem,dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant,fortè,ita vt fit,filium
Perduxêre illuc secum,vt vna esset,meum.
Egomet continuò mecum: certè captus est.
Habet. obseruabam mane illorum seruolos
Venientes,aut abeuntes: rogitabam,heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. teneo. SI. Phædrum,aut Clinian
Dicebant,aut Niceratum. nam hi tres tum simul
Amabant. eho,quid Pamphilus? quid? symbolam
Dedit,cenauit. gaudebam. item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enimuero spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam,qui cum ingenijs confligatur eiusmodi,
Neq; commouetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere iam ipsum suæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat,tum vno ore omnes omnia
Bona dicere,& laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes,
Vltrò ad me venit,vnicam gnatam suam
Cum dote summa filio vxorem vt daret.
Placuit: despondi: hic nuptijs dictus est dies.
S o. Quid obstat, cur non veræ fiant? S I. audies.
Ferè in diebus paucis,quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. S o. ô factum bene!
Beasti: metui à Chryside. SI. ibi tum filius
Cum illis,qui amarant Chrysidem, vnà aderat frequens:
Curabat vnà funus: tristis interim,
Non numquam conlacrumabat,placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hic paruæ consuetudinis
Causa mortem huius tam fert familiariter:
Quid,si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni

Manſuetiq; animi officia. quid multis morer?
Egomet quoq; eius cauſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. S o. hem quid eſt? SI. ſcies.
Effertur: imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte vnam adſpicio adoleſcentulam,
Forma. S o. bona fortaſſe. SI. & voltu, Soſia,
Adeò modeſto, adeò venuſto, vt nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, & quia erat forma præter cæteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſequas;
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſsit illico animum. atat, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
S o. Quam timeo, quorſum euadas. S I. ſimus interim
Procedit: ſequimur: ad ſepulcrum venimus:
In ignem poſita eſt: fletur. interea hæc ſoror,
Quam dixi, ad flammam acceſsit imprudentius,
Satis cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene diſsimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, vt conſuetum facilè amorem cerneres,
Reiecit ſe in eum flens quàm familiariter.
S o. Quid ais? S I. redeo inde iratus, atq; ægrè ferens.
Nec ſatis ad obiurgandum cauſæ diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccaui pater?
Quæ ſeſe voluit in ignem injicere, prohibui,
Seruani. honeſta oratio eſt. S o. rectè putas:
Nam ſi illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi qui dederit damnum, aut malum?
Venit Chremes poſtridie ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperiſſe, Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. ego illud ſedulò
Negare factum. ille inſtat factum. denique
Ita tum diſcedo ab illo, vt qui ſe filiam
Neget daturum. So. non tu ibi gnatũ? SI. ne hæc quidẽ
Satis vehemens cauſa ad obiurgandum. So. qui, cedo?
S I. Tute ipſe his rebus finem præſcripſti pater:
Prope adeſt, cum alieno more viuendum eſt mihi.
Sine nunc meo me viuere interea modo.
S o. Quis igitur relictus eſt obiurgandi locus?
S I. Si propter amorem vxorem nolit ducere:
Ea primum ab illo animaduertenda iniuria eſt.
Et nunc id operam do, vt per falſas nuptias

Vera obiurgandi causa sit, si deneget:
Simul, sceleratus Dauus si quid consilî
Habet, vt consumat nunc, cum nihil obsint doli:
Quem ego credo manibus pedibusq; obnixe omnia
Facturum, magis id adeò, mihi vt incommodet,
Quàm vt obsequatur gnato. So. quapropter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego, si sensero.
Sed quid opu'st verbis? sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo vt nil sit moræ: restat Chremes:
Qui mihi exorandus est, & spero consore.
Nunc tuum est officium, has bene vt adsimules nuptias,
Perterrefacias Dauum, obserues filium,
Quid agat, quid cum illo consilij captet. So. sat est:
Curabo: eamus iam nunc intro. SI. i præ, sequar.
Non dubium est, quin vxorem nolit filius:
Ita Dauum modò timere sensi, vbi nuptias
Futuras esse audiuit. sed ipse exit foras.

ACTVS I. SCENA II.

DAVVS, SIMO.

D A. MIRABAR, hoc si sic abiret: & heri semper lenitas,
Verebar, quorsum euaderet.
Qui postquam audierat non datum iri filio vxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neq; id ægrè tulit.
SI. At nunc faciet, neq;, vt opinor, sine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes iam amoto metu, inter oscitantes opprimi,
Vt ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astutè. S. carnufex quæ loquitur? D. herus est, neq; præuideram.
S. Daue. D. hem, quid est? S. ehodum ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego verò istuc. S. sed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, fivi animum vt expleret suum:
Nunc hæc dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, siue æquum est, te oro, Daue, vt redeat

iam in viam.

D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, grauiter sibi dari vxorem ferunt.

D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,

Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerúq; applicat.

D. Non hercle intellego. S. non? hem. D. non: Daus sum, non Oedipus.

S. Nempe ergo aperte vis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.

S. Si sensero hodie, quidquam in his te nuptijs

Fallaciæ conari, quo fiant minus;

Aut velle in ea re ostendere, quàm sis callidus:

Verberibus cæsum te in pistrinum, Daue, dedam vsq; ad necem,

Ea lege, atq; omine, vt, si te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid, hoc? intellextin? an nondum etiam ne hoc quidem? D. immo callidè.

Ita apertè ipsam rem modò locutus: nihil circuitione vsus es.

S. Vbiuis, facilius passus sim, quàm in hac re, me deludier.

D. Bona verba quæso. S. irrides? nihil me fallis. sed dico tibi,

Ne temere facias, neq; tu hoc dicas tibi non prædictum. caue.

ACTVS I. SCENA III.

DAVVS.

D. ENIMVERO, Daue, nihil loci est segnitiæ, neq; socordiæ,

Quantum intellexi modò senis sententiam de nuptijs.

Quæ si non astu prouidentur, me, aut herum pessum dabunt.

Nec, quid agam, certum est, Pamphilum ne adiutem, an auscultem seni.

Si illum relinquo, eius vitæ timeo; sin opitulor, huius minas:

Cui verba dare difficile est. primum iam de amore, hoc comperit:

Me infensus seruat, ne quam faciam in nuptijs fallaciam.

Si senserit, perij; aut, si libitum fuerit, causam ceperit,

Quo iure, quaq; iniuria præcipitem in pistrinum dabit.

Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam; hæc Andria,

Sine ista vxor, sive amica est, grauida è Pamphilo est:
Audireq; eorum est operæ pretium audaciam:
Nam inceptio est amentium haud amantium:
Quidquid peperisset, decreuerunt tollere:
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Ciuem Atticam esse hanc: fuit olim quidam senex,
Mercator: nauem is fregit apud Andrum insulam.
Is obijt mortem: ibi tum hanc eiectam Chrisidis
Patrem recepisse orbam, paruam. fabulæ.
Mihi quidem non hercle fit verisimile.
Atqui ipsius commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, vt
Conueniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTVS I. SCENA IIII.

MYSIS.

MYSIS. Archilis iam dudum Lesbiam adduci iubes.
Sane pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. importunitatem spectate aniculæ:
Quia compotrix eius est. Di date facultatem obsecro
Huic pariundi, atq; illi in alijs potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor, quid fiet.
Opperiar, vt sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ adferat.

ACTVS I. SCENA V.

PAMPHILVS, MYSIS.

P. HOCCINE est humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris?
M. Quid illud est?
P. Pro Deûm, atq; hominum fidem, quid est, si non hæc contumelia est?
Vxorem decreuit dare sese mi hodie. non ne oportuit
Præsciisse me ante? nonne prius communicatum oportuit?
M. Miseram me, quod verbum audio? P. quid Chremes? qui denegarat,
Se commissurum mihi gnatam suam vxorem: id nunc tauit:
Quoniam me immutatum videt.

Iàm re

Itàne obſtinatè operam dat, vt me à Glycerio miſerum abſtrahat?
Quod ſi fit, pereo funditùs.
Adeon' hominem inuenuſtum eſſe, aut infelicem quemquam, vt ego ſum?
Pro Deûm, atq; hominum, nullon' ego
Chremetis pacto affinitatẽ effingere potero? quot modis
Contemptus, ſpretus? facta, tranſacta omnia. hem
Repudiatus repetor, quamobrem? niſi ſi id eſt, quod ſuſpicor:
Aliquid monſtri alunt: ea quoniam nemini obtrudi poteſt,
Itur ad me. M. oratio hæc me miſeram exanimauit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah.
Tantúmne rem tam negligenter agere? præterlens modò
Mihi apud forum, vxor tibi ducenda eſt Pamphile hodie, inquit: para.
de te.
Obſtupui. cenſen' vllum me verbum potuiſſe proloqui?
Aut vllam cauſam, ineptam ſaltem, falſam, iniquam? obmutui.
Quòd ſi ego priùs id reſciſſem; quid facerem, ſi quis nunc me roget,
Aliquid facerem, vt hoc ne facerem. ſed nunc primum quid exſequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diuerſæ trahunt;
Amor, huius miſericordia, nuptiarum ſollicitatio,
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo vſque adhuc,
Quæ mecum animo libitum eſt, facere: ei ne ego vt aduorſer? hei mihi,
Incertum eſt, quid agam. M. miſera timeo, hoc incertum quorſum accidat.
Sed nunc peropu'ſt, aut hunc cum ipſo, aut me aliquid de illa aduorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis ſalue. M. ô ſalue Pamphile. P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atq; ex hoc miſera ſollicita eſt, diem
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ: tum autem

hoc

hoc timet,
Ne deseras se. P. hem.egóne istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam,
Quæ mihi suum animum atq; omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregiè caram pro vxore habuerim;
Bene,& pudicè eius doctum,atq; eductum,sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor,si in te solo sit situm:
Sed vim vt queas ferre. P. adeon' me ignauum putas?
Adeon' porro ingratum,aut inhumanum, aut ferum,
Vt neq; me consuetudo,neq; amor,neq; pudor
Commoueat,neq; commoneat,vt seruem fidem?
M.Vnum hoc scio,hanc meritam esse,vt memor esses sui.
P. Memor essem? ô Mysis, Mysis,etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio. iam fermè moriens me vocat:
Accessi: vos semotæ: nos soli: incipit:
Mi Pamphile, huius formam, atq; ætatem vides:
Nec [illegible]
Et ad pudicam,& tutandam ad rem sient.
Quod ego per hanc te dextram oro,& ingenium tuum,
Per tuam fidem,perq; huius solitudinem
Te obtestor,ne abs te hanc segreges,neu deseras,
Si te in germani fratris dilexi loco.
Siue hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti virum do,amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo,& tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manum dat: mors continuò ipsam occupat.
Accepi: acceptam seruabo. M. Ita spero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:
Atque audin'? verbum vnum cane de nuptijs,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTVS II. SCENA I.

CHARINVS, BYRRHIA, PAMPHILVS.

C. QVID ais Byrrhia? Datur illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est. C. quî scis Byrrhia?
B. Apud forum modò de Dauo audiui. C. væ væ misero mihi.
Vt animus in spe, atq; in timore vsq; antehac attentus fuit,

Ita,

Ita, poſtquam adempta ſpes eſt, laſſus, cura confectus ſtupet.
B. Quæſo edepol Charine, quoniam id fieri, quod vis, non poteſt,
Velis id, quod poſſit. C. nihil aliud, niſi Philumenam volo.
B. Ah, quanto ſatius eſt, te id operam dare,
Quî iſtum amorem ex animo amoueas tuo, quàm id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta conſilia ægrotis damus.
Tu ſi hic ſis, aliter ſentias. B. age age, vt lubet. C. ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt, priùs, quàm pereo.
B. Quid hic agit?
C. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum:
[illegible], vt aliquot ſaltem nuptijs prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. id aliquid nihil eſt. C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quid ni? ſi nihil impetres,
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
C. Abi hinc, in malam rem cum ſuſpicione iſtac, ſcelus.
P. Charinum video, ſalue. C. ô ſalue Pamphyle:
Ad te aduenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. Nec; pol conſilij locum habeo, neq; auxilij copiam.
Sed iſtuc quidnam eſt? C. hodie vxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi,
Vereor dicere: huic dic quæſo Byrrhia. B. ego dicam. P. Quid eſt?
B. Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,
Nunquid nam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. ah Pamphile,
Nihil. P. quam vellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obſecro,
Principio vt ne ducas. P. dabo equidem operam. C. ſed ſi id non potes,

Aut

Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi? P. cordi? C. saltem aliquot dies
Proferi, dum proficiscor aliquò, ne videam. P. audi nunc iam:
Ego Charine neutiquam officium esse liberi puto,
Cum is nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adi, iscier.
C. Reddidisti animum. P. nunc, si quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite fingite, inuenite, efficite, quî detur tibi:
Ego id agam, mihi quî ne detur. C. sat habeo. P. Dauum o optume
Video. huius consilio fretus sum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,
Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire. fugin' hinc? B. ego verò ac lubens.

ACTVS II. SCENA II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

D. DI boni, boni quid porto? sed vbi inueniam Pamphilum,
Vt metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus est, nescio quid. P. nihil est. nondum hęc resciuit mala.
D. Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias.
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed vbi quæram? aut quò nunc primum intendam? C. cessas alloqui?
D. Abeo. P. Dane ades, resiste. D. quis homo est, qui me? ô Pamphile,
Te ipsum quæro. euge ô Charine: ambo opportunè: vos volo.
P. Dane, perij. D. quin tu hoc audi. P. interij. D. quid timeas, scio.
C. Mea quidem hercle in dubio vita est. D. & tu quid, scio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, tametsi intellego.
Id paues, ne ducas tu illam: tu autem, vt ducas. C. rem tenes.
P. Istuc ipsum. D. atque istuc ipsum, nil periclî est: me vide.

P. Ob-

P. Obsecro te,quam primum hoc me libera miserum metu.D.hem,
Libero:vxorem tibi iam non dat Chremes.P. quî scis? D.scio.
Tuus pater modò me prehendit: ait,tibi vxorem dare
Hodie,item alia multa,quæ nunc non est narrãdi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum,vt dicam tibi,hæc.
Vbi te non inuenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum,
Circumspicio;nusquam. forte ibi huius video Byrrhiã:
Rogo:negat vidisse: mihi molestum quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,
Paullulum obsonî,ipsus tristis,de improuiso nuptiæ:
Non cohærent. P. quorsumnam istuc?D. ego me continuò ad Chremem.
Cum illò aduenio,solitudo ante ostium:iam id gaudeo.
P. Rectè dicis,perge. D. maneo: interea introire neminem
Video,exire neminem,matronam nullam,in ædibus
Nil ornati,nil tumulti.accessi,introspexi. P.scio.
Magnum signum.D.nũ videntur conuenire hæc nuptijs?
P.Non,opinor, Dauε. D. opinor, narras? non rectè accipis.
Certa res est. etiam puerum inde abiens conueni Chremis,
Holera,& pisciculos minutos ferre obolo in cenam seni.
C.Liberatus sum Dane hodie tua opera. D. at nullus quidem.
C. Quid ita?nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput.
Quasi necesse sit, si huic non dat,te illam vxorem ducere.
Nisi vides nisi senis amicos oras,ambis. C.bene mones.
Ibo:etsi hercle sæpe iam me spes hæc frustrata est.vale.

ACTVS II. SCENA III.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. QVID igitur sibi volt pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.
Si id succenseat nunc, quia non det tibi vxorem Chremes,
Ipsus sibi esse iniurius videatur:neque id iniuria:

Priùs,

Priùs, quàm tuum, vt sese habeat, animum ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid? vis, patiar? D. pater est Pamphile.
Difficile est. tum hæc sola est mulier, dictum ac factum inuenerit
Aliquam causam, quamobrem ejiciat opidò. P. ejiciat? D. cito.
P. Cedo igitur, quid faciam Daue? D. dic te ducturum. P. hem. D. quid est?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.
P. Suaderi noli. D. ex ea re quid fiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar. D. non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie vxorem. tu, ducam, inquies:
Cedo, quid iurgabit tecum? hîc reddes omnia,
[illegible] certa et comma, incerta vt fient,
Sine omni periclo: nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: vt cùm velit tibi iure irasci, non queat.
Nam quod tu speres, propulsabo facile. vxorem his moribus
Dabit nemo. inopem inueniet potius, quàm te corrumpi sinat:
Sed si te æquo animo ferre accipiet, neglegentē feceris.
Aliam otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide, quò inducas. D. quin taces?
P. Dicam. puerum autem ne resciscat mihi esse ab illa, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum. D. ô facinus audax! P. hanc fidem
Sibi, me obsecrauit, quî se sciret non deserturum, vt darem.
D. Curabitur. sed pater adest. caue, te esse tristem sentiat.

ACTVS II. SCENA IIII.

SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

S. REVISO, quid agant, aut quid captent consilij.
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco:

Ora-

Orationem sperat inuenisse se,
Qua differat te: proin' tu face, apud te vt sies.
P. Modò vt possim. D. crede mihi hoc inquã Pamphile
Numquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum esse verbum, si te dices ducere.

ACTVS II. SCENA V.

BYRRIA, SIMO, DAVVS, PAMPHILVS.

B. HERVS me, relictis rebus, iussit Pamphilum
Hodie obseruare, vt, quid ageret de nuptiis,
Scirem, id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeò præsto video cum Dauo, hoc agam.
S. Vtrumque adesse video. D. hem serua. S. Pamphile.
D. Quasi de improuiso respice ad eum. P. hem pater.
D. Probè. S. hodie vxorem ducas, vt dixi, volo.
B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.
P. Neque istic, neque alibi tibi vsquam erit in me mora.
B. hem.
Cùm istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, vxore excidit.
S. I iam nunc intro, ne in mora, cùm opus sit, sies.
P. Eo. B. nullane in re esse homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum est, volgò quod dici solet,
OMNES sibi melius malle esse, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre; quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quàm illum, amplecti maluit.
Renunciabo, vt pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS II. SCENA VI.

DAVVS, SIMO.

D. HIC nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hic restitisse gratia.
S. Quid Dauus narrat? D. æquè quidquam nunc quidem.
S. Nihil ne? hem. D. nihil prorsus. S. atqui exspectabam quidem.
D. Præter spem euenit: sentio: hoc malè habet virum.
S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,
Huiusce propter consuetudinem hospitæ?
D. Nihil hercle: aut, si adeò, bidui est, aut tridui
Hæc sollicitudo: nostin'? deinde desinet:
Etenim eam secum rem recta reputauit via.
S. Laudo. D. dum licitum est illi, dumq; ætas tulit,
Amauit: tum id clam: cauit, ne vnquam infamiæ

Eo

Ea res ſibi eſſet, vt virum ſortem decet.
Nunc vxore opus eſt: animum ad vxorem appulit.
S. Subtriſtis viſus eſt ſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
S. Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil. S. quin dic, quid eſt.
D. Ait nimium parcè facere ſumptum. S. mene? D. te.
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem:
Num filio videtur vxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimum nunc? &, quod dicendum hîc ſiet,
Tu quoque perparcè nimium. non laudo. S. tace.
D. Commovi. S. ego, iſtæc rectè vt fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hîc mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTVS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVVS, LESBIA, GLYCERIVM.

M. ITA pol quidem res eſt, vt dixti Lesbia:
Fidelem haud ferme mulieri inuenias virum.
S. Ab Andria eſt ancilla hæc. quid narras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmauit fidem. S. hem.
D. Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit.
M. Nam quod peperiſſet, iuſſit tolli. S. ô Iupiter,
Quid ego audio? actum eſt ſiquidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optimum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L. ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inueniam? S. quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrina ædiam ſcio: ah
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ait?
S. Hæc primùm affertur iam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere, quò Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina fer opem, ſerua me obſecro.
S. Hui tam citò? ridiculum, poſtquam ante oſtium
Me audiuit ſtare, approperat. non ſat commodè
Diuiſa ſunt temporibus tibi Dauſ hæc. D. mihin'?
S. Num immemores diſcipuli? D. ego, quid narres, nè ſcio.
S. Hiccine ſi me imparatum in veris nuptijs
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periculo ſit, ego in portu nauigo.

ACTVS

ACTVS III. SCENA II.

LESBIA, SIMO, DAVVS.

L. Adhuc Archylis, quæ adſolent, quæque oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primùm ſac, iſtæc vt lauet: poſt deinde,
Quod iuſsi ei dare bibere, & quantum imperaui,
Dare. mox ego huc reuertor.
Per, æcaſtor, ſcitus puer narus eſt Pamphilo.
Deos quæſo, vt ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono,
Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere iniuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te eſſe ortum? D. quidnam id eſt?
S. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.
O Daue, itan' contemnor abs te? aut itáne tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam apertè fallere incipiat dolis?
Saltem accuratè, vt metui videar certè ſi reſciuerim.
D. Certè hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego. S. edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperiſſe hanc è Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?
D. Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.
S. Mihin' quiſquam? D. eho, an tute intellexti hoc adſimulari? S. irrideor.
D. Renunciatum eſt: nam quî iſtec tibi incidit ſuſpicio?
S. Quî? quia te noram. D. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
Certè enim ſcio. D. non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim, Simo.
S. Egòne te? D. ſed, ſi quid narrare occœpi, continuò dari
Tibi verba cenſes. S. falsò. D. itaquè hercle nihil iam mutire audeo.
S. Hoc ego ſcio vnum, neminem peperiſſe hîc. D. intellex-

lextin'?
Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtiũ.
Id ego iam nunc tibi renũcio here futurũ, vt ſcis ſciens:
Ne hoc poſteriùs dicas, Dani factum conſilio, aut do lis.
Prorſus à me opinionem hanc tuam ego eſſe amotam volo.
S. Vnde id ſcis? D. audiui, & credo. multa concurrunt ſimul,
Qui coniecturam hanc nunc facio. iam primum hæc ſe è Pamphilo
Grauidam dixit eſſe. inuentum eſt falſum. nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum vt adferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum vt tu videas, nil mouentur nuptiæ.
S. Quid ais? cùm intellexeras,
Id conſilij capere, cur non dixti extemplò Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam miſerè hanc amarit: nunc ſibi vxorem expetit.
Poſtremo id mihi da negotî. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, vt facis: &, id ſpero adiuturos Deos.
S. Immo abi intro; ibi me opperire, & quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino vt crederem.
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed parvipendo illud mihi multo maximum eſt,
Quod mihi pollicitus eſt ipſus gnatus. nunc Chremem
Conueniam: orabo gnato vxorem: ſi impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus eſt, haud dubium eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſsim cogere.
Atque adeò in ipſo tempore eccum ipſum obuiam.

ACTVS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

S. IVbeo Chremetem. C. oh, te ipſum quærebam. S. & ego te. C. optato aduenis.
Aliquot me adière, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viſo, túne, an illi inſaniant.

S. Ae-

S. Auſculta paucis. & quid ego te velim, &, tu quod quæris, ſcies.
C. Auſculto. loquere, quid velis.
S. Per ego te Deos oro, & noſtram amicitiam Chreme,
Quæ incepta à paruis cum ætate accreuit ſimul;
Perque vnicam gnatam tuam, & gnatum meum,
Cuius tibi poteſtas ſumma ſeruandi datur;
Vt me adiuves in hac re, atque ita, vti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant. C. ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim, cùm dabam?
Si in rem eſt vtrique, vt fiant, accerſi iube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt, quàm commodi
Vtrique; id oro te, in commune vt conſulas,
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
S. Immo ita volo, itaque poſtulo vt fiat, Chreme:
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat. C. quid eſt?
S. Iræ ſunt inter Glycerium, & gnatum. C. audio.
S. Ita magnæ, vt ſperem poſſe auelli. C. fabulæ.
S. Profecto ſic eſt. C. ſic hercle, vt dicam tibi:
AMANTIVM iræ, amoris redintegratio eſt.
S. Hem, id te oro, vt antè eamus, dum tempus datur,
Dumque eius lubido occluſa eſt contumeliis.
Prius quàm harum ſcelera, & lacrumæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad miſerecordiam.
Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Coniugio liberali deuictum, Chreme,
Dehinc facilè ex illis ſeſe emerſurum malis.
C. Tibi ita videtur: at ego non poſſe arbitror
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
S. Quî ſcis ergo iſtuc, niſi periculum feceris?
C. At iſtuc periculum in filia fieri, graue eſt.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit;
Si eueniat, quod, ſi prohibeant, diſceſsio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, & filiæ inuenies virum.
C. Quid iſtuc? ſi iſtuc animum induxti eſſe vtile,
Nolo tibi vllum commodum in me claudier.
S. Meritò te ſemper maxumi feci Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. quî ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
S. Ipſus mihi Dauos, qui intimuſt eorum conſilijs, dixit,

dixit.

Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, vt maturē.
Num cenſes faceret, filium niſi ſciret eadem hæc velle?
Tute adeò iam eius audies verba. heus euocate huc Do-
nom.
Sed eccum video ipſum foras exire.

ACTVS III. SCENA IIII.
DAVVS, SIMO, CHREMES.

D. AD te ibam. S. quidnam eſt?
D. Cur non accerſitur? iam adueſperaſcit. S. audin' vs illum?
Ego dudum non nihil veritus ſum Daue abs te, ne faceres idem,
Quod volgus ſeruorum ſolet, dolis vt me deluderes,
Propterea quòd amat filius. D. egón' iſtuc facerem? S. credidi:
Idque adeò metuens vos celaui, quod nunc dicam. D. quid? S. ſcies:
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D. tandem agnoſti, qui siem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid non? S. ſed ea gratia
Simulaui, vos vt pertentarem. D. quid ais? S. sic eſt res. D. vide.
Numquam quiui ego iſtuc intellegere. vah, conſilium callidum.
S. Hoc audi. vt hinc te iuſsi introire, opportunè hic ſe mihi obuiam.
D. Hem numnam perijmus? S. narro, quæ tu dudum narraſti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatum vt det, oro. vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optumè, inquam, factum. S. nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modò ibo: vt apparentur, dicam: atque huc renuncio.
S. Nunc te oro, Daue, quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias.
D. Ego verò ſolus. S. corrigere mihi gnatum porrò cuitere.
D. Faciam hercle ſedulò. S. potes nunc, dum animus irritatus eſt.
D. Quieſcas. S. age igitur: vbi nunc eſt ipſus? D. mirum, ni domi eſt.

S. Ibo

S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam
itidem illi. D. nullus sum.
Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar
via?
Nil est preci loci relictum. iam peturbaui omnia:
Herum fefelli in nuptias conieci herilem filium:
Feci hodie, vt fierent, insperante hoc, atq; inuito Pāphilo.
Hem astutias. quòd si quiessem, nihil euenisset mali.
Sed eccum ipsum video: occidi:
Vtinam mihi esset aliquid hic, quò nunc me præcipitem
darem.

ACTVS III. SCENA V.

PAMPHILVS, DAVVS.

P. VBI illic scelus est, qui me perdidit? D. peri. P. atque
hoc confiteor,
Iure obtigisse: quandoquidem tam iners, tam nulli con-
sili
Sum. seruon' fortunas meas me commisisse fatili?
Ergo pretium ob stultitiam fero: sed inultum id nun-
quam à me auferet.
D. Posthac incolumē sat scio fore me, nunc si euito hoc
malum.
P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me,
modò
Qui sum pollicitus ducere? qua fiducia id facere ande-
am?
Nec, quid me nunc faciam, scio. D. nec de me equidem,
atq; id ago sedulò.
Dicam aliquid iam inuenturum, vt huic malo aliquam
producam moram. P. Oh.
D. Visus sum. P. ehodum bone vir, quid ais? viden' me
consilijs tuis
Miserum impeditum esse? D. at iam expediam. P. expedi-
es? D. certe Pamphile.
P. Nempe vt modo. D. immo melius spero. P. oh, tibi e-
go vt credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem quo fre-
tus sim,
Qui me hodie ex tranquillissima re conieciſti in nupti-
as.
An non dixi hoc esse futurum? D. dixti. P. quid meritus
es? D. crucem.
Sed paullulum sine ad me vt redeam; iam aliquid dispi-
ciam. P. hei mihi,

Cur

Cur non habeo ſpatium, vt de te ſumam ſupplicium, vti volo:
Namque hoc tempus, præcauere mihi me, haud te vlciſci, ſinit.

ACTVS IIII. SCENA I.

CHARINVS, PAMPHILVS, DAVVS.

C. HOccine credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam vt ſiet,
Vt malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua vt comparent commoda? ah,
Id ne eſt verum? immo id genus eſt hominũ peſſumum,
In denegando modò quis pudor eſt paullulum:
Poſt vbi iam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſariò ſe aperiunt & timent,
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentiſsima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proximus ſum egomet mihi. attamen, vbi fides eſt,
Si roges, nihil pudet. hîc, vbi opus eſt,
Non verentur illic, vbi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeam ne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expoſtulem?
Mala ingerã multa, atq; aliquis dicat, nihil promoueris.
Multum moleſtus certè ei fuero, atque animo morem geſſero.
P. Charine, & me, & te imprudens, niſi quid di reſpiciunt, perdidi.
C. Itàne imprudens? tandem inuenta eſt cauſa: ſoluiſti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me ſeducere iſtis dictis poſtulas?
P. Quid iſtuc eſt? C. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, qui tuum animum ex animo ſpectaui meo.
P. Falſus es. C. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium.
Niſi me lactaſſes amantem, & falſa ſpe produceres?
Habeas. P. habeam? ah neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantaſq; hic ſuis ex conſilijs mihi confecit ſolicitudines
Meus carnifex. C. quid iſtuc tam mirum eſt? de te exemplum capit.
P. Haud iſtuc dicas, ſi cognoris vel me, vel amorem meum.

mecum.
C. Scio, cum patre altercasti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenset, ne te quiuit hodie cogere, illam vt duceres.
P. Immo etiam, quo tu minus scis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam vxorem dare.
C. Scio: coactus tua voluntate es. P. mane,
Nondum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te.
P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit
Instare, vt dicerem esse ducturum patri:
Suadere, orare, vsque adeò donec perpulit.
C. Quis homo istuc? P. Dauos. C. Dauos? P. Dauos omnia.
C. Quamobrem? P. nescio. nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui auscultauerim.
C. Factum est hoc Daue? D. factum est. C. hem quid ais scelus?
At tibi dij dignum factis exitium duint.
Eho, die mihi, si omnes hunc coniectum in nuptias
Inimici vellent, quod, nisi hoc, consilium darent?
D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.
D. Hac non succesit, alia aggrediemur via:
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse iam ad salutem converti hoc malum.
P. Immo etiam: nam satis credo, si adv'igilaueris,
Ex vnis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro seruitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque, & dies
Capitis periculum adire, dum prosim tibi.
Tuum est, si quid præter spem euenit, mihi ignoscere.
Parum succesit quod ago; at facio sedulo.
Vel melius tu aliud reperi, me missum face.
P. Cupio. restitue, in quem me accepisti, locum.
D. Faciam. P. at iam hoc opus est. D. hem, st, mane: crepuit à Glycerio ostium.
P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nuncine demum?
D. At iam hoc tibi inuentum dabo.

ACTVS IIII. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILVS, CHARINVS, DAVVS.

M. IAM, vbi vbi erit, inuentum tibi curabo, & mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.

P. Mysis,

P. Myſis.M.quid eſt?hem Pamphile,optumè mihi te offers.P.quid eſt?

M.Orate iuſsit,ſi ſe ames,hera,iam vt ad ſeſe venias:

Videre ait te cupere. P. vah, perij:hoc malum integrafcit.

Siccine me,atq; illam opera tua nũc miſeros ſollicitari?

Nam idcirco accerſor, nuptias quod mî apparari ſenſit.

C. Quibus quidem quàm facilè poterat quieſci, ſi hîc quieſſet.

D.Age,ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte,inſtiga.M.atque edepol,

Ea res eſt,propterea que nunc miſera in mærore eſt. P. Myſis,

Per omnes tibi adiuro deos: nunquam eam me deſerturum.

Non,ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omnes homines.

Hanc mihi expetiui,contigit: conueniunt mores : valeant,

Qui inter nos diſsidium volunt:hanc,niſi mors,mihi adimet nemo.

C.Reſpiſco.P. non Apollinis magis verum, atque hoc, reſponſum eſt.

Si poterit fieri,vt ne pater per me ſtetiſſe credat,

Quo minùs hæ fierent nuptiæ,volo. ſed, ſi id non poterit,

Id faciam,in procliui quod eſt, per me ſtetiſſe vt credat.

Quis videor?C.miſer æquè,atque ego.D.conſilium quæro.C.fortis es.

Scio,quid conere.D.hoc ego tibi profectò effectũ reddã.

P.Iam hoc opus eſt.D.quin iam habeo. C. quid eſt? D. huic,non tibi,habeo;ne erres.

C.Sat habeo.P.quid facies?cedo.D. dies hic mî vt ſit ſatis vereor,

Ad agendum : ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.

Proinde hinc vos amolimini: nam mî impedimento eſtis.

P.Ego hanc viſam.D.quid tu?quò hinc te agis?C.verum vis dicam?D.immo etiam

Narrationis incipit mihi initium. C.quid me fiet ?

D.Eho impudens,non ſatis habes, quod tibi dieculam addo,

Quantum hinc promoueo nuptias ? C. Dane attamen.

D. quid ergo?
C. vt dicam. D. ridiculum C. hùc face ad me, vt venias, si quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen si quid. D. age, veniam. C. si quid,
Domi ero. D. Tu Mysis, dum exeo, parumper opperire hic.
M. Quapropter? D. ita facto opus est. M. matura. D. iam inquam hìc adero.

ACTVS IIII. SCENA III.

M. NIHILNE esse proprium cuiquam? Di vostram fidem.
Summum bonum esse herae putabam hunc Pāphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quouis loco
Paratum, verùm ex eo nunc misera quem capit
Dolorem! facilè hic plus mali est, quam illic boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro est?
Quò portas puerum?

ACTVS IIII. SCENA IIII.

DAVVS, MYSIS.

D. MYSIS nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque astutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe a me hunc ocyùs,
Atque ante nostram ianuam appone. M. obsecro,
Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, si fortè opus sit ad herum iusiurandum mihi
Non apposuisse, vt liquidò possim. M. intellego.
Noua nunc religio in te istaec incessit, credo?
D. Move ocyùs te, vt quid agam, porrò intellegas.
Pro Iupiter. M. quid? D. sponsae pater interuenit.
Repudio consilium, quod primum intenderam.
M. Nescio, quid narres. D. ego quòque hinc ab dextera
Venire me adsimulabo. tu, vt subsernias
Orationi, vtcumque opus sit verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: sed, si quid est,
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid vestrum remorer commodum.

ACTVS IIII. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVVS.

C. REVERTOR, postquam, quae opus fuere ad nuptias
Gnatae, parauì, vt iubeam accersi. sed quid hoc?

Puer

Puer hercle est. mulier, tun' apposuisti hunc? M. vbi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est. væ miseræ mihi:
Reliquit me homo, atque abijt. D. Di vostram fidem,
Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu obsecro hîc me solam? D. hem, quæ hæc est fabula?
Eho Mysis, puer hic vnde est? quisue hunc attulit?
M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
Qui hîc neminem alium video? C. miror, vnde sit.
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras. non tute ipse? D. verbum si mihi
Vnum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Male dicis. D. vnde est? dic clarè. M. à vobis. D. ha ha hæ.
Mirum verò, impudenter mulier si facit.
C. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intellego.
D. Adeon' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeò puerum tollere hinc ab ianua:
Mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.
M. Dij te eradicent. ita me miseram ternitas.
D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hîc apposuisti, dic mihi.
M. Tu nescis? D. mitte id, quod scio: dic, quod rogo.
M. Vestri. D. cuius nostri? M. Pamphili. D. hem. quid Pamphili?
M. Eho, an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.
D. O facinus animaduertendum! M. quid clamitas?
D. Quem ne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?
M. O hominem audacem. D. verum. vidi Cantharam
Suffarcinatam. M. Dij pol habeo gratias,
Cùm in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illam haud nouit, cuius causa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes vidisset,
Suam gnatam non dabit tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D. nunc adeò, vt tu scis sciens,
Ni puerum tollis iam iam ego hunc mediam in viam
Prouolutum, teque ibidem permolam in luto.
M. Tu pol homo non es sobrius. D. FALLACIA

Alia aliam trudit. iam ſuſurrari audio,
Ciuem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam vxorem ducet. M. au obſecro, an non ciuis eſt?
C. Iocularium in malum inſciens pæne incidi.
D. Quis hîc loquitur? ô Chreme, per tempus aduenis:
Auſculta. C. Audiui iam omnia. D. anne tu omnia?
C. Audiui inquam à principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera hanc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Dauom ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi mi ſenex.
C. Noui rem omnem. ſed eſt Simo intus? D. intus eſt.
M. Ne me attingas ſceleſte, ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. quid ſciam?
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Vt ſciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.
D. Paullum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de induſtria?

ACTVS IIII. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVVS.

C. IN hac habitaſſe platea dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſe inhoneſtè optauit parare hîc diuitias
Potiùs, quàm in patria honeſtè paupera viuere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percunctor video. ſaluete. M. obſecro,
Quem video? eſtné hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. ô Myſis ſalue. M. ſaluos ſis Crito.
D. Itan' Chryſis? hem. M. nos quidem pol miſeras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hîc? ſatíſne rectè? M. nos ne? ſic
Vt quimus aiunt, quando vt volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hîc ſuos parentes repperit?
M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auſpicatò huc me appuli:
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam hue retuliſſem pedem:
Semper enim eius dicta eſt hæc, atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſsidet. nunc me hoſpitem
Ites ſequi, quàm hîc mihi ſit facile, atque vtile,
Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Iam eſſe aliquem amicum, & defenſorem eiusmodi
Grandiuſcula iam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hereditatem perſequi,
Mendicum. tum, ipſam deſpoliare non licet.

M. O optume hospes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, vt videam. M. maxume.
D. Sequar hos. nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTVS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

C. SATIS iam, satis Simo spectata erga te amicitia est mea:
Satis pericli cœpi adire: orandi iam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, pæne illusi vitam filiæ.
S. Immo enim quam maxume abs te oro, atque postulo Chreme,
Vt beneficium, verbis initum dudũ, nunc re comprobes.
C. Vide, quàm iniquus sis præ studio, dum efficias id quod cupis,
Neq; modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam si cogites, remittas iam me onerare iniurijs.
S. Quibus? C. ah, rogitas? perpulisti me, vt homini adolescentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re vxoria,
Filiam darem in seditionem, atq; incertas nuptias;
Eius labore, atq; eius dolore gnato vt medicarer tuo.
Impetrasti: incepi, cum res retulit: nunc non fert: feras.
Illam hinc ciuem esse aiunt puer est natus: nos missos face.
S. Per ego te deos oro, vt ne illis animũ inducas credere,
Quibus id maxume vtile est illam esse quàm deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc sunt facta atq; incepta omnia.
Vbi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.
C. Erras. cum Dauo egomet vidi iurgantem ancillam. S. scio. C. at
Vero voltu; cùm, ibi me adesse, neuter tum præsensérat.
S. Credo, & id facturas, Davus dudum prædixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.

ACTVS V. SCENA II.

DAVVS, CHREMES, SIMO, DROMO.

D. ANimo iam nunc otioso esse impero. C. hem Davom tibi.
Vnde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitis. S. quid illud mali est?
D. Ego commodiorem hominem, aduentum, tempus

non vidi.S.scelus,
Quemnam hic laudet? D. omnis res est iam in vado. S. cesso alloqui?
D.Herus est:quid agam?S,ô salue bone vir.D.hem Simo, ô noster Chreme,
Omnia apparata iam sunt intus.S.curasti probè.
D.Vbi voles,accerse.S. benè sanè. id enimuero hic nunc abest.
Etiam tu hoc respondes?quid istic tibi negotij est?D.mihin'?S. ita.
D.Mihine?S.tibi ego.D modò introij.S.quasi ego, quàm dudum rogem.
D.Cum tuo guato vnà.S.an ne est intus Pamphilus?crucior miser.
Eho,non tu dixti esse inter eos inimicitias carnufex?
D.Sunt.S.cur igitur hic est? C H. quid illum censes?cum illa litigat.
D Immo verò indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.
Nescio quis senex modò venit:ellum,confidens,catus:
Cum faciem videas, videtur esse quarti vis pretì:
Tristis scueritas inest in vultu,atque in verbis fides.
S.Quidnam apportas?D.nil equidem,nisi quod illum audiui dicere.
S.Quid ait tandem?D.Glycerium se scire esse hanc ciuem Atticam.
S.Hem Dromo,Dromo.DR.quid est?S.Dromo. D.audi. S. verbum si addideris.Dromo.
D.Audi obsecro.DR.quid vis?S.sublimem hunc intrò rape,quantum potes.
DR.Quem?S.Dauom.D.quamobrem?S. quia lubet. rape inquam.D.quid feci?S.rape.
DA.Si quidquam mendacium inuenies, occidito. S. nihil audio,
Ego iam te commotum reddam. D. tametsi hoc verum est.S.tu tamen
Cura adseruandum vinctum:atque audin'? quadrupedem constringito.
Age nunc iam ego pol hodie,si vivo,tibi
Ostendam,herum quid sit pericli fallere,&
Illi patrem.CH.ah,ne saui tantopere.S. Chreme,
Pietatem gnati,nonne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile.exi Pamphile:ecquid te pudet?

ACTVS

ACTVS V. SCENA III.

PAMPHILVS, SIMO, CHREMES.

P. QVIS me volt? perij, pater est. S. quid ais omnium? C. ah,
Rem potius ipsam dic, ac mitte malè loqui.
S. Quasi quidquam in hunc iam grauius dici possiet.
Ain' tandem, ciuis Glycerium est? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam:
Num cogitat, quid dicat? num facti pigèt?
Num eius color pudoris signum vsquam indicat?
Adeon' impotenti esse animo, vt, præter ciuium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
P. Me miseram. S. modòne id demum sensti Pamphile?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectam huius sollicito amentia? an
Pro huius ego vt peccatis supplicium sufferam?
Immo habeat, valeat, viuat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater? quasi tu huius indigeas patris.
Domus vxor, liberi inuenti inuito patre:
Adducti, qui illam ciuem hinc dicant: viceris.
P. Pater dicétne pauca? S. quid dices mihi?
C. Attamen Simo audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme? C. attamen dicat sine. S. age dicat sino.
P. Ego me amare hanc fateor. si id peccare est, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo. quiduis oneris impone: impera:
Vis me vxorem ducere? hanc amittere? vt potero, feram.
Hoc modò te obsecro, vt ne credas à me allegatum hũc senem.
Sine me expurgem, atque illam huc coram adducam. S. adducas? P. sine pater.
C. Aequum postulat. da veniam. P. sine te hoc exorem. S. sino,
Quiduis cupio, dum ne ab hoc me falli compertar Chreme.
C. Pro peccato magno paulum supplicij satis est patri.

ACTVS V. SCENA IIII.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILVS.

CR. MItte orare, vna harum quæuis causa me, vt faciam, monet,
Vel tu, vel quòd verũ est, vel quòd ipsi cupio Glycerio.

CH. Andrium ego Critonem video? & certè is est. saluos sis Crito.
Quid tu Athenas insolens? C R. euenit. sed hiccine est Simo?
CH. Hic est. S. méne quæris? eho tu Glycerium hinc civem esse ais?
CR. Tu negas? S. itáne huc paratus aduenis? C. quare? S. rogas?
Túne impunè hæc facias? túne hic homines adolescentulos,
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?
Sollicitando, & pollicitando eorum animos lactas? CR. sanun'es?
S. Ac meretricios amores nuptijs conglutinas?
P. Perij: metuo, vt subsitet hospes. CH. si Simo hunc noris satis,
Non ita arbitrere. bonus hic est vir. S. hic vir sit bonus?
Itáne attemperatè venit hodie in ipsis nuptijs,
Vt veniret ante hac nunquam? est verò huic credendum Chreme.
P. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quòd moneam probè.
S. Sycophanta. CR. hem. CH. sic Crito est hic: mitte. CR. videat, qui fiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere; ea quæ non volt, audiet.
Ego istæc moueo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam, ego quæ dixi, vera, an falsa audieris, iam sciri potest.
Atticus quidem olim naui fracta apud Andrum eiectus est;
Et istæc vna parua virgo. tum ille egens fortè applicat
Primum ad Chrysidis patrem se. S. fabulam inceptat. CH. sine.
CR. Itáne verò obturbat? CH. perge. C R. tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit: ibi ego audiui ex illo sese esse Atticum.
Is ibi mortuus est. CH. eius nomen? CR. nomen tam cito tibi?
Phania. CH. hem perij. C R. verum hercle opinor fuisse Phaniam.
Hoc certò scio, Rhamnusiũ se aiebat esse. CH. ô Iupiter.

CR.

CR. Eadem hæc Chreme multi alij in Andro tum audiuere. CH. vtinam id ſiet,
Quod ſpero: eho dic mihi, quid is eam tum, Crito,
Suamne aiebat eſſe? CR. non. CH. cujam igitur? CH. fratris filiam.
CH. Certè mea eſt. CR. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. arrige aures Pamphile.
S. Quî credis? CH. Phania ille frater meus fuit. S. noram, & ſcio.
CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Aſiam perſequens, proficiſcitur.
Tum illam hîc relinquere eſt veritus: poſtilla nunc primum audio,
Quid illo ſit factum. P. vix ſum apud me: ita animus commotu' eſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ iſtam multimodis tuam inueniri gaudeo. P. credo pater.
CH. At mihi vnus ſcrupulus etiam reſtat, qui me malè habet. P, dignus es
Cum tua religione odio. nodum in ſcirpo quæris. CR. quid iſtud eſt?
CH. Nomen non conuenit. CR. fuit hercle aliud huic parua[illegible]
Numquid meminiſti? CR. id quæro. P. egóne huius memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, cùm ego poſsim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Paſibula. CR. ipſa eſt. CH. ea eſt.
P. Ex ipſa millies audiui. S. omneis nos gaudere, hoc Chreme,
Te credo credere. CH. ita me dij ament, credo. P. quid reſtat pater?
S. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. P. ô lepidum patrem!
De vxore ita, vt poſſedi, nihil mutat Chremes. CH. cauſa optuma eſt:
Niſi quid pater aliud ait. P. nempe. S. ſcilicet. CH. dos, Pamphile, eſt
Decem talenta. P. accipio. CH. propero ad filiam. eho mecum Crito:
Nam illam me haud noſſe credo. S. cur non illam huc transferri iubes?

P. Re-

P. Rectè admones. Dauo istuc dedam iam negoti. S. non potest.

P. Quî? S. quia habet aliud magis ex sese, & maius. P. quidnam? S. vinctus est.

P. Pater, non rectè vinctus est. S. haud ita, iussi. P. iube solui obsecro.

S. Age fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô faustum & felicem diem!

ACTVS V. SCENA V.

CHARINVS, PAMPHILVS.

C. PRoviso, quid agat Pamphilus atque eccum. P. aliquis forsan me putet

Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego vitam Deorum propterea sempiternã esse arbitror,

Quod voluptates eorum propriæ sunt. nam mihi immortalitas

Parta est, si nulla huic ægritudo gaudio intercesserit:

Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari? 5

C. Quid illud gaudî est? P. Davom video. remo est, quem mallem, omnium:

Nam hunc scio mea solidè solum gauisurum esse gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.

DAVVS, PAMPHILVS, CHARINVS.

D. PAmphilus vbinam hîc est? P. Dave. D. quisnam homo est? P. ego sum. D. ô Pamphile.

P. Nescis, quid mihi obtigerit. D. certè sed, quid mihi obtigerit, scio.

P. Fit quidem ego D. more hominũ euenit, ego vt quod sum natus malus,

Prius resciscere tu, quam ego, tibi quod euenit boni.

P. Mea Glycerium suos parentes reperit. D. ô factum bene! 5

C. Hem. P. pater amicus summus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probè.

P. Nec mora vlla est, quin eam vxorem ducam. C. num ille somniat

Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero Dave? D. ah desine:

Solus est, quem diligunt di. C. salvus sum, si hæc vera sunt.

Conloquar. quis homo est? Charine, in tempore ipso mî 10

adcurs.

aduenis.

C. Bene factum. P. hem, audisti? C. omnia. age, me in tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes: facturū, quæ voles, scio omnia.

P. Memmi: atque adeò longum est, nos illum exspectare, dum exeat.

Sequere hac me intus apud Glycerium est nunc. tu Dane abi domum,

Propera, accerse, hinc qui auferant eam: quid stas? quid cessas? D. eo.

Ne expecteris, dum exeant huc: intus despondebitur: Intus transigetur, si quid est quod restet. plaudite.

EVNVCHI PERSONAE.

LACHES, senex. PHAEDRIA, CHAEREA, adolescentes. PARMENO, servus. DORVS, eunuchus. DORIAS, ancilla. THAIS, meretrix. PYTHIAS, ancilla. THRASO, miles. SANGA, lixa. GNATHO, parasitus. CHREMES, adolescens. SOPHRONA, nutrix. ANTIPHO, adolescens.

STRATO, militis servus. SIMALIO, servus. DONAX, servus. SYRISCVS, servus. SANNIO, servus. PAMPHILA, adolescentula.

EVNVCHVS TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS L. POSTVMIO ALBINO, ET L. CORNELIO MERVLA AED. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS; TIBIIS DVABVS DEXTRIS. GRAECA MENANDRV ACTA II. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI, M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

PROLOGVS.

SI quisquam est qui placere se studeat bonis, Quam plurimis & minimè malos lædere, In hic poeta hic nomen profitetur suum. Tum si quis est qui dictum in se inclementius Existimarit esse, sic existimet: Responsum, non dictum esse, quia læsit prior,

Qui

Qui bene vertendo,& eadem scribendo malè,ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius,vnde petitur aurum quare sit suum,
Quam illic,qui petit,vnde is sit thesaurus sibi,
Aut vnde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se,aut sic cogitet;
Defunctus iam sum,nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret,moneo,& desinat lacessere:
Habeo alia multa,quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita,vt facere instituit. nunc quam actum sumus
Menandri Eunuchum,postquam ædiles emerunt,
Perfecit,sibi vt inspiciundi esset copia.
Magistratus cùm ibi adesset,occepta est agi.
Exclamat,furem,non poetam fabulam
Dedisse,& nihil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Nævi & Plauti veterem fabulam,
Parasiti personam inde ablatam,& militis.
Si id est peccatum,peccatum imprudentia est
Poetæ,non qui furtum facere studuerit.
Id ita esse,vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri est:in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus:eas se non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Græca:sed eas fabulas factas prius
Latinas scisse se,id verò pernegat.
Quòd si persor is ijsdem vti alijs non licet:
Qui magis licet currentes seruos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem,gloriosum militem,
Puerum supponi, falli per seruum senem,
Amare,odisse,suspicari? Denique
NVLLVM est iam dictum,quod nõ dictum sit prius.
Quare equum est vos cognoscere,atque ignoscere,
Quæ veteres fecerunt,si faciunt novi.
Date operam,& cum silentio animum attendite,
Vt pernoscatis,quid sibi Eunuchus velit.

ACTVS I. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

PH. QVID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cùm accersor vltrò?an potiùs ita me comparem,

Non

Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit,renocat. redeam? non,ſi me obſecret.
PA. Siquidem hercle poſsis,nil prius,neq; fortius:
Verum ſi incipies,neq; perficies nauiter:
Atq; vbi pati non poteris,cum nemo expetet,
Infecta pace,vltrò ad eam venies,indicans
Te amare,& ferre non poſſe: actum eſt,ilicet,
Periſti: eludet,vbi te victum ſenſerit.
Proin tu,dum eſt tempus,etiam atq etiam cogita,
Here. quæ res in ſe neq; conſilium,neq; modum
Habet vllum, eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia: injuriæ,
Suſpitiones,inimicitiæ,indutiæ,
Bellum,pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules
Ratione certa facere,nihilo plus agas,
Quàm ſi des operam,vt cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egóne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modò:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem:
Hæc verba me herculè vna falſa lacrumula,
Quam oculos terendo miſerè,vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te vltrò accuſabis,& ei dabis
Vltrò ſupplicium. PH. indignum facinus,nunc ego &
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens,ſciens,
Vivus,videnſq; pereo: nec quid agam,ſcio.
PA. Quid agas? niſi vt te reddmas captum quàm queas
Minimo: ſi nequeas paululò,at quanti queas:
Et ne te affligas. PH. itáne ſuades? PA. ſi ſapis:
Neq;,præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet,addas: & illas quas habet,rectè feras.
Sed ipſa egreditur noſtri ſtudi calamitas:
Nam quod nos capere oportet,hæc intercipit.

ACTVS I. SCENA II.

THAIS, PHAEDRIA, PARMENO.

TH. MISERAM me, vereor ne illud grauiùs Phædria
Tulerit; néue aliorſum, atq; ego feci,acceperit,
Quòd heri intromiſſus non eſt. PH. totus Parmeno
Tremo, horreoq;, poſtquam adſpexi hanc. PA. bono animo es:
Accede ad ignem hunc,iam caleſces plus ſatis.
T. Quis hîc loquitur? hem, tun' eras mi Phædria?
Quid hîc ſtabas? cur non rectà introibas? PA. cæterùm

De

De exclusione verbum nullum. T quid taces?
PH. Sanè quia verò hæ mihi patent semper fores,
Aut quia sum apud te primus. T. missa istæc face.
PH. Quid missa? ô Thais, Thais, vtinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter hæret, vt
Aut hoc tibi doloret itidem, vt mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne cruciate obsecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, vt fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age. sed huc qua gratia
Te accersi iussi, ausculta. PH. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere? PA. egone? optume.
Verùm hem tu, lege hac tibi meam astringo fidem:
Quæ veri audiui, tacco, & contineo optume:
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palam est.
Plenus rimarum sum, hac atq; illac perfluo.
Proin tu taceri si vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
PA. Potest taceri hoc. T. ibi tum matri paruolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. PH. ciuémne? T. arbitror:
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: patriam, & signa cætera
Neq; scibat, neq; per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat se audisse, abreptam è Sunio.
Mater vbi accepit, cœpit studiosè omnia
Docere, educere, ita vti si esset filia.
Sororem pleriq; esse credebant meam.
Ego cum illo, quo cum vno rem habebam tum, hospite,
Abij huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. Vtrumq; hoc falsum est: effluet. T. quì istuc? PA. quia
Neque tu vno eras contenta, neq; solus dedit;
Nam hic quoq; bonam, magnamque partem ad te attulit.
T. Ita est, sed finis me pervenire, quò volo.
Interea miles, qui me amare occœperat,
In Cariam est profectus, te interea loci

Cognoui.

Cognovi. tute scis, postilla quam intumum
Habeam te,& mea consilia vt tibi credam omnia.
PH. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. PA. oh,dubium ne id est?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua est
Nuper. eius frater aliquantum ad rem est auidior.
Is vbi hancce forma videt honesta virginem,
Et fidibus scire,pretium sperans illico
Producit vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum,ignarusque omnium:
Is venit postquam sensit me tecum quoq;
Rem habere,fingit causas,ne det sedulo:
Ait,si fidem habeat,se iri præpositum tibi
Apud me,ac non id metuat,ne,vbi eam acceperim,
Sese relinquam: velle se illam mihi dare;
Verum id vereri. sed,ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adiecit. PH. etiamne amplius?
T. Nil: nam quæsivi. nunc ego eam,mi Phædria,
Multæ sunt causæ,quamobrem cupio abducere:
Primùm,quòd soror est dicta: præterea,vt suis
Restituam,ac reddam, sola sum: habeo hic neminem,
Neq; amicum,neq; cognatum, quamobrem Phædria!
Id amabo adiuta me,quo id hac facilius.
Sine illum priores parteis hosce aliquot dies
Apud me habere. nihil respondes? PH. pessuma,
Egon' quidquam cum istis factis tibi respondeam?
PA. Hei,noster,laudo.tandem perdoluit: vires.
PH. At ego nesciebam,quorsum tu ires,parvola
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror est dicta: cupio abducere,vt reddam suis.
Nempe omnia hæc nunc verba hoc redeunt deniq;:
Excludor ego, ille recipitur: qua gratia?
Nisi illum plus amas quàm me: & istam nunc times,
Quæ advecta est,ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo sollicitat? cedo.
Num solus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Nonne,vbi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæsivi? eunuchum porrò dixti velle te,
Quia solæ vtuntur his reginæ: repperi:
Heri minas viginti pro ambobus dedi:

Tamen

Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te spernor. T. quid istuc Phædria?
Quamquam illam cupio abducere, atq; hac re arbitror
Id fieri posse maxumè: veruntamen,
Potius quàm te inimicum habeam, faciam vt iusseris.
PH. Vtinam istuc verbum ex animo ac verè diceres,
Potius, quàm te inimicum habeam. si istuc crederem
Sincerè dici, quiduis possem perpeti.
PA. Labascit, victus vno verbo, quàm citò!
T. Ego non ex animo misera dico? quam ioco
Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem vt concedas solùm. PH. siquidem biduum:
Verùm ne fiant isti viginti dies.
T. Profectò non plus biduum, aut. PH. aut? nihil moror.
T. Non fiet. hoc modo sine te exorem. PH. scilicet
Faciundũ est, quodvis. T. meritò amo te. PH. bene facis:
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum est: mos gerundus est' Thaidi.
Tu huc Parmeno fac illi adducantur. PA. maxumè.
PH. In hoc biduum Thais vale. T. mi Phædria,
Et tu, numquid vis aliud? PH. egóne quid velim?
Me omnibus: me exspectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quando egó sum tuus.
T. Me miseram, forsitan hic mihi parùm habeat fidem:
Atq; ex aliarum ingenijs nunc me iudicet:
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
Neq; me finxisse falsi quidquam, neq; meo
Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid huius feci, causa virginis
Feci: nam me eius spero fratrem prope modum
Iam repperisse, adolescentem adeò nobilem: &
Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atq; expectabo, dum venit.

ACTVS II. SCENA I.

PHAEDRIA, PARMENO.

PH. ITA fac, vt iussi, deducantur isti. PA. faciam.
PH. at diligenter.
PA. Fiet. PH. at maturè. PA. fiet. PH. satin' hoc mandatum est tibi?
PA. Ah rogitare? quasi difficile fiet. vtinam

Tam

Tam aliquid facile inuenire posis Phædria,
Hoc quàm peribit. PH. ego quoq; vnà pereo, quod mî est carius.
Ne istuc tam iniquo patiare animo. PA. minime: quin
Effectum dabo. sed numquid aliud imperas?
PH. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
PA. Memini, tametsi nullus moneas. PH. ego rus ibo, atq; ibi manebo.
PA. Censeo. PH. sed heus tu. PA. quid vis? PH. censen' posse me obstirmare, &
Perpeti, ne redeam interea? PA. téne? non hercle arbitror:
Nam aut iam reuertere, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
PH. Opus faciam, vt defatiger vsque, ingratijs vt dormiam.
PA. Vigilabis lassus: hoc plus facies. PH. ah, nil dicis Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, si sit opus, vel totum triduum? PA. hui,
Vniuersum triduũ? vide, quid agas. PH. stat sententia.
PA. Dij boni, quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, vt non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minùs ineptus, magis seuerus quisquam, nec magis continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnatho
Militis: ducit secum vnà virginem huic dono: papæ,
Facie honesta. mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc superat ipsam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

G. DII immortales, homini homo quid præstat? stulto intelligens
Quid interest? hoc adeò ex hac re venit in mentem mihi:
Conueni hodie aduẽniens quendam mei loci hinc, atq; ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat

rat

rat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrũ, pannis, amniſq; obſitum.
Quid illuc, inquam, ornati eſt? quoniam miſer, quod habui, perdidi
Hem, quo redactus ſum? omnes noti me, atq; amici deſerunt.
Hic ego illum contempſi præ me: quid homo, inquam, ignaviſime?
Itane paraſti te, vt ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? videñ' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neq; quid quam habeo: nil cum eſt, nil deſit tamen.
At ego infelix neq; ridiculus eſſe, neq; plagas pati
Poſſum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſta fuit generi quondam quæſtus apud ſæclum prius.
Hoc novum eſt aucupium · ego adeò hanc primus inveni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt: hos conſector: hiſce ego non paro me vt rideant,
Sed eis vltrò arti leo, & eorum ingenia admiror ſimul:
Quid quid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio: poſtremò imperavi egomet mihi,
Omnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo vberrimus.
PA. Scitum hercle hominem: hic homines pro. ſum ex ſtultis infanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum vbi advenimus,
Concurrunt larti mi obviam cupedinarij omnes,
Cetarij, lanij, coqui, fartores, piſcatores.
Quibus & re ſalva & perdita profueram, & proſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
Ille vbi miſer, famelicus, videt me eſſe in tantum honorem,
Et tam facilè victum quærere; ibi homo cœpit me obſecrare,
Vt ſibi liceret diſcere id de me. ſectari inſi:

Si

Si potis eſt, tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem vt Gnathonici vocentur.
PA. Viden' oſſum, & cibu' quid faciat alienus: GN. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam vt veniat?
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,
Rivalis ſervum. ſalva res eſt: nimirum hîc homines higent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. PA. hîce hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. GN. plurima. Jute Parmenonem
Summum ſuum impertit Gnatho. quid agitur? PA. ſtatur. GN. video:
Num quidnam hîc, quod nolis, vides? PA. te. GN. credo. aut nunquid aliud?
PA. Quî dum? GN. quia triſtis es. PA. nihil equidem. GN. ne ſis. ſed quid videtur
Hoc tibi mancupium? PA. non malum hercle. GN. vro hominem. PA. vt falſus animi eſt.
GN. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? PA. hoc nunc dices,
Ejectos hinc nos. OMNIVM rerum heus viciſſitudo eſt.
GN. Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietum reddam;
Ne furium, deorſum curſites; néve vſq; ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? PA. Men'? papæ. GN. ſic ſoleo amicos. PA. laudo.
GN. Detineo te fortaſſe: tu profecturus aliò fueras.
PA. Nuſquam. GN. tum tu igitur paulum da mihi operæ. fac, admittar
Ad illum. PA. age modò, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.
GN. Num quem evocari hinc vis foras? PA. ſine biduum hoc prætereat.
Qui mihi nunc vno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu iſtas ſaxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
GN. Etiam nunc hîc ſtas Parmeno? eho numnam tu hîc relictus cuſtos,
Ne quis fortè interpuncius clam à milite ad iſtam curſitet?

PA. Facetè

PA. Facetè dictum. mira verò, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc aduenire.
Miror, quî ex Piræeo abierit: nam ibi cuſtos publicè eſt nunc.
Non temere eſt: & properans venit: neſcio quid circumſpectat.

ACTVS II. SCENA III.
CHAEREA, PARMENO.

CH. OCcidi.
Neq; virgo eſt vſquam, neq; ego, qui illam è conſpectu amiſi meo.
Vbi quæram? vbi inveſtigem? quem percuncter? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: vna hæc ſpes eſt; vbi vbi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet quotidianarum harum formarum. PA. ecce autem alterum,
De amore neſcio quid loquitur. ô infortunatum ſenem!
Hic verò eſt, qui ſi amare occœperit, ludum iocumq;
Dices fuiſſe illum alterum, præut huic rabies quæ dabit.
CH. Vt Di illum, Deæq; ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt:
Meq; adeò, qui reſtiterim, tum autem qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalue. PA. quid tu es triſtis? quidue alacris?
Vnde is? C. ego hercle neſcio, neq; vnde eam, neque quorſum eam:
Ita prorſum oblitus ſum mei.
PA. Qui quæſo? C. amo. PA. ehem. C nunc te Parmeno oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpè pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inveni
Modò, quod ames: in ea re vtilitatem ego faciam vt noſcas meam:
Cùm in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
PA. Age inepte. C. hoc hercle factum eſt. fac, ſis, nunc promiſſa appareant,
Siue adeò digna res eſt, vbi tu nervos intendas tuos.
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum: quas mater ſtudet

Demiſsis

Demiſsis humeris eſſe, vincto pectore, vt gracilæ fient.
Si qua eſt habitior paulò, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum:
Tametſi bona eſt natura, reddunt curatura iunceas:
Itaq; ergo amantur. PA. quid tua iſtæc? C. nova figura oris. PA. papæ.
CH. Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum. PA. anni. C. ſedecim.
PA. Flos ipſe. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precariò
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modò.
PA. Quid, virgo cuja eſt? C. neſcio hercle. P. vnde eſt? C. tantundem. P. vbi habitat?
CH. Ne id quidem. P. vbi vidiſti? C. in via. P. qua ratione amiſiſti?
C. Id equidem aduenienſ mecum ſtomachabar modò:
Neq; quemquam hominem eſſe ego arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes aduerſæ ſient.
PA. Quid hoc eſt ſceleris? C. perij. P. quid factum eſt? C. rogas?
Patris cognatum atq; æqualem Archidemidem
Noſtin'? P. quid ni? C. is, dum ſequor hanc, fit mihi obuiam.
PA. Incõmodè hercle. CH. immo enimverò infeliciter.
Nam incommoda alia ſunt dicenda Parmeno.
Illum, liquet mihi dejerare his menſibus
Sex ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cùm minimè vellem, minimeq; opus fuit.
Eho, nònne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxumè.
CH. Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,
Incurvus, tremulus, labijs demiſsis, gemens:
Heus heus, tibi dico Chærea, inquit, reſtiti.
Scin' quid ego te volebam? dic. cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? vt diligenter nuncies
Patri, aduocatus manè mihi eſſe vt meminerit.
Dum hæc dicit, abijt hora. rogo, num quid velit.
Rectè, inquit. abeo. cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodùm huc aduorterat
In noſtram hanc plateam. PA. mirum, ni hanc dicit, modò
Huic quæ data eſt dono. C. huc cùm advenio, nulla erat.
PA. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?

CH. Verùm

CH. Verùm parasitus cum ancilla. PA. Ipsa est, scili- 55
cet.
Desine: iam conclamatum est. CH. alias res agis.
PA. Istuc ago quidem. CH. nostin', quæ sit? dic mihi:
aut
Vidistin'? PA. vidi, novi: scio, quò abducta sit.
CH. O Parmeno mi, nostin'? PA. novi. CH. & scis
vbi sit?
PA. Huc deducta est ad Thaidem: ei dono data est. 60
CH. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? PA.
miles Thraso,
Phædriæ rivalis. CH. duras fratris partes prædicas.
PA. Immo enim, si scias quod donum huic dono contrà
comparet,
Tum magis id dicas. CH. quodnam quæso hercle? PA.
eunuchum. CH. illúmne obsecro
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, 65
mulierem?
PA. Istunc ipsum. C. homo quatietur certè cum dono
foras.
Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. PA. haud
diu est.
CH. Perij. numquàmne etiam me illam vidisse? ehodum
dic mihi,
Estne, vt fertur forma? PA. sanè. CH. at nihil ad no-
stram hanc. PA. alia res est.
CH. Obsecro te hercle Parmeno, fac vt potiar. PA. fa- 70
ciam sedulò, ac
Dabo operam adjutabo. numquid me aliud vis? C. quò
nunc is? PA. domum,
Vt mancipia hæc, ita vt iussit frater, deducam ad Thai-
dem.
CH. O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc
detur domum.
PA. Quid ita? CH. rogitas? summa forma semper con-
servam domi
Videbit: colloquetur. aderit vnà in vnis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter 75
dormiet.
PA. Quid, si nunc tute fortunatus fias? C. qua re Par-
meno?
Respondc. PA. capias tu illius vestem. C. vestem? quid
tum postea?
PA. Pro illo te deducam. C. audio. PA. te esse illum
dicam.

diem. C. Intelligo.

PA. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:
Cibum vnà capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neq; quisquam te novit, neque scit qui scies.
Præterea forma, & ætas ipsa est, facilè vt te pro eunucho probes.
CH. Dixisti pulchrè: nunquam vidi melius consilium dari.
Age eamus intrò: nunc iam orna me, abduc, duc, quantum potes.
PA. Quid agis? iocabar equidem. C. garris. PA. perij, quid ego egi miser?
Quò trudis? perculeris iam tu me? tibi equidem dico, mane.
CH. Eamus. PA. pergin'? C. certum est. PA. vide ne nimium calidum hoc sit modò.
C. Non est profectò sine. PA. at enim istæc in me cudetur faba. ah
Flagitium, facinus. C. an id flagitium est, si in domum meretriciam
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam
Habent despicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallam vt ab illis fallimur?
An potius hæc pati? æquum est fieri, vt à me ludatur dolis?
Quod qui rescierint, culpent? illud merito factum omnes putent.
PA. Quid istuc? si certum est facere, facias. verùm ne post conferas
Culpam in me. C. non faciam. PA. iubésne? C. iubeo, cogo atq; impero.
PA. Nunquam defugiam auctoritatem: sequere. C. Dij vortant bene.

ACTVS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

T. MAGNAS verò agere gratias Thais mihi?
GN. Ingentes. T. ain' tu, læta est? GN. non tam ipso quidem
Dono, quàm abs te datum esse: id verò scriò
Triumphat

Triumphat. P. huc prouiſo, vt vbi tempus ſiet,
Deducam. ſed eccum militem. T. eſt iſtuc datum
Profectò mihi, vt ſint grata quæ facio omnia.
G. Aduorti hercle animum. T. vel rex ſemper maximas
Mihi agebat, quidquid feceram; alijs non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe tranſmouet, qui habet ſalem;
Quod in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. ſcilicet.
G. Geſtare. T. verò, credere omnem exercitum,
Conſilia. G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negotij ſi quando odium ceperat,
Requieſcere vbi volebat, quaſi: noſtin'? GN. ſcio.
Quaſi ubi illam exſpueret miſeriam ex animo. T. tenes.
Tum me conuiuam ſolum abducebat ſibi. G. hui,
Regem elegantem narras. T. immo ſic homo
Eſt perpaucorum hominũ. G. immo nullorum arbitror,
Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi invidere miſerè. verum vnus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat,
Is vbi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato,
Eóne es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchrè me hercle dictum, & ſapienter. papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quid ni eſſet? P. Dij voſtram fidẽ, hominẽ perditum,
Miſerumq;, & illum ſacrilegum. T. quid illud Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in conuiuio,
Numquid tibi dixi? GN. numquam: ſed narra obſecro.
Plus millies iam audiui. T. vnà in conuiuio
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Fortè habui ſcortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. quid ais, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, & pulpamentum quæris. G. ha, ha, hæ.
T. Quid eſt? G. facetè, lepidè lautè, nihil ſupra.
Tuum obſecróne hoc dictum erat? vetus credidi.
T. Audieras? GN. ſæpè; & fertur in primis. T. meum eſt.
G. Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.
P. At te Dij perdant. G. quid ille quæſo? T. perditus.
Riſu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. non injuria.
T. Sed heus tu purgon' ego me de iſtac Thaidi,
Quòd eam me amare ſuſpicatur? G. nihil minus,
Immo magis auge ſuſpicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'?

Scin? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat,te vt malè vrat? T.sentio.
G.Id vt ne fiat,hæc res sola est remedio.
Vbi nominabit Phædriam,tu Pamphilam
Continuò:si quando illa dicet, Phædriam
Comissatum intromittamus: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus:si laudabit hæc
Illius formam:tu huius contrà. denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.
T.Siquidem me amaret,tum istuc prodesset Gnatho.
GN.Quando illud,quod tu das,exspectat,atque amat,
Iam dudum amat tejam dudum illi facile sit,
Quod doleat. metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum,ne quando iratus tu alio conferas.
T.Bene dixti. at mihi istuc non in mentem venerat.
G.Ridiculum:non enim cogitaras:ceterùm,
Idem hoc tute meliùs quanto inuenisses Thraso?

ACTVS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

TH. AVdire vocem visa sum modò militis:
Atque eccum.salue mi Thraso. THR. ô Thais mea.
Meum suauium,quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac?PAR. quàm venustè: quod dedit
Principium aduenienS.THA.plurimùm merito tuo.
GN.Eamus ergo ad cenam: quid stas?PAR. hem alterum.
Ex homine hunc natum dicas.TH.vbi vis,non moror.
PAR.Adibo,atque adsimulabo,quasi nunc exeam.
Ituran'Thais quopiam es?THA. ehem Parmeno.
Bene feciſti:hodie itura. PAR. quò? TH. ecquid hunc vides?
PA.Video,& me tædet.vbi vis,dona adsunt tibi
A Phædria.TH.quid stamus?cur non imus hinc?
PA.Quæso hercle vt liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus.conuenire & colloqui.
THR.Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
PA.Res indicabit. heus iubete istos foras
Exire,quos inssi. ocyus procede tu huc.
Ex Aethiopia est vsque hæc. THR. hic sunt tres minæ.
GN.Vix.PA.vbi tu es Dore?accede huc.hem eunuchum tibi
Quàm liberali facie,quàm ætate integra!
TH.Ita me Di amẽt,honestus est.PA.quid tu ais Gnatho?

Numquid habes,quod contemnas?qui tu autem Thraso?
Tacent:satis laudant.fac periculum in literis,
Fac in palæstra,in musicis. quæ liberum
Scire æquom est adolescentem,sollertem dabo.
THR.Ego illum Eunuchum,si sit opus,vel sobrius.
PA.Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
Te vivere,& sua causa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat: neque tibi obstat quod quidam facit.
Verùm,vbi molestum non erit,vbi tu voles,
Vbi tempus tibi erit; sat habet, si tum recipitur.
THR.Apparet seruom hunc esse domini pauperis,
Miserique.GN. nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet,quî pararet alium,hunc perpeti.
P.Tace tu: quem esse ego puto infra omnes infimos
Homines. nam, qui huic animum assentari induxeris,
E fumma te petere cibum posse arbitror.
THR.Imne imus? TH. hos prius introducam, &, quæ volo,
Simul imperabo:postea continuò exeo.
THR.Ego hinc abeo: tu istam operire.P.haud convenit
Vna cum amica ire imperatorem in via.
THR.Quid tibi ego multa dicam? domini similes es.
GN.Ha,ha,hæ.T.quid rides? GN. istuc, quod dixti modò:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit.THR.abi:præcurre,vt sint domi
Parata omnia.GN.fiat.T.diligenter Pythias
Fac cures,si Chremes huc fortè aduenerit,
Vt ores, primum vt maneat:si id non commodum est,
Vt redeat:si id non poterit,ad me adducito.
PY.Ita faciam.TH.quid? quid aliud volui dicere?
Hem,curate istam diligenter virginem.
Domi adsitis,facite.T.eamus.TH.vos me sequimini.

ACTVS III. SCENA III.
CHREMES. PYTHIAS.

CH. PRosectò quanto magis magisq; cogito,
Nimium dabit hæc Thais mihi magnũ malum:
Ita me video ab ea astutè labefactarier.
Iam tum,cùm primùm iussit me ad se accersier
(Roget quis,quid tibi cum illa? ne noram quidem)
Vbi veni,causam, vt ibi manerem,reppe rit:
Ait rem diuinam fecisse,& rem seriam

Velle

Velle agere mecum. iam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Vbi friget, huc euaſit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui eſſent. dico, iam diu.
Rus Sunij ecquod habeam, & quàm longe à mari.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe à me auellere.
Poſtremo, ecqua inde parua periſſet ſoror.
Ecquis cum ea vnà; quid habuiſſet, cùm perit;
Ecquis eam poſſet noſcere hæc cur quæritet?
Niſi illa fortè, quæ olim perijt paruola
Soror, hanc ſe intendit eſſe, vt eſt audacia.
Verùm ea ſi vivit, annos nata eſt ſedecim,
Non maior. Thais, ego quàm ſum, maiuſcula eſt.
Miſit porrò orare, vt venirem ſerio.
Aut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertiò. heus, heus. PY. hîc quis eſt?
CH. Ego ſum Chremes. PY. ô capitulum lepidiſſimum.
CH. Dico ego mî inſidias fieri? PY. Thais maxumo
Te orabat opere, vt cras redires. CH. rus eo.
PY. Fac amabo. CH. non poſſum, inquam. PY. at apud nos hic mane,
Dum redeat ipſa. CH. nihil minùs. PY. cur mi Chremes?
CH. Malam rem. abis hinc? PY. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, vt illuc tranſeas vbi illa eſt. CH. eo.
P. Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACTVS III. SCENA IIII.

ANTIPHO.

AN. HERI aliquot adoleſcentuli cojimus in Piræeo,
In hunc diem vt de ſymbolis eſſemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati anuli locus, tempus conſtitutum eſt.
Præterijt tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negotî ceteri dedere, vt illum quæram:
Idque adeò viſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari neque conjicere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet prius, quid ſit, ſciſcitari.

ACTVS III. SCENA V.

CHAEREA, ANTIPHO.

CH. NVM quis hic est? nemo est. num quis hinc me sequitur? nemo homo est.
Iámne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,
Nunc est profectò, interfici cum perpeti me possum:
Ne hoc gaudium contaminet vita aliqua ægritudine.
Sed neminemne curiosum interuenire nunc mihi,
Qui me sequatur, quoquo eam, rogitando, obtundat, enicet,
Quid gestiam, aut quid lætus sim, quò pergam, vnde emergam, vbi siem
Vestitum hunc nactus, quid mihi quæram, sanus sim, án nc insaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo
Chærea; quid est quòd sic gestis? quid sibi hic vestitus quærit:
Quid est, quod lętus sis? quid tibi vis? satin' sanus? quid me
Adspectas? quid taces? CH. ô festus dies hominis! amice
Salue: nemo omnium est, quem ego magis nunc cupetem videre.
A. Narra istuc ouæso quid siet. CH. immo ego te obsecro hercle, vt audias.
Nostin' hanc, quam frater amat? A. noui, nempe opinor Thaidem.
CH. Istam ipsam. A. sic commemineram. CH. quędam hodie est ei dono data
Virgo. quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cùm ipsum me noris, quàm elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum. A. ain' tu? CH. primam dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neq; is deductus etiã tũ ad eã: sũmonuit me Parmeno
Ibi servus, quod ego arripui. A. quid id est? C. tacitus, citius audies.
Vt vestem cum illo mutem, & pro illo iubeo me illuc duci.
A. Pro eunuchon'? C. sic est. A. quid tandem ex ea re vt caperes commodi?

CH.

CH. Rogas? viderem, audirem, essem vnà, qua eum cupiebam Antipho. (eri.
Num parua causa, aut parua ratio est? traditus sum mulieri.
Illa illico vbi me accepit, læta verò ad se abducit domũ:
Commendat virginem. AN. cui? tibine? C. mihi. AN. satis tutò tamen.
C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat, & mihi, ne abscedam, imperat,
In interiore parte vt maneam solus cum sola. annuo,
Terram intuens modeste. AN. miser. C. ego, inquit, ad cenam hinc eo.
Abducit secum ancillas: paucæ, quæ circum illam essent, manent
Nouitiæ puellæ. continuò hæc adornant, vt lauet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in cœnaculi sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam, vbi inerat pictura hæc, Iouem
Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi: & quia consimilem luserat
Iam olim ille ludum, impendio magis animu' gaudebat mihi,
Deum sese in hominem conuertisse, atque per alienas tegulas
Venisse clanculum per impluuium fucũ factum mulieri.
At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu cõcutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accersitur lauatum interea virgo.
It, lauit, redit: deinde illam in lecto illæ collocarunt.
Sto exspectans, siquid mihi imperent. venit vna, heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito, dum lauamur.
Vbi nos lauerimus, si voles, lauato. accipio tristis.
A. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimiùm vellem,
Statis quis esset, flabellum tenere te asinum tantum.
C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes prorumpunt se:
Abeunt lauatum, perstrepunt, ita vt fit, domini vbi absunt.

Interea ſomnus virginem opprimit. ego limis adſpecto
Sic per fiabellum clanculum, & ſimul alia circumſpecto
Satin' explorata ſint, video eſſe peſſulũ oſtio obdo.
A. Quid tum? CH. quid tum fatue? A. fateor. CH. egon' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam breuẽ, tam optatam, tam inſperatã,
An itterem? tum pol ego is eſſem verè, qui aſsimulabar.
A. Sanè hercle vt dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
C. Paratum eſt. A. frugi es: vbi? domin' ? C. immo apud libertum Diſcum.
A. Perlõgè eſt: ſed tanto ocyùs, roperemus: muta veſtẽ.
C. Vbi mutem? perij nam domo exſulo nunc, metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me ibi proximum eſt vbi mutes. C. rectè dicis.
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porro poſsim
Potiri, conſilium volo capere vnà tecum. A. fiat.

ACTVS IIII. SCENA I.

DORIAS.

ITA me dij bene ament, quantum ego illum vidi, non nihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſanu' turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte aduenit Chremes adoleſcens frater virginis,
Rogat, illum admitti vt iubeat. ille continuò iraſci neq;
Negare audere: Thais porrò inſtare, vt hominẽ inuitet. id
Faciebat retinendi illius cauſa quia, illa quæ cupiebat
De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non erat.
Inuitat triſtis. manſit ibi illa cum illo ſermonem illico.
Miles verò ſibi putare adductum ante oculos æmulum;
Voluit facere contrà huic ægrè: heus heus, inquit, puer
Iu: Pamphilam
Acciſe, vt delectet hìc nos. illa exclamat, minimè gẽtiũ.
Tun' in conuiuium illam? miles tendere, inde ad iurgiũ.
Interea aurũ ſibi clam mulier demit, dat mihi vt auferã.
Hoc eſt ſigni, vbi primùm poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

ACTVS IIII. SCENA II.

PHAEDRIA.

DVM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita vt fit vbi quid in animo eſt moleſtię,

All-

Aliam rem ex alia cogitare,& ea omnia in
Peiorem partem. quid opu'ſt verbis? dum hæc puto,
Præterij imprudens villam, longè iam abieram,
Cùm ſenſi. redeo rurſum malè verò me habens,
Vbi ad ipſum veni diverticulum,conſtiti:
Occœpi mecum cogitare, hem biduum hîc
Manendum eſt ſolæ ſine illa?quid tum poſtea?
Nihil eſt quid?nihil?ſi non tangendi copia eſt,
Eho ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit. certe extrema linea
Amare,haud nihil eſt.villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc,quòd timida ſubitò egreditur Pythias?

ACTVS IIII. SCENA III.

PYTHIAS, DORIAS, PHAEDRIA.

PY. VBI illum ego ſceleroſum miſera, atque impium
inveniam? aut vbi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum?
PH.perij,hoc quid ſit,vereor.
PY. Quin inſuper etiam ſcelus, poſtquam ludificatus eſt
virginem,
Veſtē omnē miſeræ diſcidit, tū ipſam capillo conſcidit.
PH.Hem.PY.qui nunc ſi detur mihi,
Vt ego vaguibus facilè illi in oculos inuolem venefi-
co?
PH.Profectò neſcio quid abſēte nobis turbatū eſt domi.
Adibo.quid iſtuc? quid feſtinas?aut quē quæris Pythias?
PY. Hem Phædria, egon' quem quæram? abi hinc quò
dignus es cum donis tuis
Tam lepidis.PH.quid iſtuc eſt rei?
PY.Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas tur-
bas dedit!
Vitiauit virginem, quam heræ dederat dono miles. PY.
quid ais?
PY.Perij.PH.temulenta es.PY. vtinam ſic ſient,mihi qui
malè volunt.
DO.Au,obſecro mea Pythias, quod iſtuc nā mōſtri fuit?
PH.Inſanis:quî iſtuc facere eunuchus potuit? PY.ego il-
lum neſcio
Qui fuerit hoc,quod fecit,res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat,neq;, cùm rogites quid ſit,audet di-
cere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſe-
ra ſuſpicor.
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. PH. nequeo mirari
ſatis,

satis,
Quo abire ignauos ille possit longiùs, nisi domum
Fortè ad nos redijt. P Y. vise amabo, num sit. P H. iam
faxo scies.
DO. Perij, obsecro. tam infandum facinus mea tu, ne au-
diui quidem.
PY. At pol ego amatores audieram mulierum esse eos
maxumos.
Sed nihil potesse: verùm miseræ non in mentem venerat:
Nam illum aliquò concluissem, neque illi commisissem
virginem.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

PHAEDRIA, DORVS, PY-
THIAS, DORIAS.

PH. EXI foras sceleste: ac etiam restitas?
Fugitiue prodi, malè conciliate. DO. obsecro.
PH. oh.
Illud vide, os vt sibi distorsit carnifex!
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paullum si cessassem Pythia,
Domi non offendissem: ita iam ornabat fugam.
PY. Habesne hominem amabo? PH. quid ni? PY. ô factum
bene!
DO. Istuc pol verò bene. PY. vbi est? PH. rogitas? non vi-
des?
PY. Videam obsecro, quem? PH. hunc scilicet. PY. quis hic
est homo?
PH. Qui ad vos deductus hodie est. PY. hunc oculis su-
is
Nostrarum numquam quisquam vidit Phædria.
PH. Non vidit? PY. an tu hunc credidisti esse, obsecro,
Ad nos deductum? PH. namq; alium habui neminem.
PY. au,
Ne comparandus hic quidem ad illum est. ille erat
Honesta facie, & liberali. PH. ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
PY. Tace obsecro: quasi verò paullum interfiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu verò videre velles Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus, senex,
Colore mustellino. P. hem, quę hęc est fabula?
Eò redigis me, vt, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? DO. emisti. PY. iube mihi denuò
Respondere.

Respondeat. PH. roga. PY. venistin' hodie ad nos? negat. At ille alter venit annos natus sedecim:
Quem secum adduxit Parmeno. PH. agedum, hoc mihi expedi:
Primum vnde habes istam, quam habes, vestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? DO. venit Chærea.
PH. Fraterne? DO. ita est. PH. quando? DO. hodie. PH. quam dudum? DO. modò.
PH. Qui cum? DO. cum Parmenone. PH. noràne eum prius?
DO. Non: nec quis esset, vnquam audieram dicier.
PH. Vnde igitur, meum fratrem esse, sciebas? Do. Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit hanc mihi vestem. PH. occidi.
DO. Meam ipse induit: post vna ambo abierunt foras.
PY. Iam satis credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi?
Iam satis certum est virginem vitiatam esse? PH. age nunc bellua,
Credis huic quod dicat? PY. quid isti credam? res ipsa in-
PH. Concede istuc paullulum. audin'? etiam paullulum, sat est.
Dic dum hoc rursum, Chærean' tuam vestem detraxit tibi?
DO. Factum. PH. & ea est indutus? D. factum. P. & pro te huc delectus est? DO. ita.
P. Iupiter magne, ó scelestum, atque audacem hominem! PY. væ mihi,
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?
P H. Mirum, ni tu credas quod iste dicat. quid agam, nescio.
Heus tu negato rursum. possumne ego hodie ex te exsculpere
Verum? vidistin' fratrem Chæream? DO. non. PH. non potest fieri
Malo fateri, video. sequere me hac. modò ait, modò negat.
Ora me. DO. obsecro te verò Phædria. PH. in' intro? DO. hoi, hei.
P. Alio pactò honestè quo modo hinc nunc abeã, nescio.
Actum est siquidẽ. tu me hîc etiã nebulo ludificabere?
PY. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quàm me viuere.

DO. Sic

DO. Sic est. PY. inueniam hodie, parem vbi pol referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum censes Dorias? DO. de istac rogas
Virgine? PY. ita: vtrum taceámne, an prædicem? DO. pol, si sapis,
Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis.
Hac re & omni turba evolves te, & illi gratum feceris.
Id modò dic, abisse Dorum. PY. ita faciam. DO. sed videon' Chremem?
Thais iam aderit. PY. quid ita? DO. quia, cùm inde abeo, iam tunc inceperat
Turba inter eos. PY. auser aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid fiet.

ACTVS IIII. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

ATAT, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius!
Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum officium facit.
PY. Chreme. C. quis est? eh em Pythia, vah quanto nunc formosior
Videre, quàm dudum! PY. certè quidem tu pol multo alacrior.
CH. Verbum hercle verum hoc est: SINE Cerere & Libero friget Venus.
Sed Thais multo antè venit? PY. anne abijt iam à milite?
CH. Iamdudum, ætatẽ. lites sunt inter eos factæ maximæ.
PY. Nil dixit tum, vt sequerere sese? C. nihil, nisi abiens mihi innuit.
PY. Eho, nonne id sat erat? C. at nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minùs: nam me extrusit foras.
Sed eccũ ipsam video: miror, vbi hinc ego abierim.

ACTVS IIII. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

TH. CRedo equidem illum iam affuturum esse, illam vt eripiat. sine
Veniat: atqui, si illam digito attigerit vno, oculi illico

Effo-

Effodientur.vsque eò ego illius ferre possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint. verum enim si ad rem
Conferentur,vapulabit.
C.Thais,ego iam dudum hìc adsum.T. ô mi Chreme,te ipsum exspectabam:
Scin' tu turbam hanc propter te esse factam?& adeò ad te attinere hanc
Omnem rem?C.ad me?qui?quasi istuc. T. quia dum tibi sororem studeo
Reddere,& restituere,hęc atq; huiusmodi sũ multa passa.
C.Vbi ea est?T.domi apud me.C.ehem.T.quid est?
Educta,ita vti teque, illaque dignum est.C.quid ais?T.id quod res est:
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretij.
C. Et habetur,& referetur à me Thais tibi,ita vti merita es,
Gratia.T.at enim caue,ne priùs, quàm hanc à me accipias,amittas
Chreme:nam hæc ea est,quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, cistellam Pythias domo effer cum monumentis.
C.Viden' tu illum Thais?P.vbi sita est?T.in risco. odiosa cessas?
CH. Militem secum ad te quantas copias adducere?
At at.T.num formidolosus obsecro es mi homo?C.apagesis,
Ego formidolosus?nemo est hominum,qui vivat minùs.
TH.Atque ita opus est. C. au, metuo qualem tu me esse hominem existumes.
T.Immo hoc cogitato:qui cũ res tibi est, peregrinus est,
Minus potens quàm tu, minus notus, amicorum hic habens minus.
CH.Scio istuc: SED tu quod cauere possis, stultum admittere est.
Malo ego nos prospicere, quàm hunc vlcisci accepta iniuria.
Abi tu,atque ostium obsera intus, dum ego hinc transcurro ad forum:
Volo ego adesse hìc aduocatos nobis in turba hac. TH. mane.
CH.Melius est.TH.mane. CH. omitte,iam adero. T.nil opus est istis Chreme:

Hoc

Hoc dic modò, sororem illam tuam esse, & te parvam virginem
Amisisse, nunc cognosse: signa ostende. P. adsunt. TH. cape.
Si vim faciet, in ius ducito hominem intellextin'? C. probè.
TH. Fac, animo hæc præsenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.
Perij, huic ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACTVS IIII. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

THRA. HAncinè ego vt contumeliam tam insignem in me accipiam Gnatho?
Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
Primum ædeis expugnabo. GN. rectè. THR. virginem eripiam. GN. probè.
THR. Malè multabo ipsam. GN. pulchrè. THR. in medium hunc agmen cum vecti, Donax;
Tu Simalio in sinistrum cornu, tu Syrisce in dexterum.
Cedo alios. vbi centurio est Sanga, & manipulus furum? S. eccum adest.
THR. Quid ignaue? periculon' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?
S. Egone? imperatoris virtutem noueram, & vim militū;
Sine sanguine hoc fieri nō posse: qui abstergerē vulnera.
THR. Vbi alij? S. qui, malum, alij? solus Sannio seruat domum.
THR. Tu hosce instrue: hîc ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.
GN. Illuc est sapere. vt hosce iustruxit, ipsos sibi cauit loco.
THR. Idem hoc iam Pyrrhus factitauit. C H. viden' tu Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est de occludendis ædibus.
TH. Sanè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:
Ne metuas. THR. quid videtur? GN. fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
THR. Sed eccam Thaidem ipsam video. GN. quam mox irruimus? THR. mane.

OMNIA

OMNIA prius experiri verbis, quàm armis, sapientem decet.
Qui scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? GN. Dij vostram fidem,
Quanti est sapere. nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
THR. Thais, primùm hoc mihi responde: cùm tibi do istam virginem,
Dixtin' hos mihi dies soli dare te? TH. quid tum postea? THR. rogitas?
Quæ mihi ante oculos amatorẽ coram adduxisti tuum.
Quid cum illo vt agas? & cum eo clam te subduxisti mihi.
TH. Libuit. THR. Pamphilam ergo huc redde, nisi vi mavis eripi.
CH. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium.
GN. ah, quid ais? tace.
CH. Quid tu tibi vis? THR. ego non tangam meam? CH. tuam autem furcifer?
GN. Cave sis: nescis, cui maledicas nunc viro. CH. non tu hinc abis?
Scin' tu, vt tibi res se habeat? si quidquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam, hujus loci, dieique, meique, semper memineris.
GN. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
CH. Diminuam' ego caput tuum hodie, nisi abis. GN. ain' verò canis?
Siccine agis? THR. cuis tu es homo? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi est?
CH. Scibis. principio eam esse dico liberam. THR. hem
CH. civem Atticam. THR. hui.
CH. Meam sororem. THR. os durum. CH. miles, nunc adeò edico tibi,
Ne vim facias vllam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, vt eam adducam, & signa ostendam hæc.
THR. tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? CH. prohibeo inquam. GN. audin' tu? hic furti se alligat.
CH. Satin' hoc est tibi? THR. Hoc idem tu ais? TH. quære, cui respondeat.
THR. Quid nunc agimus? GN. quin redeamus: iam hæc tibi aderit supplicans

Vltrò. THR. credin? GN. immo certè: novi ingenium mulierum:
Noluut, vbi velis, vbi nolis, cupiunt vltrò. THR. bene putas.
GN. Iam dimitto exercitum? THR. vbi vis. GN. Sanga, ita vti sortes decet
Milites, domiq;, foriq;, fac vicissim vt memineris.
SAN. Iamdudum est animus in patinis. GN. frugi es. THR. vos me hinc sequimini.

ACTVS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

TH. PERGIN' sceleſta mecum perplexé loqui? Scio: neſcio: abijt: audivi: ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura apertè es, quidquid est?
Virgo consciſſa veste lacrumans obticet.
Eunuchus abijt. quamobrem? quid factum est? taces?
PY. Quid tibi ego dicam miseræ illum eunuchũ negant
Fuisse. T. quis fuit igitur? PY. iste Chærea.
TH. Qui Chærea? PY. iste ephebus, frater Phædriæ.
TH. Quid ais venifica? PY. atqui certò comperi.
TH. Quid is obsecro ad nos, quamobrem adductus est? PY. neſcio:
Niſi amasse credo Pamphilam. T. hem, misera occidi,
Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? PY. id opinor. T. quid ais sacrilega?
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
PY. Quid facerem? ita vt tu justi, soli credita est.
TH. Sceleſta, O V E M lupo commisti. dispudet
Sic mihi data esse verba. quid hominis illic est?
PY. Hera mea tace, obsecro, salvæ sumus: hominem
Habemus ipsum. TH. vbi is est? PY. hem, ad siniſtram. non vides?
En. TH. video. P. comprehendi jube, quantum potest.
TH. Quid illi facies stulta? PY. quid faciam, rogas?
Vide amabo, si non cùm adspicias, os impudens
Videtur. TH. non. PY. tum, quæ ejus confidentia est.

ACTVS V. SCENA II.

CHAEREA, THAIS, PYTHIAS.

CH. APVD Antiphonem vterq; mater, & pater,
Quasi dedita opera, domi erant, vt nullo modo
Introire possem, quin viderent me. interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit, vbi vidi, ego me in pedes, quantum queo,

In angiportum quoddam desertum, inde item
In aliud, inde in aliud. ita miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed est ne hæc Thais, quam video? ipsa est. hæreo.
Ah, quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
TH. Adeamus. bone vir Dore, salve: dic mihi,
Aufugistin'? CH. hera, factum. TH. satin' id tibi placet?
CH. Non. TH. credin' te impunè habiturum? C. vnam hanc noxiam
Mitte: si aliam vnquam admisero vllam, occidito.
TH. Num meam sævitiam veritus es? CH. non. TH. quid igitur?
CH. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
TH. Quid feceras? CH. paululum quiddam. PY. eho paululum impudens?
An paululum esse hoc tibi videtur, virginem
Vitiare civem? CH. conservam esse credidi.
PY. Conservam! vix me contineo, quin involem in
Capillum. monstrum, etiam vltrò derisum advenit.
TH. Abi hinc insana. PY. quid ita verò? debeam,
Credo isti quidquam furcifero si id facerim.
TH. Missa hæc faciamus. non te dignum Chærea
Fecisti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maximè, at tu indignus qui faceres tamen.
Neq; edepol, quid nunc consilî capiam, scio,
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, vt eam non possim suis,
Ita vt æquom fuerat, atq; vt studui, tradere, vt
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea.
CH. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
Fore Thais. sæpe ex hujusmodi re quapiam, &
MALO ex principio magna familiaritas
Conflata est. quid si hoc quispiam voluit Deus?
TH. Equidem pol in eam partem accipioq;, & volo.
CH. Immo ita quæso. vnum hoc scito, contumeliæ
Non me fecisse causa, sed amoris. TH. scio:
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeò inhumano ingenio sum Chærea,
Neq; tam imperita, vt, quid amor valeat, nesciam.
CH. Te quoq; iam Thais, ita me dij bene ament, amo.
PY. Tum pol ab isto tibi hera cavendum intelligo.
CH. Non ausim. PY. nihil tibi quidquam credo. TH. Desinas.

CH. Ego

CH. Ego me tuæ commendo,& committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro vt adjutrix sies:
Te mihi patronam cupio Thais : te obsecro :
Emoriar,si non hanc vxorem duxero.
TH. Tamen,si pater. CH. quid ? ah volet,certo scio,
Civis modò hæc sit. TH. paululum opperirier
Si vis,iam frater ipse hic aderit virginis :
Nutricem accersitum ijt,quæ illam aluit parvolam :
In cognoscendo tute ipse aderis Chærea.
CH. Ego verò maneo. T. vis ne interea,dum is venit,
Domi opperiamur potius,quàm hic ante ostium ?
CH. Immo percupio.P.quam tu rem actura obsecro es?
T. Nam quid ita? P. rogitas ? hunc tu in ædes cogitas
Recipere posthac ? T. cur non ? P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au,tace obsecro.
PY. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
CH. Non faciam Pythia. P. non pol,credo,Chærea,
Nisi si commissum non erit. C. quin Pythias
Tu me servato. P. neq; pol servandum tibi
Quidquam dare ausim neq; te servare : apage te.
Abeamus intro Thais : nolo, me in via
Cũ hac veste videat. T.quamobrẽ tandẽ?an quia pudet ?
CH. Id ipsum.PY,idipsum? virgo verò? T.î præ,sequar.
Tu istic mane,vt Chremem introducas,Pythias.

ACTVS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

PY, QVid? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam?quî referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis ? CH. move verò ocyus
Te nutrix. S. moveo. C. video,sed nil promoues.
PY. Iam ne ostendisti signa nutrici ? C. omnia.
P. Amabo,quid ait? cognoscit ne? C. ac memoriter.
PY. Bene edepol narras : nam illi faveo virgini.
Ite intrò : iam dudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video : vide vt otiosus sit,si dijs placet.
Spero me habere,qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro,de cognitione vt certum sciam :
Pòst exibo,atq; hunc perterrebo sacrilegum.

ACTVS V. SCENA IIII.

PARMENO, PYTHIAS.

PA. REVISO, quidnam Chærea hîc rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, Di jvostram fidem,

Quantam,

Quantam,& quàm veram laudem capiet Parmeno.
Nam vt omittam,quod ei amorem difficillimum,&
Cariſsimum ab meretrice avara,virginem
Quam amabat,eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu,ſine diſpendio: tum hoc alterum,
Id verò eſt,quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe,quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere;
Maturè vt cùm cognorit,perpetuò oderit.
Quæ dum foris ſunt,nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quidquam, nec magis elegans:
Quæ,cum amatore ſuo cùm cænant,ligurriunt.
Harum videre ingluviem,ſordes,inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi,atq; avidæ cibi,
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent:
Noſſe omnia hæc,ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis & factis,ſcelus,
Vlciſcar; vt ne impunè in nos illuſeris.

ACTVS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. PRO Deûm fidem,facinus fœdum! ô infelicem adoleſcentulum,
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit. PA. quid eſt?
PY. Miſeret me:itaq;,vt ne videre,miſera huc effugi foras.
Quę futura exempla dicũt in eum indigna? PA. ô Iupiter.
Quæ illæc turbi eſt? nũmnam ego perij? adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais? in quem exẽpla fient? PY. rogitas audaciſsime?
Perdidiſti iſtũ,quẽ adduxti pro eunucho, adoleſcentulũ,
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. quid ita? aut quid factum eſt? cedo.
PY. Dicam. virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scin' eam hinc ciuem eſſe? & ejus fratrẽ adprime nobilẽ?
PA. Neſcio. PY. atqui ſic inventa eſt: eam iſte vitiavit miſer.
Ille vbi id reſcivit factum frater violentiſsimus.
PA. Quidnam fecit? PY. colligavit primum eum miſeris modis.
PA. Colligavit? hem. PY. atq; equidem orante,vt ne id faceret,Thaidę.
PA. Quid ais? PY. nunc minatur porrò ſeſe id quod mœchis ſolet:

Quod

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. PA. qua audacia
Tantum facinus audet? PY. quid ita tantum? PA. an non hoc maximum est?
Quis homo pro mœcho vnquam vidit in domo meretricia
Deprendi quemquam? PY. nescio. PA. at ne hoc nescias Pythias,
Dico, edico vobis, nostram esse illum herilem filium. PY. hem,
Obsecro an is est? PA. ne quam in illum Thais vim fieri sinat.
Atque adeò autem cur non egomet intro eo? PY. vide Parmeno
Quid agas, ne neque illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quidquid factum est, ex te esse ortum. PA. quid igitur faciam miser?
Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senẽ.
Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est, huic vt subveniat. PY. sapis:
Ego abeo intro: tu isti narrato ordine, vt factum fuit.

ACTVS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

LA. EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque vrbis odium me vnquam percipit.
Vbi satias cœpit fieri, commuto locum.
Sed est ne ille noster Parmeno? & certè ipsus est.
Quem præstolare Parmeno hîc ante ostium?
PA. Quis homo est? ehem, salvũ te advenire here gaudeo.
LA. Quem præstolare? PA. perij: lingua hęret metu. LA. hem,
Quid est, quod trepidas? fati' ne salvæ? dic mihi.
LA. Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim.
Quid quid huius factum est, culpa non factum est mea.
LA. Quid? PA. rectè sanè interrogasti. oportuit
Rem prænarrasse mẽ. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. LA. cui? PAR. Thaidi.
LA. Emit? perijt hercle. quanti? PA. viginti minis.
LA. Actum est. PA. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.

LA. Hem,

LA. Hem, quid amat? an ſcit iam ille quid meretrix ſiet?
An in aſtu venit? aliud ex alio malum.
PA. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.
LA. Omitte de te dicere. ego te, furcifer,
Si vivo. ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.
PA. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.
LA. Pro eunuchon'? PAR. ſic eſt. hũc pro mœcho poſtea
Comprehendêre intus, & conſtrinxêre. LA. occidi.
PA. Audaciam meretricum ſpecta. LA. numquid eſt
Aliud mali, damnive, quod non dixeris,
Reliquom? PAR. tantũ eſt. LA. ceſſon' huc intrò irrũpere?
PAR. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum;
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo.
Propter me hiſce aliquid eſſe venturum mali:
Nam iam diu aliquam cauſſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret ijs: nunc repperit.

ACTVS V. SCENA. VII.

PYTHIAS, PARMENO.

PY. NVMQVAM edepol quidquam iam diu, quod magis vellem euenire,
Mî euenit, quam quòd modò ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſcibam.
PA. Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, vt conveniam Parmenonem.
Sed vbi obſecro eſt? PA. nén' quærit hæc? PY. atque eccum video: adibo.
PAR. Quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin? PY. perij.
Defeſſa iam ſum miſera te ridendo. PA. quid ita? PY. rogitas?
Nunquam edepol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non pote ſatis narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum, & diſertum credidi hominẽ.
Quid illicóne credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitij, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, vbi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? iam ſcis te periiſſe?
PA. Ehem, quid dixti peſſuma? an mentita es? etiã rides?
Itán' lepidum tibi viſum eſt ſcelus, nos irridere? PY. nimium.

PAR.

PAR. Siquidem istuc impunè habueris. PY. verum. PAR. Reddam hercle. PY. credo:
Sed in diem i huc Parmeno est fortasse, quod minare:
Tu iam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitijs, & eandem indicas: vterq; in te exempla edent.
PA. Nullus sum. PY. hic pro illo manere tibi honos est habitus. abeo.
PA. Egomet meo judicio miser, quasi forex, hodiè perij.

ACTVS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

GN. QVID nunc? quasse, aut quo consilio huc imus? quid inceptas Thraso?
TH. Egone, vt Thaidi me dedam, & faciam quod iubeat? GN. Quid est?
TH. Quì minus huic, quàm Hercules serviuit Omphale? GN. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam sandalio caput.
Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc est mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc prosilit?

ACTVS V. SCENA IX.

CHAEREA, PARMENO PHAEDRIA, GNATHO, THRASO.

CH. O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior? Nemo hercle quisquam: nam in me planè Dij potestatem suam
Omnè ostendêre qui tam subitò tot cõgruerint cõmoda.
PA. Quid hic lætus est? CH. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, scin' me in quibus sim gaudijs?
Scis Pamphilam meam inventam civem? PA. audivi. CH. scis sponsam mihi?
PA. Bene ita me Di; ament, factum. GN. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ,
Meo fratri, gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: vna est domus:
Thais patri se commendavit, in clientelam & fidem
Nobis dedit se. PA. fratris igitur Thais tota est. CH. scilicet.
P. Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
CH. Tum tu, frater, vbi vbi est, fac quàm primùm hæc audiat. PA. visam domum.

T. Numquid

T. Numquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim ? GN. ſine
Dubio opinor. CH. quid commemorem primum, aut quem laudem maximè ?
Illum qui mihi dedit conſilium vt facerem; an me, qui id auſus ſim
Incipere ? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in vnum concluſit diem ? an
Mei patris feſtivitatem & facilitatem ? ô Iupiter
Serva obſecro hæc nobis bona. PH. Dij voſtram fidem, incredibilia
Parmeno modò quæ narravit. ſed vbi eſt frater ? CH. præſtò eſt. PH. gaudeo.
C. Satis credo. nihil eſt Thaide hac, frater, tua dignius
Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. PH. hui, mihi
Illam laudas ? T. perij. quanto ſpei eſt minus, tanto magis amo.
Obiecro Gnatho in te ſpes eſt. GN. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, pretio, vt hæream aliqua in parte tamen apud Thaidem.
GN. Difficile eſt. T. ſi quid collibuit, novi te. hoc ſi effeceris,
Quodvis donũ, & prẽmium à me optato, id optatũ feres.
GN. Itane? T. ſic erit. GN. hoc ſi efficio, poſtulo vt mihi tua domus
Te præſente, abſente pateat: invocato vt ſit locus
Semper. TH. do fidem ita futurum. GN. accingar. PH. quem hîc ego audio?
O Thraſo. T. ſalvete. PH. tu fortaſſe, quæ facta hîc ſient,
Neſcis. T. ſcio. PH. cur ergo in his te ego conſpicor regionibus?
TH. Vobis fretus. PH. ſcis quàm fretus? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero poſt vnquam; quòd dicas mihi,
Aliud quærebam, iter hâc habui: periſti. GN. eia, haud ſic decet.
P. Dictum eſt. GN. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. PH. ſic erit.
G. Priùs audite paucis: quod cum dixero, ſi placuerit,
Facitote. PH. audiamus. GN. tu concede paulum iſtuc Thraſo.

Principio

Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, hujus quidquid facio, id facere maximè causa mea:
Verùm idem si vobis prodest, vos non facere insciti a est.
PH. Quid id est? GN. militem rivalem ego recipiendum censeo. PH. hem,
Recipiendum? GN. cogita modò: tu hercle cum illa Phædria
Et libenter vivis, & enim bene libenter victitas,
Et quod des paulum, & necesse est multum accipere Thaidem,
Vt tuo amori suppeditare possit sine sumptu tuo; ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex vsu tuo
Nemo est. principio, & habet quod det, & dat nemo largiùs:
Fatuus est, insulsus, tardus, stertit nocteséq; & dies:
Neq; tu istum metuas ne amet mulier: pellas facilè, vbi velis.
PH. Quid agimus? GN. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit hominem nemo meliùs prorsus, neq; prolixiùs.
PH. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. CH. idem arbitror.
GN. Rectè facitis. vnum etiam hoc vos oro, vt me in vostrum gregem
Recipiatis: satis diu hoc iam saxum volvo. P. recipimus.
CH. Ac libenter. G. at ego pro istoc, Phædria, & tu Chærea,
Hunc comedendum, & deridendum vobis præbeo. CH. placet.
PH. Dignus est. G. Thraso, vbi vis, accede. T. obsecro te, quid agimus?
G. Quid? isti te ignorabant. postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,
Impetravi. T. bene fecisti. gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui vsquam, quin me omnes amarent plurimùm.
GN. Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam elegantiam?
PH. Nil præter promissum est. ite hac. vos valete, & plaudite.

HEAV-

HEAVTONTIMORVMENI PERSONAE.

CHREMES, senex.
CLITIPHO, adolescens.
SYRVS, servus.
BACCHIS, meretrix.
SOSTRATA, matrona.
PHRYGIA, ancilla.
MENEDEMVS, senex.
CLINIA, adolescens.
DROMO, servus.
ANTIPHILA, amasia.
NVTRIX.

Sequentium hic tantùm mentio fit.

ARCHONIDES, senex.
PHANOCRATES, senex.

HEAVTONTIMORVMENOS TERENTII.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. CORNELIO LENTVLO, ET L. VALERIO FLACCO AED. CVR. EGIT L. AMBIVIVS TVRPIO. MODOS FECIT FLACCVS CLAVD. ACTA PRIMVM TIBIIS IMPARIBVS, DEINDE DVABVS DEXTRIS: ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO, M'. IVVENTIO COSS.

PROLOGVS.

NE cui sit vostrum mirum, cur parteis seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heauton timorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset, nunc, qui scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vostrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vestrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse Græcas, dum facit

Paucas

Paucas Latinas: factum hic esse id non negat,
Neq; se pigere,& deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere,quod illi fecerunt,putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dicitat,
Repentè ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicùm ingenio fretum,haud natura sua:
Arbitrium vestrum,vestra existimatio
Valebit. quam ob rem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquùm possit,quàm æquùm oratio.
Facite,æqui sitis,date crescendi copiam,
Novarum qui spectandi faciunt copiam
Sine vitijs: ne ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit seruo currenti in via
Decesse populum: cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet,cùm dabit
Alias novas,nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo: date potestatem mihi,
Statariam agere vt liceat per silentium:
Ne semper servos currens,iratus senex,
Edax parasitus,sycophanta autem impudens,
Avarus leno,assiduè agendi sint mihi
Clamore summo,cum labore maximo.
Mea causa,causam hanc iustam esse,animum inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi:
Nam nunc novas qui scribunt,nihil parcunt seni:
Laboriosa si qua est, ad me curritur:
Sin levis est,ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. experimini,
In vtramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avarè pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
Quàm maxume servire vostris commodis:
Exemplum statuite in me,vt adolescentuli
Vobis placere studeant potiùs,quàm sibi.

ACTVS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMVS, senes.

CH. QVANQVAM hæc inter nos nupera notitia admodum est,
Indè adeò quòd agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei ferè sanè amplius quidquam fuit:
Tamen vel virtus tua me,vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit,vt te audacter moneam,& familiariter,

Quòd

Quòd mihi videre præter ætatem tuam
Facere,& præterquàm res te adhortatur tua.
Nam pro deûm atque hominum fidem,quid vis tibi?aut
Quid quæris?annos sexaginta natus es,
Aut plus eo,vt conjicio; agrum in his regionibus
Meliorem,neque pretij maioris nemo habet:
Seruos complureis proinde quasi nemo siet,
Ita tute attentè illorum officia fungere:
Nunquam tam mâne egredior,neque tam vesperi
Domum reuertor,quin te in fundo conspicer
Fodere,aut arare,aut aliquid ferre denique:
Nullum remittis tempus neque te respicis.
Hęc non voluptati tibi esse,satis certò scio.
At enim me,quantum hic operis fiat,pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis,plus agas.
ME.Chreme,tantúmne est ab re tua otij tibi,
Aliena vt cures,eaque, nihil quæ ad te attinent?
CH.Homo sum:humani à me nil alienum puto.
Vel me monere hoc,vel percunctari puta.
Rectum est?ego vt faciam; non est?te vt deterream.
ME.Mihi sic est vsus:tibi vt opus est facto, face.
CH.An cuiquam est vsus homini,se vt cruciet?ME.mihi est.
CH.Si quid laboris est, nollem: sed istuc quid mali est?
Quæso quid de te tantum meruisti? ME.heu,hoi.
CH.Ne lacruma,atque istuc,quidquid est, fac me vt sciã.
Ne retice:ne verere:crede inquam mihi:
Aut consolando,aut consilio,aut re iuuero.
M.Scire hoc vis?C.hac causa equidem, qua dixi tibi.
ME.Dicetur.C.at istos rastros interea tamen
Depone,ne labora.M.minimè.C. quam rem agis?
ME.Sine me, vacuum tempus ne quod dem mihi
Laboris.C. non sinam inquam.M. ah non æquom facis.
CH. Hui, tam graueis hos quæso? M E. sic meritum est meum.
C.Nunc loquere.M.filium vnicum adolescentulum
Habeo.ah quid dixi habere me?imò habui Chreme.
Nunc habeam,nec ne,incertum est. C. quid ita istuc? M. scies.
Est è Corintho hîc aduena anus paupercula,
Eius filiam ille amare cœpit perditè,
Propè iam vt pro vxore haberet. hæc clam me omnia.
Vbi rem resciui,cœpi non humanitùs,

Neque vt ægrotum animum decuit adoleſcentulæ
Tractare; ſed vi & via pervolgata patrum:
Quotidie accuſabam:hem:tibine hæc diutius
Licere ſperas facere me vivo patre,
Amicam vt habeas propè iam in vxoris loco?
Erras,ſi id credis,& me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum,quod te dignum eſt,facies:ſed ſi id non facis,
Ego,quod me in te ſit facere dignum,inuenero.
Nulla adeò ex re iſtuc fit,niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam abij hinc propter pauperiem,atque ibi
Simul rem,& gloriam armis belli repperi.
Poſtremò adeò res rediit:adoleſcentulus
Sæpe eadem,& grauiter audiendo victus eſt:
Aetate me putauit,& ſapientia
Plus ſcire,& prouidere,quàm ſe ipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abiit Chreme.
C.Quid ais?M.clam me profectus, menſes treis abeſt.
CH.Ambo accuſandi:etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
ME.Vbi comperi ex ijs qui ei fuere conſcij,
Domum reuertor mœſtus,atque animo ſerè
Perturbato,atque incerto præ ægritudine:
Adſido:accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cænam apparare:pro ſe quiſque ſedulò
Faciebat,quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc.cœpi cogitare,hem,tot mei
Solius ſolliciti ſunt cauſa,vt me vnum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant:ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam?ſed gnatum vnicum,
Quem pariter vti his decuit,aut etiam amplius,
Quòd illa ætas magis ad hæc vtenda idonea eſt,
Ego eum hinc ejeci miſerum iniuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam:nam vſque dum ille vitam illam colet
Inopem,carens patria ob meas iniurias,
Interea vſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans,quærens,parcens,illi ſeruiens.
Ita facio prorſus:nihil relinquo in ædibus,
Nec vas,nec veſtimentum:conraſi omnia:
Ancillas,ſeruos,niſi eos,qui opere ruſtico
Faciundo facilè ſumptum exercerent ſuum,

Omneis produxi ac vendidi: inscripsi illico
Aedes mercede: quasi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me exercet
Decreui, tantisper me minus iniuriæ
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser;
Nec fas esse vlla me voluptate hîc frui,
Nisi vbi ille huc saluos redierit meus particeps.
CH Ingenio te esse in liberos leni puto, &
Illum obsequentem, si quis rectè aut commodè
Tractaret. verùm neque tu illum satis noueras,
Nec te ille. hoc vbi fit, ibi non verè vivitur.
Tu illum, numquam ostendisti, quanti penderes:
Nec tibi ille est credere ausus quæ est æquom patri,
Quod si esset factum, hæc numquam euenissent tibi.
ME. Ita res est, fateor: peccatum à me maximum est.
CH. Menedeme, at porro rectè spero, & illum tibi
Salvum affuturum esse hîc confido propediem.
ME. Vtinam Dij ita faxint. C. facient. nunc, si commodum est,
Dionysia hîc sunt; hodie apud me sis volo.
ME. Non possum. CH. cur non? quæso tandem aliquantulum
Tibi parce; idem absens facere te hoc volt filius.
ME. Non conuenit, qui illum ad laborem impellerim,
Nunc me ipsum fugere. C. siccine est sententia?
ME. Sic. CH. bene vale. ME. & tu. CH. lacrumas excussit mihi,
Miseretque me eius: sed, vt diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cænam vt veniat: ibo, vt visam si domi est.
Nil opus fuit mortore iamdudum domi.
Aiunt præsto apud me esse: egomet convivas moror.
Ibo adeò hinc intro. sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

ACTVS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

CLI. NIhil adhuc est, quod vereare Clinia: haudquaquam etiam cessant:
Et illam simul cum nuncio tibi hîc ego affuturam
Hodie, scio, proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te
Exercuit, omittas. CH. quicum loquitur filius? CL. pater adest,
Quem volui. adibo. pater opportunè aduenis.
CH. Quid est? CLIT. hunc Menedemum nostine no-

ſtrum vicinum?C.probè.
CLI.Huic filium ſcis eſſe?CH.audiui,in Aſia.CLI.non eſt pater,apud
Nos eſt.CH.quid ais?CLI.aduenientem,è nauí egredientem adduxi illico
Ad cænam:nam mihi magna cum eo iam inde vſquè pueritia
Semper fuit familiaritas.CH.voluptatem magnam nuncias.
Quam vellem Menedemum inuitatum,vt nobiſcum hodie eſſet amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei objicerem domi.
Atque etiam nunc tempus eſt.CLI.cave ſaxis:non eſt opus pater.
CH. Quapropter? CLI. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat.modò venit.
Timet omnia,patris iram, & animum amicæ ſe erga vt ſit ſuæ.
Eam miſerè amat:propter eam hæc turba, atque abitio euenit.CH. ſcio.
CLI.Nunc ſeruolum ad eam in vrbem miſit, & ego noſtrum vnà Syrum.
CH.Quid narrat?CLI.quid ille?ſe miſerum eſſe. CH. miſerum?quem minus credere eſt?
Quid reliqui eſt,quin habeat,quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis,patriam incolumem,amicos, genus, cognatos, divitias:
Atq; hæc perinde ſunt, vt illius animus, qui ea poſſidet:
Qui vti ſcit,ei bona;illi,qui non vtitur recte,mala.
CLI.Immo ille ſenex fuit importunus ſemper: & nunc nihil magis
Vereor,quam ne quid in illum iratus plus ſatis ſaxit pater.
CHR.Illéne?ſed reprimam me:nam,in metu eſſe hunc,illi eſt vtile.
CLI.Quid tute tecum?CH.dicam.vt vt erat,manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem:
Pateretur:nam quem ferret,ſi parentem non ferret ſuũ?
Hunccine erat æquom ex illius more,an illum ex huius vivere?&
Quòd illum inſimulat durum,id non eſt:nam parentum iniu-

Iniuriæ
Vniuſmodi ſunt fermè,paullò qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò conuiuarier:
Præbent exiguè ſumptum:atque hæc ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verùm vbi animus ſemel ſe cupiditate deuinxit mala,
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi conſimilia.hoc
Scitum eſt, PERICVLVM ex alijs facere, tibi quod ex vſu ſiet.
CLI Ita credo.CH.ego ibo hinc intrò, vt videam, nobis quid cenæ ſiet.
Tu,vt tempus eſt dici,vide ſis, ne quò hinc abeas longiùs.
CLI. Quàm iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices:
Qui æquom eſſe cenſent,nos iam à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe,quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur,quæ eſt nunc,non quæ olim fuit.
Mihi ſi vnquam filius erit, næ ille facili me vtetur patre.
Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non vt meus, qui mihi per alium oſtendit ſuã ſentẽtiã.
Perijs mihi,vbi adbibit plus paullo, ſua quæ narrat facinora!
Nunc ait periculum ex alijs facito,tibi quod ex vſu ſiet,
Aſtutus næ ille haud ſcit, quam mihi nunc SVRDO narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atque affer mihi:
Cui quid reſpondeam, nihil habeo:neque me quiſquam eſt miſerior:
Nam Clinia hic,etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductã, ignaram artis meretriciæ:
Mea eſt potens,procax,magnifica,ſumptuoſa,nobilis.
Tum,quod dem ei,rectè eſt.nam,nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridẽ inueni:neq; etiamdũ ſcit pater.

ACTVS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

CLIN. SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, haudquidquam ſcio

Veniſſent: ſed vereor, ne me abſente mulier hîc corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
Occaſio, locus, ætas, mater, ſub imperio cuius eſt, mala;
Cui nihil præter pretium iam dulce eſt. CLIT. Clinia.
CLIN. hei miſero mihi.
CLIT. Etiam caues, ne videat ſortè hinc te à patre aliquis exiens?
CLIN. Faciam: ſed neſcio quid profectò mihi animus præſagit mali.
CLI. Pergin' iſtuc priùs dijudicare, quàm ſcis, quid veri ſit?
CLIN. Si nihil mali eſſet, iam hîc adeſſent. CLIT. iam aderunt. CLIN. quando iſtuc erit?
CLIT. Non cogitas hinc longulè abeſſe? & noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. CLIN. ô Clitipho,
Timeo. CLIT. reſpira. eccum Dromonem cum Syro: vbi adſunt tibi.

ACTVS II. SCENA II.
SYRVS, DROMO, CINIA, CLITIPHO.

SY. AIN' tu? DR. ſic eſt. S. verùm interea dum ſermones cædimus,
Illæ ſunt relictæ. CLIT. mulier tibi adeſt, audin' Clinia?
CLIN. Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.
CLIT. Minimè mirum. adeò impeditæ ſunt: ancillarum gregem
Ducunt ſecum. CLIN. perij, vnde illi ſunt ancillæ? CLIT. men' rogas?
SY. Non oportuit relictas: portant quid rerum. CLIN. hei mihi.
SY. Aurum, veſtem: & veſperaſcit, & non nouerunt viã:
Factum à nobis ſtultè eſt. abi dum tu Dromo illis obuiam
Properè: quid ſtas? CLIN. væ miſero mihi, quanta de ſpe decidi.
CLIT. Quid iſtuc? quæ res te ſollicitat autem? CLIN. rogitas quid ſiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem? quam cum vna hic ancillula

Ego

Ego reliqui. vnde ea esse censes? CLIT. vah, nunc demum intellego.
SY. Dij boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.
Quid comedent? quid ebibent? quid seni erit nostro miserius?
Sed video, eccos, quos volebam. CLIN. ô Iupiter, vbinam est fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Conlocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti malis:
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minus sum obsequens.
Cuius nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustra: neque potuisse vmquam me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cùm gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. SY. hic de nostris verbis errat videlicet,
Quæ hic sumus locuti. CLIN. aliter tuum amorem, atq; est, accipis:
Nam & vita est eadem, & animus te erga idem adfuit,
Quantùm ex ipsa re coniecturam cepimus.
CLIN. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est,
Quod malim, quàm me hoc falsò suspicarier.
SY. Hoc primum, vt ne quid huius ignores: anus
Quæ est dicta, mater esse ei antehac, non fuit:
Ea obijt mortem: hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, fortè audiui. CLIT. quænam est altera?
SY. Mane, hoc, quod cœpi, primum enarrem Clitipho:
Pòst istuc veniam. CLIT. propera. SY. iam primum omnium
Vbi ventum ad ædes est, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc vbi aperuit ostium,
Continuò hic se coniecit intro, ego consequor:
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio vitam suam te absente exegerit:
Vbi de improuiso est interuentum mulieri.
Nam ea res dedit tum existimandi copiam

Quotidianæ vitæ consuetudinem;
Quæ,cuiusque ingenium vt sit,declarat maximè.
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri,
Eius anuis causa opinor,quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam,ita vti quæ ornantur sibi,
Nulla mala re esse expolitam muliebri:
Capillus passus,prolixus,circum caput
Reiectus neglegenter,pax.CLIN. Syri mi obsecro
Ne me in lætitiam frustra conjicias. SY. anus
Subtegmen nebat: præterea vna ancillula
Erat ea texebat vna,pannis obsita,
Neglecta, immunda illuvie. CLIT. si hæc sunt Clinia
Vera,ita vti credo;quis te est fortunatior?
Scin'hanc, quam dicit fordidatam & fordidam?
Magnum hoc quoq; signũ est dominã esse extra noxiã,
Cum eius tam negleguntur internuncij:
Nam disciplina est eisdem,muneranier
Ancillas,primum ad dominas qui affectant viam.
CLI.Perge obsecro te,& caue ne falsam gratiam
Studeas inire.quid ait,vbi me nominas?
SY.Vbi dicimus redisse te,& rogare vti
Veniret ad te; mulier telam deserit
Continuò,& lacrumis opplet os totum sibi,vt
Facilè scires desiderio id fieri tuo.
CL.Præ gaudio(ita me Dij ament)vbi sim nescio.
Ita timui.CLIT.at ego nihil esse scibam Clinia.
Abeedum vicissim Syre,dic quæ illa est altera.
SY.Adducimus tuam Bacchidem. CLIT. hem,quid Bacchidem?
Ero,scelestè quò illam ducis? S. quò illam ego?ad nos scilicet.
CLIT.Ad patrémne. S.ad eum ipsum.CLIT. ô hominis impudentem audaciam!SY.heus
Tu,non fit sine periculo facinus magnũ & memorabile.
CLIT.Hoc videin mea vita tu tibi laudem is quæsitum scelus:
Vbi si paullulum modò quid te fugerit,ego perierim.
Quid illo facias?S.at enim.CLIT. quid enim? S. si sinas, dicam.CLI.fine.
CLIT. Sino.S. ita res est, hæc nunc quasi cum. CLIT. quas,malum ambages mihi
Narrare occipit?CLI. Syre, verum hic dicit: mitte ad

rem redi.

S. Enimuero reticere nequeo multimodis Injurius

Clitipho es neque ferri potis es. CLI. audiendum hercle est. tace.

S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:

Tuum esse in potiundo periculum non vis. haud stultè sapis:

Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.

Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda sunt.

Harum duarum conditionum nunc vtram malis, vide:

Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:

Nam tua apud patrem amica tecum sine metu vt sit, copia est:

Tum illi argentum quod pollicitus es, eadem hac inueniam via:

Quod vt efficerem, orando surdas iam aureis reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis? CLIT. siquidem hoc fit. S. siquidem experiundo scies.

CLIT. Age age, cedo istuc tuum consilium quid id est? S. assimulabimus,

Tuam amicam huius esse. CLIT. pulchrè. cedo: quid hic faciet sua?

An ea quoq; huius dicetur si hæc vna dedecori est parũ?

SY. Immo ad tuam matrem abducetur. CL. quid eo? S. longum est Clitipho,

Tibi si narrem, quam ob rem id faciam: vera causa est. CLIT. fabulæ:

Nihil satis firmi video, quam ob rem accipere hunc mihi expediat metum.

S. Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini

Sine periculo esse. CLIT. hu iusmodi, obsecro, aliquid reperi. S. maxumè:

Ibo obuiam hinc: dicam, vt reuortantur domum. CLIT. hem,

Quid dixti? S. ademtum tibi iam faxo omnem metum,

I N aurem vtramuis otiosè vt dormias.

CLIT. Quid ago nunc? CLI. túne? quod boni. CLIT. Syre, dic modò

Verum. S. age modò: hodie ferò: ac ne quidquam voles.

CLIN. Datur modò: fruere dum licet: nam nescias,

Eius

Eius sit potestas posthac,an nunquam, tibi.
CLIT.Syre inquam.S.perge porro, tamen istuc ago.
CLIT.Verum hercle istuc est.Syre,Syre,inquam,heus heus Syre.
S.Concaluit:quid vis?CLIT.redi,redi.S. adsum,dic quid est?
Iam hoc quoque negabis tibi placere. CLIT. immo Syre
Et me,& meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es iudex: ne quid accusandus sis,vide.
S.Ridiculum est,te istuc me admonere Clitipho:
Quasi istic minor mea res agatur, quàm tua.
Hic,si quid nobis fortè adversi euenerit,
Tibi erunt parata verba,huic homini verbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectu est mihi.
Sed istum exora,vt suam esse assimulet.CLIN.scilicet,
Facturum me esse.in eum iam res rediit locum,
Vt sit recesse.CLIT.meritò te amo Clinia.
CLIN.Verùm illa ne quid titubet.S. perdocta est probè.
CLIT.At hoc deuiror,qui tam facilè potueris
Persuadere illi,quæ solet quos spernere.
S.IN tempore ad eam veni; quod rerum omnium est
Primum:ram miserè quendam offendi ibi militem
Eius noctem orantem.hæc arte tractabat virum,
Cupidum vt illius animum inopia incenderet,
Eademque vt apud te esset ob hoc quamgratissima.
Sed heus tu vide sis,ne quid imprudens tuas.
Patrem novisti,ad has res quàm sit perspicax:
Ego te autem noui,quàm esse soleas impotens.
Inversa verba,eversas cervices tuas,
Genitus,screatus,tussis,risus,abstine.
CLIT.Laudabis. SY. vide sis. CLIT. tutemet mirabere.
SY.Sed quàm citò sunt consecutæ mulieres!
CLIT.Vbi sunt? cur retines? SY.iam nunc hæc non est tua.
CLIT.Scio,apud patrem, at nunc interim. SY. nil.illo magis.
CLIT.Sine. SY.non sinam inquam. CLIT. quæso paulhsper.SY.veto.
CLIT. Saltem salutare. SY. abeas, si sapis. CLIT. eo. quid
Istic?SY.manebit. CLIT.ô felicem hominem! SY. ambula.

ACTVS

ACTVS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRVS.

ÆDepol Antiphila mea laudo te, & fortunatam iudico,
Id cùm ſtuduiſti, iſti formæ mores vt conſimiles forent:
Minimeque (ita me Dij ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Adeoq; voſtrarum omniũ, volgus quæ ab ſeſe ſegregãt,
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt
Num vobis expedit eſſe bonas; nos, quibus cum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulsi noſtra nos amatores colunt:
Hæc vbi immutata eſt, illi ſuum animum alio cõferunt
Niſi proſpectũ eſt interea aliquid nobis, deſerte vivimus.
Vobis cum vno ſimul vbi ætatem agere decretum eſt viro,
Cuius mos maximè eſt conſimilis voſtrum; hi ſe ad vos applicant;
Hoc beneficio vtrique ab vtriſque verò devincimini;
Vt nunquã vlla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
AN. Neſcio alias: me ſcio quidem ſemper feciſſe ſedulo,
Vt ex illius commodo meum compararem commodũ.
CLIN. ah.
Ergo mea Antiphila tu nunc ſola reducem me in patriam facis.
Num, dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere quos cepi, leues,
Præterquam tui carendum quòd erat. SY. credo. CLIT. Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modò ingenio frui?
SY. Immo, vt patrem tuum vidi eſſe habitum, dura etiam duras dabit.
BA. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuetur nos? AN. ah, retine me obſecro.
B. Amabo, quid tibi eſt? A. diſperij. B. perij miſera, quid ſtupes
Antiphila? AN. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? CLIN. ſalue anime mi.
A. O mi exſpectate Clinia, ſalue CLIN. vt vales?

AN.

AN. Salvom venisse gaudeo. CLIN. teneone te
Antiphila, animo maximè exoptata meo?
SY. Ite intrò: nam vos iam dudum exspectat senex.

ACTVS III. SCENA I.

CHREEMS, MENEDEMVS.

CH. Vcisci hoc iam: cesso pultare ostium
Vicini? primum ex me vt sciat, sibi filium
Rediisse; etsi adolescentem hoc nolle intellego.
Verùm, cùm videam miserum hunc tam excruciarier
Eius abitu, celem tam inspératum gaudium,
Cùm illi nihil pericli ex indicio siet?
Haud faciam: nam, quod potero, adiutabo senem.
Item vt filium meum amico, atque æquali suo
Video inseruire, & socium esse in negotijs:
Nos quoque senes est æquom senibus obsequi.
ME. Aut ego profectò ingenio egregiè ad miseriam
Natus sum, aut illud falsum est, quod volgò audio
Dici, DIEM adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augescit magis
De filio ægritudo; & quanto diutius
Abest, magis cupio tanto, & magis desidero.
CH. Sed ipsum egressum foris video: ibo, alloquar.
Menedeme, salue: nuntium apporto tibi,
Cuius maximè te fieri participem cupis.
ME. Numquidnam de gnato meo audisti Chreme?
CH. Valet, atque viuit. M. quaso, vbinam? C. apud me domi.
ME. Meus gnatus? C. sic est. M. venit? C. certè. M. Clinia
Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum obsecro.
CH. Non volt te scire se rediisse etiam: & tuum
Conspectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
ME. Non tu ei edixisti, vt essem? C. non. M. quamobrem Chreme?
CH. Quia pessumè istuc in te, atque in illum consulis,
Si te tam leni, & victo esse animo ostenderis.
M. Mon possum: satis iam, satis pater durus fui. C. ah.
Vehemens in vtramque partem Menedeme es nimis,
Aut largitate nimia aut parcimonia.
In eandem fraudem, ex hac re, atque ex illa incides.
Primùm olim potiùs, commeare filium
Quàm paterere ad mulierculam; quæ paullulo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,

Pro-

Proterruiſti hinc. ea coacta ingratijs
Poſtilla cœpit victum volgò quærere.
Nunc,cùm ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi,quidvis dare cupis. nam,vt tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulchrè ad perniciem ſiet;
Primùm, jam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte,atq; auro. ſatrapes ſi ſiet,
Sufferre amator nunquam ejus ſumptus queat,
Ne dum tu poſsis. ME. eſtne ea intus? CH. ſit,rogas?
Senſi: nam ei vnam cœnam atq; ejus comitibus
Dedi: quòd ſi iterum mihi ſit danda,actum ſiet:
Nam,vt alia omittam,pitiſſando modò mihi
Quid vini abſumpſit! ſic,hoc,dicens,aſperum
Pater eſt, hoc aliud lenius:ſodes,vide,
Relevi dolia omnia,omnes ſerias:
Omnes habui ſolicitos: atq; hæc vna nox:
Quid te futurum cenſes,quem aſsiduè exedent?
Sic me dij amabunt,vt tuarum miſeritum eſt
Menedeme fortunarum. M. faciat,quod lubet:
Sumat,conſumat,perdat. decretum eſt pati:
Dum illum modò habeam mecum. C. ſi certum eſt tibi
Sic facere,illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? C. quidvis potius,quàm quod cogitas:
Per alium quemvis vt des,falli te ſinas
Techris per ſervolum: etſi ſubſenſi id quoq;,
Illos ibi eſſe,& id inter ſe agere clanculum.
Syrus cum illo voſtro conſuſurrat: conſerunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt,quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur,ſed illud, quo modo
Minimo periculo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam,& priùs
Pecuniam omnem,quam abs te amittas filium: hui,
Quantam feneſtram ad nequitiem patefeceris!
Tibi autem porrò,vt non ſit ſuave vivere.
NAM deteriores omnes ſumus licentia.
Quodcumque inciderit in mentem,volet: neq; id
Putabit,pravom,an rectum,quod petet,fiet.
Tu,rem perire,& ipſum,non poteris pati.
Dare denegabis; ibit ad illud illicò,
Quo maximè apud te ſe valere ſentiet,
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.

ME. Videre

ME. Videre verum,atq; ita vti res eſt,dicere.
CH. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro,tibi quî filium reſtituerem.
M. Cedo dextram: porro te oro, idē vt facias Chreme.
C. Paratus ſum. ME. ſcin', quid nunc te facere volo?
CH. Dic. ME. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id vt maturent facere; cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipſum jam videre. C. operam dabo.
Syrus eſt prehendendus atq; adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum negotî mihi obſtat: Simus, & Crito
Vicini noſtri hîc ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo,ac dicam,vt dixeram,
Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.
Continuò hîc adero. M. ita quæſo. Dij voſtram fidem,
ITAN' comparatam eſſe hominum naturā omnium,
Aliena meliùs vt videant,& judicent,
Quam ſua? an eò fit, quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio,aut ægritudine?
Hîc mihi nunc quanto plus ſapit,quàm egomet mihi!
CH. Diſſolvi me,otioſus operam vt tibi darem.

ACTVS III. SCENA II.

SYRVS, CHREMES.

SY. HAC illac circumcurſa: inveniendum eſt tamen
Argentum,intendenda in ſenem eſt fallacia.
CH. Num me ſeſellit,hoſce id ſtruere? videlicet
Eſt Cliniæ ille ſervus tardiuſculus:
Idcirco huic noſtro tradita eſt provincia.
SY. Quis hîc loquitur? perij,nimnam hæc audit? CH. Syre. SY. hem.
C. Quid tu iſtîc? SY. rectè. equidē te demiror Chreme
Tam mâne, qui heri tantum biberis. C. nihil nimis.
S. Nihil,narras? viſa verò eſt,quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. CH. eia. S. mulier commoda,&
Faceta hæc eſt meretrix. C. ſanè idem viſa eſt mihi.
S. Et quidem hercle forma luculenta. CH. ſic ſatis.
S. Ita non vt olim,ſed vti nunc,ſanè bona:
Minimeq; miror,Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrē quendam avidum,miſerū,atq; aridum,
Vicinum hunc,noſtin'? at, quaſi is non diviti;s
Abundet,gnatus ejus profugit inopia.
Scin' eſſe factum,vt dico? CH. quid ego neſciam?

Hominem

Hominem piſtrino dignũ. SY. quem? C. iſtum ſervolum
Dico adoleſcentis. S. Syre, tibi timui malè.
C. Qui paſſus eſt id fieri. S. quid faceret? C. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret,
Atq; hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.
S. Garris. CH. hæc facta ab illo oportebat Syre.
S. Eho, quæſo, laudas qui heros fallunt? C. in loco,
Ego vero laudo. s. rectè ſanè. CH. quippe, quia
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt:
Iam huic manſiſſet vnicus gnatus domi.
S. Iocone an ſeriò illæc dicat, neſcio,
Niſi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. At nunc quid exſpectat Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cùm tolerare hujus ſumptus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricã fingit? S. ſtolidus eſt.
C. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſa. S. equidem facilè facere poſſum, ſi jubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
CH. Tanto hercle melior. S. non eſt mentiri meum.
CH. Face ergo. SY. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid hujus ſimile fortè aliquando evenerit,
Vt ſunt humana, tuus vt faciat filius.
C. Non vſus veniet, ſpero. SY. ſpero hercle ego quoq;
Neq; eo nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid. quæ ſit ejus ætas, vides:
Et næ ego te, ſi vſus veniat, magnificè Chreme
Tractare poſsim. CH. de iſtoc, cùm vſus venerit,
Videbimus quid opus ſit: nunc iſtuc age.
SY. Nunquam commodiùs vnquam herũ audivi loqui,
Nec, cum maleſacere crederem mî impunius
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. QVID iſtic, quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? itàne fieri
Oportet? CLIT. quid ego feci? CH. vidin' ego te modò manum in ſinum huic
Meretrici inſerere? SY. acta eſt res, perij. CLIT. mène? CH. hiſce oculis, ne nega.
Facis adeò indignè injuriã illi, qui non abſtineas manũ:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amici ad te recipere,

Atq;

Atque ejus amicam ſubagitare: vel heri in vino quàm immodeſtus
Fuiſti! SY. factum. CH. quàm moleſtus! vt equidem,
Ita me dij ament, metui quid futurum deniq; eſſet. novi ego
Animos amantium: graviter advortũt, quę non cenſeas.
CLIT. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum pater.
CH. Eſto: at certè concedas ab eorum ore aliquantiſper aliquò.
Libido multa ſert: ea prohibet facere tua præſentia.
Ego de me facio conjecturam: nemo eſt meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta Clitipho audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipſius facti pudet,
Ne ineptus, ne protervos videar. quod illum facere credito.
Sed noſtrum eſt intellegere, vtcumque, atq; vbicumque opus ſit, obſequi.
S. Quid iſtic narrat? CLIT. perij. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium. CLIT. tace
Sodes. S. rectè ſanè. CH. Syre pudet me. S. credo: neq; id injuria.
Quin mihi moleſtum eſt. CLIT. pergin'? S. hercle verum; dico quod videtur.
CLIT. Nónne accedam ad illos? CH. eho, quæſo, vna accedundi via eſt?
S. Actum eſt: hic ſe priùs indicarit, quàm ego argentum effero. Chreme,
Vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? CH. quid faciam? S. jube hunc
Abire hinc aliquò. CLIT. quò ego hinc abeam? S. quò? quo lubet: da illis locum.
Abi deambulatum. CLIT. deambulatum? quò? S. vah, quaſi deſit locus.
Abi ſanè iſtac, iſtorſum, quò vis. CH. rectè dicit, cenſeo.
CLIT. Dij te eradicent Syre, qui me iſtinc extrudis. S. at tu pol tibi
Poſthac comptimito iſtas manus.
Cenſen' verò? quid illum porrò credis facturum Chremę.

mé,
Niſi eum, quantum Dij dant tibi opis, ſervas, caſtigas, mones?
CH. Ego iſtuc curabo. S. atqui nunc here hic tibi aſſervandus eſt.
CH. Fiet. S. ſi ſapias: nam mihi iam minus minuſque obtemperat.
CH. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut
Repperiſti tibi quod placeat, an nondum etiam? S. de fallacia?
Dicis? ſt. inveni quandam nuper. CH. frugi es: cedo. quid id eſt?
S. Dicam: verùm, vt aliud ex alio incidit. CH. quidnam Syre?
S. Peſſuma hæc eſt meretrix. CH. ita videtur. S. immo, ſi ſcias.
Hoc vide; quod inceptet facinus. fuit quædam anus Corinthia
Hîc: huic drachmarũ argenti hæc mille dederat mutuũ.
CH. Quid tum? S. ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arrhaboni eſt pro illo argento. CH. intellego.
S. Hanc ſecum huc adduxit, eaq; eſt nunc ad vxorem tuam.
CH. Quid tum? S. Clinia orat, ſibi vti nunc det illam. illi tamen
Poſt daturum mille nummûm. poſcit. CH. & poſcit quidem? S. hui,
Dubium id eſt? CH. ego ſic putavi. quid nunc facere cogitas?
S. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam è Caria,
Ditem, & nobilem; ſi redimat, magnũ ineſſe in ea lucrũ.
CH. Erras. S. quid ita? CH. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:
Non emo. quid ais? S. optata loquere. C. atqui non eſt opus.
S. Non opus eſt? CH. non hercle verò. S. qui iſtuc miror. CH. iam ſcies.
Mane mane, quid eſt, quòd tam à nobis grauiter crepuere fores?

ACTVS

ACTVS IIII. SCENA I.

SOSTRATA, CHREMES, NVTRIX, SYRVS.

SO. NISI me animus fallit, hic profectò est anulus, quem ego suspicor,
Is, qui cum exposita est gnata. CHRE. quid volt Syre hæc oratio?
SO. Quid est? is'ne tibi videtur? NVT. dixi equidem, vbi ostendisti, ilico,
Eum esse. SO. at vt satis contemplata modò sis, mea nutrix. NV. satis.
SO. Abi nunc jam intro: atq; illa si jam laverit, mihi nuncia.
Hic ego virum interea opperibor. SY. te volt: videas quid velit.
Nescio quid tristis est. non temere est; metuo, quid sit, CH. quid siet?
Nę ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
SO. Ehem mi vir. CH. ehem mea vxor. SO. te ipsum quæro. CH. loquere, quid velis.
SO. Primùm te hoc oro, ne quid credas me advorsum edictum tuum
Facere ausam. CH. vin' tibi me istuc, etsi incredibile est, credere?
Credo. SY. nescio, quid peccati portet hæc purgatio.
SO. Meministin' me esse gravidam, & mihi te maxumopere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? CHR. scio quid feceris:
Sustulisti. SY. si sic factum est domina, ergo herus damno auctus est.
SO. Minimè: sed erat hîc anus Corinthia haud impura: ei dedi
Exponendã. C. ô Iupiter, tantã esse in animo insciti am?
SO. Perij. quid ego feci? CH. rogitas? SO. si peccavi mi Chreme,
Insciens feci. CH. id quidẽ ego, & si tu neges, certè scio,
Te inscientem, atq; imprudentẽ dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re ostendis. nam jam primùm, si meum
Imperium exsequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: fino.
Quàm bene verò abs te profectum est? quid voluisti? cogita:

Neque

Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſsumè,
Per te vel vti quæſtum faceret, vel vti veniret palam.
Credo, id cogitaſti: quidvis ſatiuſt, dum vivat modò.
QVID cum illis agas, qui neq; jus, neq; bonum atq; æquom ſciunt,
Melius, pejus, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?
SO. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obſecro;
Quanto tuus eſt animus natu gravior, ignoſcentior,
Vt meæ ſtultitiæ in juſtitia tua ſit aliquid præſidî.
CH. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam: verùm Soſtrata
Malè docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidquid eſt,
Qua hoc occeptum eſt cauſa, loquere. SO. vt ſtultæ & miſeræ omnes ſumus
Relligioſæ; cùm exponendam do, illi de digito anulum
Detraho; & eum dico vt vnà cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
CH. Iſtuc rectè: conſervaſti te, atq; illam. SO. hic is eſt anulus.
CH. Vnde habes? SO. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam? SY. hem.
CH. Quid ea narrat? SO. ea lavatum dum it, ſeruandum mihi dedit
Anulum. non advorti primò: at poſtquam adſpexi, illico
Cognovi: ad te exſilij. CH. quid nunc ſuſpicare, aut invenis
De illa? SO. neſcio, niſi vt ex ipſa quæras, vnde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. SY. interij: plus ſpei video, quàm volo:
Noſtra eſt, ita ſi eſt. CH. Vivítne illa, cui tu dederas? SO. neſcio.
CH. Quid renunciavit olim? SOST. feciſſe id, quod juſſeram.
CH. Nomen mulieris cedo quod ſit, vt quæratur. SO. Philtere.
SY. Ipſa eſt. mirum, ni illa ſalva eſt, & ego perij. C. Soſtrata
Sequere me intro hac. SO. vt præter ſpem evenit! quam timui malè,
Ne nũc animo ita eſſes duro, vt olim in tolléda, Chreme.

CH. NON

CH. NON licet hominem esse sæpe ita vt volt, si res non sinit.

Nunc ita temp⁹ est mî, vt cupiam filiam olim nil min⁹.

S. Nisi fallit me animus, haud multum à me aberit infortunium:

Ita hæc re in angustũ oppidò nunc meæ coguntur copiæ:

Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.

Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,

Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto, abscedere.

Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam subitò e faucibus.

Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda est mihi.

NIL tam difficile est, quin quærendo investigari possiet.

Quid, si hoc sic incipiam nunc? nihil est. si sic? tantundem egero.

At sic opinor: non potest: immo optumè. euge optumam habèo.

Retraham hercle, opinor, ad me illud idem fugitivum argentum tamen.

ACTVS IIII. SCENA II.

CLINIA, SYRVS.

C. NVLLA mihi res posthac potest jam intervenire tanta,

Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia obortа est.

Dedo patri me nunc jam, vt frugalior sim quàm volt.

SY. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio hujus verba.

Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.

CLI. O mi Syre, audistin' obsecro? SY. quid ni? qui usq; vna affuèrim.

C. Cui æque audisti commodè quidquam eveniſſe? SY. nulli.

C. Atq; ita me Dij ament, vt ego nunc non tam meapte causa

Lætor, quàm illius: quam ego scio esse honore quovis dignam.

S. Ità credo: sed nunc Clinia age, da te mihi vicissim:

Nam amici quoq; res est videnda, in tuto vt collocetur.

Ne quid de amica nunc senex. CLIN. ô Iupiter. SY. quiesce.

quieſce.
CLIN. Antiphila mea nubet mihi. SY. ſiccine me interloquere?
CLIN. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. SY. fero hercle verò.
CLIN. Deorum vitam adepti ſumus. S. fruſtrà operam opinor ſumo.
CLIN. Loquere; audio. SY. at jam hoc non ages. CLI. agam. S. videndum eſt,inquam,
Amici quoq; res Clinia tui in tuto vt collocetur:
Nam ſi nunc à nobis abis,& Bacchidem hic relinquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem,vt celata adhuc eſt.
CLIN. At enim iſtoc nihil eſt magis, Syre,meis nuptiis advorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? SY. quid ni?
CLIN. Quid dicam? quam cauſam afferam? SY. quin nolo mentiare:
Apertè, ita vt res ſeſe habet, narrato. CLIN. quid ais? SY. jubeo
Illam te amare,& velle vxorem hanc eſſe Clitiphonis.
CLIN. Bonam atq; juſtam rem oppidò imperas,& factu facilem.
Et ſcilicet jam me hoc voles patrem exorare,vt celet
Senem voſtrum. SY. immo vt recta via rem narret ordine omnem. CLIN. hem,
Satin' ſanus es,aut ſobrius? tu quidē illū planè prodis:
Nam quî ille poterit eſſe in tuto,dic mihi?
S. Huic equidem conſilio palmam do: hîc me magnificè effero, (tiæ,
Qui vim tantā in me, & poteſtatem habeam tantæ aſtu-
Vera dicendo vt eos ambos fallam: vt,cùm narret ſenex
Voſter noſtro,iſtam eſſe amicam gnati,non credat tamē.
CLIN. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe,quid me fiat,parvi curas, dum illi conſulas.
S. Quid,malum,me ætatem cenſes velle id aſſimulariet?
Vnus eſt dies; dum argentum eripio, pax,nihil amplius.
CLIN. Tantum ſat habes? quid tum quæſo,ſi hoc pater reſciverit?
S. Quid, ſi redeo ad illos,qui aiunt, QVID ſi nunc calum

cælum ruat?
CLIN. Metuo, quid agam. S. metuis? quasi non ea po-
testas sit tua,
Quo velis in tempore vt te exsolvas, rem facias palam.
CLIN. Age, age, traducatur Bacchis. S. optumè. ipsa exit foras.

ACTVS IIII. SCENA III.
BACCHIS, CLINIA, SYRVS, DROMO, PHRYGIA.

B. SATIS pol proterue me Syri promissa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quòd si is nunc me
Deceperit; sæpe obsecrans me, vt veniam, frustra veniet:
Aut, cùm venturam dixero, & constituero; cum is certè
Renunciarit; Clitipho cum in spe pendebit animi;
Decipiam, ac non veniã; Syr⁹ mihi tergo pœnas pendet.
CLIN. Satis scitè promittit tibi. S. atqui tu hanc jocari credis?
Faciet, nisi caveo. BA. dormiunt: pol ego istos commovebo.
Mea Phrygia audisti, homo iste modò quam villam demonstravit
Charini? P. audivi. B. proxumam esse huic fundo ad dextram? P. memini.
B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat.
S. Quid inceptat? BA. dic me hic oppido esse invitam, atque asservari:
Verùm aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.
S. Perij hercle: Bacchis mane, mane: quò mittis istanc quæso?
Iube, maneat. B. abi. S. quin paratum est argentum. B. quin maneo.
S. Atqui jam dabitur. B. vt lubet, num ego instо? S. at scin' quid sodes?
B. Quid? S. transeundum nunc tibi est ad Menedemum, & tua pompa
Eò traducenda est. B. quam rem agis scelus? S. egóne? argentum cudo,
Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam illudas? S. non est temere.
B. Etiámne tecum hîc res mihi est? S. minimè: tuum tibi reddo,

B. Estut.

B. Batur. S. sequere hac. heus Dromo. D. quis me volt.
S. Syrus. D. quid est rei?
S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.
B. Quam ob rem? S. ne quæras. & ferant, quæ secum huc attulerunt.
Sperabit sumptum sibi senex esse harum abitu levatum.
Næ ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu nescis id quod scis Dromo, si sapies. D. mutum dices.

ACTVS IIII. SCENA III.

CHREMES, SYRVS.

C. ITA me Dij amabunt, vt nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
Illáncine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verùm vbi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rursum, vt abeat ab se filius.
Syrum optumè, eccum. S. cesso hunc adoriri? CH. Syre. S. hem.
C. Quid est? S. te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
CH. Videre egisse jam nescio quid cum sene.
S. De illo, quod dudum? dictum, ac factum reddidi.
C. Bonan' fide? S. bona hercle. C. non possum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
S. At si scias, quàm scitè in mentem venerit.
C. Vah, gloriare evenisse ex sententia?
S. Non hercle verò: verùm dico. C. dic, quid est?
S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.
CH. Probè. S. dic sodes. CH. nimium inquam. SY. immo si scias.
Sed porrò ausculta quod supereſt fallaciæ.
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:
Sibi complacitam ejus formam, postquam adspexerit:
Hanc se cupere vxorem. CH. modò quæ inventa est? SY. eam:
Et quidem jubebit posci. CH. quam ob rem istuc Syre?
Nam prorsus nihil intellego. S. hui, tardus es.

C. Fortasse

C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum atq; vestem,quî,tenèsne ? CH. comparet ?
SY. Idipsum. CH. at illi ego nec do,nec despondeo.
SY. Non? quam ob rem? CH. quam ob rem, me rogas? homini fugitivo dabo? S. vt lubet.
Non ego dicebam in perpetuum illam illi vt dares,
Verùm vt simulares. C. non mea est simulatio:
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.
Egon' cui daturus nõn sim,vt ei despondeam?
S. Credebam. CH. minimè. S. scitè poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,
Eo cœpi. C. credo. S. cęterùm equidem istuc Chreme
Aequi boniq; facio. C. atqui cum maximè
Volo te dare operam vt fiat,verùm alia via.
S. Fiat: quæratur aliud. sed illud quod tibi
Dixi de argento,quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi: neq; tu scilicet
Eò nunc confugies: quid mea? num mihi datum est?
Num jussi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? verum illud Chreme
Dicunt: IVS summum sæpe summa malitia est.
CH. Haud faciam. S. immo alijs si licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene aucta parte putant.
CH. Quin egomet jam ad eam deferam. S. immo filium
Iube potiùs. C. quam ob rem? S. quia enim in eum suspicio est
Translata amoris. CH. quid tum? S. quia videbitur
Magis verisimile id esse,cùm hic illi dabit:
Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeò adest: abi: effer argentum. CH. effero.

ACTVS IIII. SCENA V.

CLITIPHO, SYRVS.

CLI. NVLLA est tam facilis res,quin difficilis fiet,
Quam invitò facias. vel me hæc deambulatio
Quàm non laboriosa,ad languorem dedit!
Nec quidquam magis nunc metuo,quàm ne denuo
Miser aliquò extrudar hinc,ne accedam ad Bacchidem.
Vt te quidem omnes Dij,Deæq;,quantum est,Syre,
Cum tuo isto invento,cumq; incepto,perduint.
Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
Vbi mé excarnifices. SY. in' hinc quò dignus es?
Quàm penè tua me perdidit protervitas.
CLIT. Vellem hercle factum: ita meritus. S. meritus? quo modo?

Næ me istuc ex te priùs audisse gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus iam sui.
CLI. Quid igitur dicam tibi vis? abijsti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
SY. Iam non sum iratus: sed scin' vbi nunc sit tibi
Tua Bacchis? CLIT. apud nos. SY. non. CLI. vbi ergo? SY. ad Cliniam.
CLIT. Perij. S. bono animo es: iam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. CL. garris. vnde? S. à tuo patre.
CLI. Ludis fortasse me. SY. ipsa re experibere.
CLI. Næ ego fortunatus homo sum. deamo te Syre.
S. Sed pater egreditur. caue, quidquam admiratus sis,
Qua causa id fiat. obsecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS IIII. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRVS.

CH. VBI Clitipho nunc est? S. eccum me, inquè. CLIT. eccum hic tibi.
CH. Quid rei esset, dixti huic? S. dixi pleraque omnia.
CH. Cape hoc argentum, ac defer. S. i, quid stas lapis?
Quin accipis? CLIT. cedo sanè. S. sequere hac me ocyus:
Tu hîc nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est illic, quod moremur diutius.
CH. Minas quidem iam decem habet à me filia,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis adposcent duo.
Quàm multa iniusta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inueniendus est
Aliquis, labore inuenta mea cui dem bona.

ACTVS IIII. SCENA VII.

MENEDEMVS, CHREMES.

ME. MVltò omnium nunc me fortunatissimum
Factum puto esse gnate, cùm te intellego
Resipisse. CHR. vt errat. ME. te ipsum quærebã Chremes
Seruu, quod in te est, filium, & me, & familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M. inuenisti hodie filiam.
CH. Quid tum? ME. hanc vxorem sibi dari volt Clinia.
C. Quæso, quid hominis es? M. quid? C. iámne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? M. scio.

CH. Ea res nunc agitur ipſa. M. quid narras Chreme?
C. Immo hæc quidem, quæ eſt apud te, Clitiphonis eſt
Amica. ME. ita aiunt. CH. & tu credis? M. omnia.
CH. Et illum aiunt velle vxorem, vt, cùm deſponderim,
Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt,
comparet.
M. Id eſt profectò: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
Daturum. M. ah, fruſtra igitur ſum gaviſus miſer.
Quidvis tamen iam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægrè ferat?
C. Aegrè: nimium illi Menedème indulges. M. ſine.
Inceptum eſt. perfice hoc mihi perpetuom Chreme.
C. Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptijs.
M. Dicam, quid deinde? C. me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremò etiam, ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. M. hem, iſtuc volueram.
C. Tanto ocyus te vt poſcat, & tu id, quod cupis,
Quàm ocyſsimè vt des. M. cupio. C. næ tu propediem,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc vt vt ſunt, cautim, & paullatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. ME. ſanè volo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTVS V. SCENA I.

MENEDEMVS, CHREMES.

ME. EGO me non tam aſſutum, neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio:
Sed hic adiutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quiduis harum rerum cõuenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nil poteſt: nam exſuperat eius ſtultitia omnia hæc.
C. Ohe, iam deſine deos vxor gratulando obtundere,
Tuam eſſe inventam gnatam; niſi illos tuo ex ingenio iudicas,
Vt nil credas intellegere, niſi idem dictum eſt centies.
Sed quid iamdudùm interim illic gnatus ceſſat cum Syro?
ME. Quos ais homines Chreme ceſſare? CH. hem. Menedeme advenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'? M. omnia.

CH. Quid

CH. Quid ait? ME. gaudere adeò occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
CH. Ha, ha, hæ. ME. quid riſiſti? CH. ſerui venêre in mentem Syri
Calliditates. ME. itáne? CH. voltus quoq; hominum fingit ſcelus.
ME. Gnatus quòd ſe aſsimulat lætum, id dicis? C id. M. idem iſtuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. ME. magis, ſi magis noris, putes
Ita rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C. mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris: nam vbi deſponſam nunciaſti filio,
Continuò iniecisse verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum atque ancillas opus eſſe, argentum vt dares.
M. Non. C, quid non? M. non inquam. C. neq; ipſe gnatus? M. nil prorſum Chreme.
Magis vnum etiam inſtare, vt hodie conficerêtur nuptiæ.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? ME. nihil.
C. Quamobrem? M. neſcio equidem: ſed te miror qui alia tam planè ſcias.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Vt ne paullulum quidem ſuboleat amicam eſſe hanc Cliniæ.
CH. Quid ais? ME. mitto iam oſculari, atque amplexari: id nil puto.
CH. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? ME. vah. C. quid eſt? ME. audi modò:
Eſt mihi vltimis conclaue in ædibus quoddam retrò:
Huc eſt intrò latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
CH. Quid, poſtquam hoc eſt factum? ME. dictum factum, huc abiit Clitipho.
CH. Solus? ME. ſolus. CH. timeo. ME. Bacchis conſecuta eſt illico.
C. Sola? M. ſola. C. perij. M. vbi abiêre intro, operuêre oſtium. C. hem,
Clinia hæc fieri videbat? M. quid ni? vnà mecum ſimul.
CH. Filij eſt amica Bacchis Menedemi: occidi.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mi eſt familia.
M. Quid? iſtuc times, quòd operam amico ille dat ſuo?
CH. Immo quòd amicæ. ME. ſi dat. CH. an dubium id tibi eſt?

Quemquam ne animo tam comi esse, aut leni putas,
Qui se vidente amicam patiatur suam? M. ha, ha, hæ.
Quid ni? quo verba facilius dentur mihi.
C. Derides? meritò mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedêre, vbi possem persentiscere,
Ni essem lapis? quæ vidi? væ misero mihi.
At næ illud haud inultum, si vivo, ferent:
Nam iam. M. non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi ego exempli satis sum? C. præ iracundia
Menedeme non sum apud me. M. tene istuc loqui?
Nónne id flagitium est, te alijs consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id, quod me feciſſe aiebas parum:
Fac, te esse patrem sentiat; fac, vt audeat
Tibi credere omnia. abs te petere, & poscere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.
CH. Immo abeat potius multò quouis gentium,
Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam si illi pergo suppeditare sumptibus
Menedeme, mihi illæc verè ad rastros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caues?
Difficilem ostendis te esse, & ignoscès tamen
Pòst, & id ingratum. CH. ah nescis, quàm doleam. ME. vt lubet.
Quid hoc, quod volo, vt illa nubat nostro? nisi quid est
Quod malis. CH. immo & gener, & affines placent.
ME. Quid dotis dicam te dixisse filio?
Quid obticuisti? CH. dotis? ME. ita dico. C. ah. ME. Chreme,
Ne quid vereare, si est minus: nil dos nos mouet.
C. Duo talenta pro re nostra ego esse decreui satis:
Sed ita dicâu opu'st, si me vis salvom esse, & rem & filium,
Me mea omnia bona doti dixisse illi. ME. quã rem agis?
C. Id mirari te simulato, & illum rogitato simul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego verò, quamobrem id facias, nescio.
C. Egóne? vt illius animum, qui nunc luxuria & lascinia
Diffluit, retundam, redigam, vt, quò se vortat, nesciat.
M. Quid agis? C. mitte: sine me in hac re gerere mihi morem. M. sino:
Itáne vis? CH. ita. ME. fiat. CH. ac iam, vt vxorem accersat, paret
Se. hic ita, vt liberos est æquom, dictis confutabitur.

Sed

Sed Syrum.ME.quid eum?CH. egone? ſi vivo, adeò exornatum dabo,
Adeò depexum,vt,dum vivat, meminerit ſemper mei:
Quid ſibi me pro ridiculo, ac delectamento, putat.
Non (ita me dij amẽt)auderet facere hęc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTVS V. SCENA II.

CLITIPHO, MENEDEMVS, CHREMES, SYRVS.

CL. ITane tandem quæſo eſt Menedeme, vt pater
Tam in breui ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo id faciunt.ME.ſcio tibi eſſe hoc grauius multò,ac durius,
Cui fit. verũ ego haud minus ægrè patior id,qui neſcio,
Nec rationem capio,niſi quod tibi bene ex animo volo.
CLIT.hîc
Patrem adſtare aiebas?MEN. eccum. CHR. quid me incuſas Clitipho?
Quidquid ego huius feci,tibi proſpexi,& ſtultitiæ tuæ.
Vbi te vidi animo eſſe omiſſo,& ſuavia in præſentia
Quæ eſſent prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, vt neque egeres, neque vt hæc poſſes perdere:
Vbi,cui decuit primò, tibi non licuit per te mihi dare,
Abij ad proxumos,tibi qui erant, eis commiſi, & credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium Clitipho,
Victus,veſtitus,quò in tectum te receptes.CLIT.hei mihi.
CH. Satius eſt, quàm te ipſo hęrede hæc poſsidere Bacchidem.
SY.Diſperij:ſceleſtus quantas turbas concivi inſciens!
CLIT.Emori capio. CH. priùs quæſo diſce, quid ſit vivere.
Vbi ſcies,ſi diſplicebit vita, tum iſtoc vtitor.
SY.Here licétne? CH. loquere. SY. at tutò.CH.loquere.
SY.quæ iſta eſt pravitas,
Quæue eſt amentia, quod peccavi ego, id obeſſe huic?
CHR.ilicet,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre tenec tu aram tibi,

Neque precatorem pararis. SY. quid agis? CH. nil ſuccenſeo
Nec tibi, nec huic nec vos eſt æquum, quod facio, mihi.
SY. Abijt. vah, rogaſſe vellem. CLIT. quid? SY. vnde mihi peterem cibum.
Ita nos alienavit. tibi iam eſſe ad ſororem intellego.
CLIT. Adeon' rem redijſſe, vt periculum etiam fame mihi ſit Syre?
SY. Modò liceat vivere, ſpes eſt. CLIT. quæ? SY. nos eſcrituros ſatis.
CLIT. Irrides in re tanta, neque me quidquam conſilio adjuvas?
SY. Immo & ibi nunc ſum, & vſque dudum id egi, dum loquitur pater.
Et, quantum ego intellegere poſſum. CLIT. quid? S. non aberit longius.
CLIT. Quid id ergo? SY. ſic eſt. non eſſe horum te arbitror. CLIT. quid iſtuc Syre?
Satin' ſanus es? SY. ego dicam, quod mî in mentem: tu dijudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Poſtquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſa, qua te expellerent.
CLI. Eſt verſimile. S. an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
CLIT. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta. MATRES omnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paterna iniuria
Solent eſſe: id non fit. CLIT. verum. quid ergo nunc faciam Syre?
S. Suſpicionem quære ex illis iſtam: rem proſer palam.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces citò, aut
Scibis cuius ſis. CLIT. rectè ſuades: faciam. S. ſat rectè hoc mihi in
Mentem venit: namque adoleſcens, quàm maximè ſpe ſitus erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio, an ne vxorem ducat, ac Syro nil gratię.
Quid autem hoc? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt,
Miror non iuſiſſe illico me arripi. ad Menedemum hinc pergam.

pergam. eum
Precatorem mihi paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTVS V. SENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

SOS. PRoſectò, niſi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idq; adeò miror, quî tam ineptũ quidquã potuerit tibi
Venire in mentem mi vir. CH. oh, pergin' mulier eſſe? vellimne ego
Rem vmquam volui, quin tu in ea mihi aduorſatrix fueris
Soſtrata? at
Si rogitem iam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem
id faciam, neſcias. (neſcio?
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? SOST. ego
CH. Immo ſcis potius, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio.
SO. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta poſtules.
CHR. Non poſtulo iam loquere. nihilo minus ego hoc faciam tamen.
SO. Facies? C. verum. SO. non vides, quantum mali ex ea re excites?
Subditum ſe ſuſpicatur. CHR. ain' tu? ſubditum? SO. certè ſic erit
Mi vir. CHR. confitere. SO. au, obſecro te, iſtuc noſtris inimicis fiet.
Ego confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
CH. Quid metuis? ac non, cùm velis, convincas eſſe illum tuum?
SO. Quòd filia eſt inuenta? CH. non, ſed, quod magis credendum fiet,
Quòd eſt conſimilis moribus,
Facilè convinces ex te natum: nam tui ſimilis eſt probè:
Nam illi nihil vitij eſt reliqui, quin id itidem ſit tibi:
Tum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium,
Sed ipſe egreditur, quàm ſeuerus. rem cùm videas, conſeas.

ACTVS V. SCENA IIII.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

CL. SIvmquam vllum fuit tempus mater, cùm ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obſecro
Eius vt memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei?
Quod peto, & volo, parentes meos vt cõmonſtres mihi.

S. Obsecro mi gnate,ne istuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te.CL.sum.S.miseram me,hoccine quæsisti obsecro?
Ita mihi,atque huic sis superstes, vt ex me, atque hoc natus es:
Et caue posthac,si me amas, vmquam istuc verbum ex te audiam.CH. at
Ego,si me metuis,mores caue in te esse istos sentiam.
CL. Quos?CH. si scire vis, ego dicam: gerro,iners,fraus, heluo,
Ganeo,damnosus:crede, & nostrum te esse credito.
CL. Non sunt hæc iam dicta parentis.CH. non,si ex capite sis meo
Natus, item vt aiunt Minervam esse ex Ioue, ea causa magis
Patiar Clitipho flagitijs tuis me infamem fieri.
S. Dì istæc.CH. nescio Deos:ego,quod potero, enitar sedulò.
Quæris id quod habes,parentes:quod abest,non quæris, patri
Quo modo obsequare, & serves quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos?pudet
Dicere hac præsente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit.CLIT. eheu,quàm ego nunc totus displiceo mihi,
Quàm pudet:neque,quod principium inveniam ad placandum,scio.

ACTVS V. SCENA V.

MENEDEMVS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

ME. ENimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisque inhumanè. exeo ergo,vt pacem conciliem.optume.
Ipsos video.CH. ehem,Menedeme, cur non accersi iubes
Filiam,& quod dotis dixi,firmas? SOS. mi vir, te obsecro
Ne facias.CL. pater obsecro vt mì ignoscas. ME. da veniam Chremi:
Sine te exorem. C. egon'mea bona vt dem Bacchidi dono sciens?
Non faciam.M. at id nos non sinemus.CL. si me vivom vis pater,

Ig-

Ignoſce. SO. age, Chreme mi. ME. age quæſo, ne tam ob-
firma te Chreme.
CH. Quid iſtuc? video non licere, vt cœperam, hoc pe-
tendere.
M. Facis vt te decet. C. ea lege hoc adeò faciam, ſi facit,
Quod ego hunc æquom cenſeo. CL. pater, omnia faci-
am: impera.
CH. Vxorem vt ducas. CL. pater. CH. nihil audio. ME. ad
me recipio.
Faciet. CH. nil etiam audio ipſum. CL. perij. SO. an dubi-
tas Clitipho?
CH. Immo vtrum vult? M. faciet omnia. S. hæc, dum in-
cipias, gravia ſunt,
Dumque ignores: vbi cognoris, facilia. CL. faciam pater.
SOS. Gnate mi, ego pol dabo puellam lepidam, quam
tu facilè ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. CL. rufam ne illam virginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.
CH. Eia, vt elegans eſt, credas animum ibi eſſe? S. alias
dabo.
CL. Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet ha-
beo propemodum,
Quam volo. SOS. nunc laudo te gnate. CLIT. Archoni-
dis huius filiam.
SO. Perplacet. CL. pater, hoc nunc reſtat. CH. quid? CLI.
Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſa fecit. CH. fiat. Vos valete, & plaudite.

ADELPHORVM PERSONAE.

MICIO, ſenex.	DEMEA, ſenex.
HEGIO, ſenex.	AESCHINVS, adoleſcens.
CTESIPHO, adoleſcens.	SOSTRATA, matrona.
PAMPHILA, puerpera.	CANTHARA, nutrix.
SYRVS, ſervus.	GETA, ſervus.
DROMO, ſervus.	SANNIO, leno.

Sequentium tantùm hîc mentio fit.

BABYLO, vel fortè Babyla.
STORAX, vel Styrax.

ADEL-

ADELPHOS TERENTII.

ACTA LVDIS FVNEBRIBVS L. AEMILII PAVLI Q. FABIO MAXIMO, P. CORNELIO AFRICANO AED. CVR. EGERE L. ATILIVS PRAENESTINVS, MINVCIVS, PROTVMVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRV, L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

PROLOGVS.

POstquam poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis obseruari, & aduersarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi sumus:
Indicio de se ipse erit: vos eritis iudices,
Laudine an vitio duci id factum oporteat.
Synapothneskontes Diphili comœdia est,
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus nouam: percolite,
Furtum ne factum existumetis, an locum
Reprehensum qui præteritus neglegentia est.
Nam quòd isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueque vnà scribere,
Quod illi maledictum vehemens existimant,
Eam laudem hic ducit maximam, cùm illis placet,
Qui vobis vniuersis, & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore vsust sine superbia.
Dehinc ne expectetis argumentum fabulæ:
Senes qui primi venient, hi partem aperient,
In agendo partem ostendent. facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTVS I. SCENA I.

MICIO.

STorax, non redijt hac nocte à cœna Aeschinus,
Neque seruulorum quisquam, qui aduorsum ierant.
Profectò hoc vere dicunt: si absis vspiam,

Aut

Aut vbi ſi ceſſes, evenire ea ſatinſt,
Quæ in te vxor dicit,& quæ in animo cogitat
Irata,quàm illa,quæ parentes propitij,
Vxor, ſi ceſſes aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare,aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli,cùm ſibi ſit malè.
Ego, quia non rediit filius,quæ cogito?
Quibus nunc ſollicitor rebus?ne aut ille alſerit,
Aut vſpiam ceciderit,aut perfregerit
Aliquid. vah,quemquamne hominem in animo inſtituere,aut
Parare,quod ſit carius,quàm ipſe eſt ſibi?
Atqui ex me hic non natus eſt,ſed ex fratre.is adeò
Diſsimili ſtudio eſt. iam inde ab adoleſcentia
Ego hanc clementem vitam vrbanam, atque otiam
Secutus ſum:&,quod fortunatum illi putant,
Vxorem nunquam habui. ille contrà,hæc omnia,
Ruri agere vitam, ſemper parcè,ac duriter
Se habere; vxorem duxit: nati filij
Duo. inde ego hunc maiorem adoptavi mihi:
Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me obleſto:ſolum id eſt carum mihi.
Ille vt item contra me habeat, facio ſedulò:
Do, prætermitto,non neceſſe habeo omnia
Pro meo iure agere: poſtremò, alij clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adoleſcentia,
Ea ne me celet,conſuefeci filium:
Nam qui mentiri,aut fallere inſuerit patrem,aut
Audebit,tanto magis audebit cæteros.
PVDORE, & liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo,quàm metu.
Hæc fratri mecum non conueniunt, neque placent.
Venit ſæpe ad me clamans, quid agis Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?
Veſtitu nimium indulges:nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquomque & bonum.
ET ERRAT longè,mea quidem ſententia,
Qui imperium credat gravius eſſe,aut ſtabilius
Vi quod fit,quàm illud quod amicitia adiungitur.
Mea eſt ſic ratio,& ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cavet:
Si ſperat fore clam,rurſum ad ingenium redit.

Quem

Quem beneficio adiungas, ille ex animo facit,
Studet par referre, præsens, absensque idem erit.
Hoc patrium est, potiùs consuefacere filium,
Sua sponte rectè facere; quàm alieno metu.
Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed cstne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est:
Nescio quid tristem video. credo iam, vt solet,
Iurgabit. salvom te aduenire Demea,
Gaudemus.

ACTVS I. SCENA II.

DEMEA, MICIO.

DE. HEM, opportunè: te ipsum quærito.
MIC. Quid tristis es? DE. rogas me. vbi nobis Aeschinus
Siet; quid tristis ego sim? MI. dixin' hoc fore?
Quid fecit? DE. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam; neque metuit quemquam; neq; legem putat
Tenere se vllam. nam illa, quæ antehac facta sunt,
Omitto: modò quid designavit. M. quidnam id est?
DE. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam
Multavit vsque ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat: clamant omnes, indignissumè
Factum esse. hoc advenienti quot mihi Micio
Dixere? in ore est omni populo. deniquè,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum huius simile factum? hæc cum illi Micio
Dico, tibi dico. tu illum corrumpi sinis.
MI. HOMINE imperito nunquam quidquam iniustius,
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.
DE. Quorsum istuc? MI. quia tu Demea hæc malè iudicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est, neque fores
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Iniurium est: nam si esset vnde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quàm, vbi te exspectatum ejecisset foras,

Aliemore

Alieniore ætate póſt faceret tamen.
D. Prô Iupiter, rediges tu homo me ad inſaniam.
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? M. ah,
Auſcultа, ne me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maximam partem feram.
Obſonat, potat, olet vnguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, vbi erit commodum:
Vbi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. diſcidit
Veſtem? reſarcietur. eſt, dijs gratia,
Et vnde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremò, aut deſine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. D. hei mihi.
Pater eſſe, diſce ab alijs, qui verè ſciunt.
M. Natura tu illi pater es, conſilijs ego.
D. Tun' conſulis quidquam? M. ah, ſi pergis, abiero.
D. Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
D. Curæ eſt mihi. M. & mihi curæ eſt: verùm Demea
Curemus æquam vterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Repoſcere illum eſt, quem dediſti. D. ah Micio.
M. Mihi ſic videtur. D. quid iſtuc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat. nihil ad me attinet.
Iam ſi verbum vnum poſthac. MI. rurſum Demea
Iraſcere? DE. an non credis? repeton' quem dedi?
Aegrè eſt. alienus non ſum, ſi obſto: hem deſino,
Vnum vis curem: curo: & eſt dijs gratia,
Cùm ita vt volo, eſt: iſte tuus ſi ſentiet
Poſteriùs, nolo in illum graviùs dicere.
MI. Nec nihil neq; omnia hæc ſunt, quæ dicit: tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita eſt homo:
Cùm placo, advorſor ſedulò, & deterreo,
Tamen humanè vix patitur: verùm ſi augeam,
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profectò cum illo. etſi Aeſchinus
Non nullam in hac re nobis facit injuriam,
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? poſtremò nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle vxorem ducere.
Sperabam jam deferviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam ecce aut em de integro: niſi, quidquid eſt,

Volo

Volo ſcire, atq; hominem convenire, ſi apud forum eſt.

ACTVS II. SCENA I.

SANNIO, AESCHINVS.

S. OBSECRO, populares ferte miſero atq; innocenti auxilium:
Subvenite inopi. AE. otioſe, nunc jam illico hîc conſiſte:
Quid reſpectas? nihil pericli eſt: numquam, dum ego adero, hic te
Tanget. SA. ego iſtam invitis omnibus.
AE. Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie vnquam iterum vt vapulet.
SA. Aeſchine audi, ne te dicas fuiſſe ignarum meorum morum;
Ego leno ſum. AE. ſcio. S. at ita, vt vſquam fuit fide quiſquam optuma.
Tu quòd te poſterius purges, nolle hanc injuriam mihi
Factam eſſe hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus perſequar:
Neq; tu verbis ſolves vmquã quod re mihi maleſeceris.
Novi ego voſtra hæc: nollem factum: dabitur jusjurandum, eſſe te
Indignum injuria hac, indignis cùm egomet ſim acceptus modis.
AE. Abi præ, ſtrenue ac fores aperi. SA. cæterum hoc nihil facis.
AE. Intro nunc jam. SA. at enim non ſinam. AE. accede illuc Parmeno,
Nimiũ abiiſti iſtoc, hîc propter hũc aſſiſte. hem, ſic volo,
Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam dimoveas tuos,
Ne mora ſit, ſi iunuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat.
SA. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. AE. hem, ſerva: omitte mulierem.
SA. O facinus indignum! AE. geminabit, niſi caves. SA. hei miſero mihi.
AE. Non innueram: verùm in iſtam partem potiùs peccato tamen:
Inunc jam. SA. quid hoc rei eſt? regnúmne Aeſchine hîc tu poſsides?
AE. Si poſsiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.
SA. Quid tibi rei mecum eſt? AE. nihil. SA. quid? noſtin', qui ſim? AE. non deſidero.
SA. Tetigin' tui quidquam? **AE.** ſi attigiſſes, ferres infortu-

fortunium.

SA. Quî tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?

Reſponde. AE. ante ædes non ſcisſe erit melius hîc convitium:

Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intrò arripiere, atq; ibi

Vſq; ad necem operiere loris. S. loris liber? AE. ſic erit.

SA. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam eſſe omnibus?

AE. Si ſatis jam debacchat? es leno audi ſi vis nunc jam.

SA. Egon' debacchatus ſum in te, an tu in me? AE. mitte iſta, atq; ad rem redi.

SA. Quam rem? quò redeam? AE. jámne me vis dicere id, quod ad te attinet?

S. Cupio, modò æqui aliquid. AE. vah, leno iniqua me non volt loqui.

SA. Leno ſum, fateor. pernicies cõmunis adoleſcentium,

Perjures, peſtis: tamen tibi à me nulla eſt orta injuria.

AE. Nam hercle etiam id reſtat. SA. illuc quæſo redi, quò cœpiſti Aeſchine.

AE. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat male:

Argenti tantum tibi dabitur. SA. quid, ſi ego illam nolo vendere.

Coges me? AE. minimè. SA. namq; id metui. AE. neque vendundam cenſeo,

Quæ libera eſt: nam ego illam liberali aſſero cauſa manu.

Nunc vide vtrum vis, argentum accipere, an cauſam meditari tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. SA. prô ſupreme Iupiter:

Minimè miror, qui inſanire occipiunt ex injuria.

Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:

Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.

Ob maleſacta hæc tantidem emptã poſtulat ſibi tradier.

Verũ enim, quãdo bene promeruit, fiat: ſuũ jus poſtulat.

Age jam cupio, modò ſi argentum reddat. ſed ego hoc hariolor.

Vbi me dixero dare tanti, teſtes faciet illico,

Vendidiſſe me: de argento ſomnium: mox, cras redi.

Id quoq; poſſum ferre, ſi modò reddat: quamquam injurium eſt.

Verùm cogito id, quod res eſt. quando tum quæſtum occœperis

occœperis,
Accipiunda,& muſsitanda injuria adoleſcentium eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes deputo.

ACTVS II. SCENA. II.

SYRVS, SANNIO.

SY. TACE, egomet conveniam jam ipſum: cupidè accipiat faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. quid iſtuc Sannio eſt, quod te audio
Cum hero neſcio quid concertaſſe? SA. numquam vidi iniquiùs
Certationẽ comparatã, quàm quæ hodie inter nos fuit.
Ego vapulando, ille verberando, vſq; ambo deſeſsi ſumꝰ.
SY. Tua culpa. SAN. quid facerem? SY. adoleſcenti morem geſtum oportuit.
SAN. Quî potui melius? quin hodie vſque os præbui. S. age, ſcis quid loquar?
PECVNIAM in loco negligere, maximum interdum eſt lucrum. SA. hui.
SY. Metuiſti, ſi nunc de tuo jure conceſsiſſes paululum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſsime.
Ne non tibi iſtuc tœneraret? SA. EGO ipsum pretio non emo.
SY. Numquam rem facies: abi, neſcis ineſcare homines Sannio.
SAN. Credo iſtuc melius eſſe: verùm ego numquam adeò aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potiùs in præſentia.
SY. Age, novi tuum animum: quaſi quidquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare: præterea autem te aiunt proficiſci Cyprum. SA. hem.
SY. Coemiſſe hinc, quæ illuc veheres, multa; navem conductam: hoc ſcio.
Animus tibi pendet: vbi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
SA. Nuſquam pedem. perij hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. SY. timet:
Injeci ſcrupulum homini. SA. ô ſcelera! illud vide,
Vt in ipſo articulo oppreſsit. emptæ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.

Niſi

Niſi eò ad mercatum venio, damnum maximum eſt.
Nunc, ſi omitto, vbi illinc rediero, actum agam.
Nihil eſt, refrixerit res. nunc demum venis?
Cur paſſus? vbi eras? vt ſit ſatius perdere,
Quam aut nunc manere tam diu, aut tum perſequi.
SY. Iámne enumeraſti, quoad te reditur um putes?
S. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Aeſchinum?
Per oppreſsionem vt hanc nũ eripere poſtulet?
SY. Labaſcit. vnum hoc habeo; vide ſi ſatis placet,
Potiùs, quàm venias in periclum Sannio,
Serveſne, an perdas totum, dividuum face.
Minas decem corradet alicunde. SA. hei mihi,
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet? nuſquam abeo. SY. vt lubet.
Numquid vis, quin abeam? SA. immo hercle hoc quæſo Syre,
Vt vt hæc ſunt acta, potius, quàm lites ſequar,
Meum mihi reddatur, ſaltem quanti empta eſt. Syre,
Scio te non vſum antehac amicitia mea:
Memorem me dices eſſe, & gratum. SY. ſedulò
Faciam. ſed Cteſiphonem video. lætus eſt
De amica. SA. quid, quod te oro? SY. pauliſper mane.

ACTVS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRVS.

C. ABS quivis homine, cùm eſt opus, beneficium accipere gaudeas:
Verum enimvero id demum juvat, ſi, quem æquom eſt benefacere, is facit.
O frater frater, quid ego nunc te laudem? ſatis certò ſcio:
Numquam ita magnificè quidquam dicam, id virtus quin ſuperet tua.
Itaq; vnam hanc rem me habere præter alios præcipuã am arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magis principem.
S. O Cteſipho. C. ô Syre, Aeſchinus vbi eſt? S. ellum, te expectat domi. C. hem.
S. Quid eſt? C. quid ſit? illius opera Syre nunc vivo: feſtivum caput:
Omnia ſibi qui poſt putarit eſſe præ meo commodo.
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in ſe tranſtulit;

transtulit;
Nil pote supra. sed quisnam? foris crepuit. S. mane, ipse exit foras.

ACTVS II. SCENA IIII.

AESCHINVS, SANNIO, CTESIPHO, SYRVS.

AE. VBI ille est sacrilegus? SA. me quærit. num quid nam esset? occidi.
Nil video. AE. ehem, opportunè, te ipsum quæro: quid fit Ctesipho?
In tuto est omnis res: omitte verò tristitiam tuam.
C. Ego illam facilè verò omitto, qui quidem te habeo fratrem.
O mi germane, ah vereor corã in os te laudare amplius.
Ne id adsentandi magis, quàm quòd habeam gratum, facere existumes.
AE. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos Ctesipho.
Sed hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eum locum
Redisse, vt, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
CT. Pudebat. AE. ah, stultitia est istæc, non pudor, tam ob parvolam
Rem pene ex patria. turpe dictu. Deos quæso vt istæc prohibeant.
CT. Peccavi. AE. quid ait nobis tandem Sannio? SY. jam mitis est.
AE. Ego ad forum ibo, vt hunc absolvam: tu intrò ad illam Ctesipho.
SA. Syre insta. SY. Eamus: namq; hic properat in Cyprum. SA. ne tam quidem,
Quamvis etiã maneo otiosus hîc. SY. red letur, ne time.
SA. At, vt omne reddat. SY. omne reddet, tace modò, ac sequere hac. SA. sequor.
CT. Heus heus Syre. SY. hem quid est? CT. obsecro hercle hominem istum impurissimum
Quamprimùm absolvitote, ne, si magis irritatus fiet,
Aliquà ad patrem hoc permanet, atq; ego tunc perpetuò perierim.
Non fiet: bono animo esto. tu cum illa te intus oblecta interim,
Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.
Ego jam transigta re convortã me domũ cum obsonio.

CT. Ita

CT. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſsit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTVS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

S. OBSECRO mea tu nutrix, quid nunc fiet? CA. quid fiet, rogas?
Rectè ædepol ſpero. S. modò dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quaſi nunquam adfueris, numquam tute pepereris.
S. Miseram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hîc non adeſt;
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui accerſat Aeſchinum.
C. Pol is quidem jam hîc aderit: nam numquam vnum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. S. ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.
C. E re nata meli' fieri haud potuit, quàm factū eſt hera:
Oblatum quando vitium eſt, quod ad illum attinet potiſsimum,
Talem, tali genere, atq; animo, natum ex tanta familia.
S. Ita pol eſt, vt dicis: ſalvus nobis, Deos quæſo, vt ſiet.

ACTVS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

G. NVNC illud eſt, quòd, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atq; huic malo ſalutem quærant, auxilij nihil afferant,
Quod mihiq;, heræq;, filiæq; herili eſt. væ miſero mihi,
Tot res repentè circumvallāt, vnde emergi non poteſt,
Vis, egeſtas, injuſtitia, ſollicitudo, infamia.
Hoccine ſæclum? ô ſcelera, ô genera ſacrilega, hominem impium!
S. Me miseram, quidnam eſt, quòd ſic video timidum & properantem Getam?
G. Quem neq; fides, neq; juſiurandum, neq; vlla miſericordia
Repreſsit, neq; reflexit, neq; quòd partus inſtabat propè,
Cui miserę indignè per vim vitium obtulerat. S. non intellego
Satis, quæ loquatur. C. propiùs obſecro accedamus Soſtrata. G. ah,
Me miſerum, vix ſum compos animi: ita ardeo iracūdia.
Nihil eſt, quod malim, quàm illam totam familiam

mihi obviam
Dari, vt iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens.
Satis mihi id habeam supplicij, dum illos vlciscar modò.
Seni animam primùm existinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:
Tum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, & capite primùm in terram statuerem,
Vt cerebro dispergat viam:
Adolescenti ipsi oculos eriperem, post hæc præcipitem darem:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & prosternerem.
Sed cesso hoc malo heram impertiri properè? S. revocemus. Geta. G. hem.
Quisquis es, sine me. S. ego sum Sostrata. G. vbi ea est? te ipsam quærito:
Te exspecto: oppidò opportunè te obtulisti mî obviam
Heræ. S. quid est? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid festinas mi Geta?
Animum recipe. G. prorsus. SO. quid istuc prorsus ergo est? G. perijmus:
Actum est. SO. eloquere obsecro, quid sit. GE. Jam. SO. quid jam Geta?
G. Aeschinus. S. quid ergo is? G. alienu' est à nostra familia. SO. hem,
Perij, quare? G, amare occepit aliam, SO. væ miseræ mihi.
G. Neq; id occultè fert: à lenone ipsus eripuit palam.
S. Satin' hoc certum est? G. certum, hisce oculis egomet vidi Sostrata. S. ah,
Me miseram, quid credas jam? aut cui credas? nostrúmne Aeschinum,
Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes, opesque omnes sitæ erant,
Qui sine hac jurabat se vnum nunquam victurum diem,
Qui in sui gremio positurum puerum dicebat patris: ita
Obsecraturum, vt liceret hanc vxorem ducere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potiùs, quod ad hanc rem opus porrò est, prospice.
Patiamurne, an narremus cuipiam? C. au. au mi homo, sanun' es?

An hoc proferendum tibi vſquam eſſe videtur? G. mihi quidem non placet.
Iam primùm, illum alieno animo à nobis eſſe, res ipſa indicat.
Nunc ſi hoc palam proferimus, ille infitias ibit: ſat ſcio;
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum ſi maxumè
Fateatur, cùm amet aliam, non eſt vtile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito eſt opus. S. ah minimè gentium:
Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. ehem, mea Soſtrata, vide quam rem agas.
S. Pejore res loco eſſe non poteſt, quàm in hoc, quo nunc ſita eſt.
Primùm indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Perijt: pro virgine dari nuptum non poteſt: hoc reliquom eſt,
Si infitias ibit, teſtis mecum eſt anulus, quem amiſerat.
Poſtremò, quando ego conſcia mî ſum, à me culpam hanc procul eſſe, nec
Pretium, neq; rem vllam interceſſe, illa, aut me, indignã; experiar Geta.
G. Quid iſtuc? eccedo, vt meliùs dicas. S. tu, quantum potes, abi,
Atq; Hegioni cognato hujꝰ rem enarrato omnẽ ordine.
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, & nos coluit maxumè.
G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. SO. propera tu mea Canthara,
Curre, obſtetricem accerſe, vt, cùm opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTVS III. SCENA III.

DEMEA.

DISPERII: Cteſiphonem audivi filium
Vnà affuiſſe in raptione cum Aeſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiam eum ad nequitiam abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquòs perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum ire Syrum video: hinc ſcibo jam, vbi ſiet.
Atq; hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam me id velle.

ACTVS

ACTVS III. SCENA IIII.

SYRVS, DEMEA.

SY. OMNEM rem modò ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil quidquam vidi lætius. DE. prò Iupiter,
Hominis ſtultitiam. Sy. collaudavit filium:
Mihi qui dediſſem conſilium, egit gratias.
DE. Diſrumpor. SY. argentum annumeravit illico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. DE. hem,
Huic mandes, ſi quid rectè curatum velis.
SY. Hem Demea, haud adſpexeram te: quid agitur?
DE. Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. Sy. eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atq;
Abſurda. piſces cæteros purga Dromo:
Congrum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Tantiſper; vbi ego rediero, exoſſabitur:
Priùs nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non placent:
Et clamo ſæpe, ſalſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchrè. DE. Dij voſtram fidem;
Vtrum ſtudióne id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi,
Videre videor jam diem illum, cùm hinc egens
Profugiet aliquò militatum. SY. ô Demea,
ISTVC eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt,
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. DE. quid? iſtæc jam penes vos pſaltria eſt?
SY. Ellam intus. DE. eho, an domi eſt habiturus? SY. credo, vt eſt
Dementia. DE. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, & facilitas prava. DE. fratris me quidem
Pudet, pigetq;. S. nimium inter vos Demea, ac
Non, quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille ſutilis, ſomnium. fineres verò illum tuum
Facere hæc? DE. finerem illum? aut non ſex totis menſibus
Priùs olfeciſſem, quàm ille quidquam cœperit?
SY. Vigilantiam tuam tu mihi narras? DE. ſic ſiet
Modò, vt nunc eſt. SY. vt quiſq; ſuum volt eſſe, ita eſt.
D. Quid eum? vidiſtin' hodie? SY. tuum ne filium?
D. Abigam hunc rus. SY. jam dudum aliquid ruri agere arbitror.

DE. Satin'

DE. Satin' ſcis ibi eum eſſe? S. oh,egomet produxi. DE. optumè eſt.
Metui,ne hæreret hîc. S. atq; iratum admodum.
D. Quid autem? S. adortus jurgio fratrem apud forum
De pſaltria iſtac. D. ain' verò? S. vah,nil reticuit:
Nam,vt numerabatur fortè argentum,intervenit
Homo de improviſo, cœpit clamare, Aeſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? DE. oh,lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis,ſed vitam tuam.
D. Salvos ſit: ipſo, eſt ſimilis majorum ſuum. SY hui.
DE. Syre,præceptorum plenus iſtorum ille. S. phi,
Domi habuit,vnde diſceret. DE. fit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: deniq;
Inſpicere,tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, ATQVE ex alijs ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. S. rectè ſanè. D. hoc fugito. S. callidè.
DE. Hoc laudi eſt. SY. iſtæc res eſt. DE. hoc vitio datur.
SY. Probiſsimè. DE. porrò autem. SY. non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi: piſces ex ſententia
Nactus ſum,hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt:
Nam id nobis tam flagitium eſt,quàm illa Demea
Non facere vobis,quæ modò dixti: &, quod queo,
Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum,
Hoc ſalſum eſt,hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum
Illud rectè, iterum ſic memento: ſedulò
Moneo,quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremò,tanquam in ſpeculum,in patinas, Demea,
Inſpicere jubeo, & moneo quid facto vſus ſit.
Inepta hæc eſſe,nos quæ facimus,ſentio:
Verùm quid facias? vt homo eſt,ita morem geras.
Numquid vis? DE. mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus abis hinc? D. rectà. S. nam quid tu hîc agas,
Vbi,ſi quid bene præcipias,nemo obtemperet?
DE. Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem hùc veneram,
Rus abijt: illum curo vnum: ille ad me attinet:
Quando ita volt frater,de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt procul quem video? eſtne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno,hercle is eſt.
Vah,homo amicus nobis jam inde à puero. dij boni,

Næ

Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Penuria est. antiqua homo virtute, ac fide.
Haud citò mali quid ortum ex hoc sit publicè.
Quàm gaudeo, vbi etiam hujus generis relliquias
Restare video. vah, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hîc, vt salutem, & colloquar.

ACTVS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA,

HE. PRO dij immortales, facinus indignum. Geta
Quid narras? G. sic est factū. H. ex il'an' familia?
Tam illiberale facinus esse ortum? ô Aeschine
Pol haud paternum istuc dedisti. DE. videlicet
De psaltria hac audivit. id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit: hei mihi,
Vtinam hic propè adesset alicubi, atq; audiret hæc.
H. Ni facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.
GE. In te spes omnis Hegio nobis sita est:
Te solum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deseris tu, perijmus. HE. cave dixeris:
Nec faciam, neq; me satis piè posse arbitror.
DE. Adibo. salvere Hegionem plurimum
Iubeo. HE. oh, te quærebam ipsum: salve Demea.
DE. Quid autem? HE. major filius tuus Aeschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neq; boni
Neque liberalis functus est officium viri.
DE. Quid istuc? HE. nostrum amicum noras Simulum, atque
Aequalem? DE. quid ni? HE. filiam ejus virginem
Vitiavit. DE. hem. HE. mane, nondum audisti Demea
Quod est gravissimum. DE. an quidquam est etiam amplius?
H. Verò amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo est.
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum est. vbi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus vltrò, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
Ignotum est, tacitum est, creditum est: virgo ex eo
Compressu grauida facta est: mensis hic decimus est:
Ille bonus vir nobis psaltriam, si dijs placet,
Paravit, quicum vivat, illam deserat.
DE. Pro certon' tu istæc dicis? HE. mater virginis

In

In medio eſt,ipſa virgo,res ipſa: hic Geta
Præterea,vt captus eſt ſervorum,non malus,
Neque iners,alit illas,ſolus omnem familiam
Suſtentat:hunc abduce,vinci:quære rem.
G.Immo hercle extorque, niſi ita factum eſt Demea
Poſthemò non negabit. coram ipſum cedo.
D.Pudet:nec quid agam,neq, quid huic reſpondeam,
Scio.PAM.miſeram me,differor doloribus.
Iuno Lucina fer opem, ſerva me obſecro.HE.hem,
Numnam illa quæſo parturit?G.certè Hegio.HE.hem,
Illæc fidem nunc voſtram implorat Demea:
Quod vos ius cogit,id voluntate impetret.
Hæc primum vt fiant,deos quæſo, vt vobis decet.
Sin aliter animus voſter eſt,ego Demea
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat:vnà à pueris paruoli
Sumus educti:vna ſemper militiæ,& domi
Fuimus; paupertatem vnà pertulimus gravem.
Quapropter nitar,faciam,experiar,denique
Animam relinquam potius,quàm illas deſeram.
Quid mihi reſpondes? DE. fratrem conveniam Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
H. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quàm vos facillimè agitis,quàm eſtis maximè
Potentes,dites,fortunati,nobiles,
Tam maximè vos æquo animo æqua noſcere
Oportet,ſi vos voltis perhiberi probos.
DE. Credito, fient,quæ fieri æquom eſt,omnia.
HE. Decet te facere: Geta duc me intrò ad Soſtratam.
DE. Non me indicente hæc fient: vtinam hoc ſit modò
Defunctum:verùm nimia illæc licentia
Profectò euadet in aliquod magnum malum.
Ibo,ac requiram fratrem, vt in eum hæc euomam.

ACTVS III. SCENA VI.

HEGIO.

H. BOno animo fac ſis Soſtrata,& iſtam,quod potes,
Fac conſolere.ego Micionem,ſi apud forum eſt,
Conveniam,atque,vt res geſta eſt,narrabo ordine.
Si eſt,vt facturus officium ſiet ſuum.
Faciat:ſin aliter de hac re eius ſententia eſt;
Reſpondeat mî,vt,quid agam,quàm primùm ſciam.

ACTVS III. SCENA I.

CTESIPHO, SYRVS.

CT. AIN' patrem hinc abiiſſe rus? SY. iam dudum. CT. die ſodes. S. apud

Villam est.nunc eum maxumè operis aliquid facere credo.CT.vtinam quidem.
Quod cum salute eius fiat,ita se defatigarit velim,
Vt triduo hoc perpetuo è lecto prorsus nequeat surgere.
S.Ita fiat, & istoc si quid potis est rectius. CT. itanam hunc diem
Miserè nimis perpetuũ,vt cœpi, cupio in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia causa tam malè odi, nisi quia
Prope est:quod si abesset longiùs,
Prius nox oppressisset illic, quàm huc reuorti posset iterum.
Nunc,vbi me illic non videbit,iam huc recurret, sat scio:
Rogabit me,vbi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam?S.nihil ne in mente est?C. numquam quidquam.S.tanto nequior.
Cliens,amicus,hospes nemo est vobis? CT. sunt:quid postea?
S.Hisce opera vt data sit. CT.quæ non data sit? non potest fieri.S.potest.
CT.Interdiu:sed si hic pernocto, causæ quid dicam Syre?
S.Vah, quàm vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.
Quin tu otiosus es;ego illius sensum pulchrè calleo.
Cùm feruit maxumè,tam placidum,quàm ouem,reddo.
CT.quo modo?
S.Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deũ:
Virtutes narro.CT.meas?S. tuas. homini illico lacrumæ cadunt,
Quasi puero,gaudio. hem tibi autem. CT. quidnam est?
S. L V P V S in fabula.
CT.Paterne est?S.ipsus.CT. Syre quid agimus? S. fuge modò intro:ego videro.
CT.Si quid rogabit,nusquam tu me:audistin'?SY.potin' vt desinas?

ACTVS IIII. SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO, SYRVS.

DE. NAE ego homo sum infelix.primùm fratrem nusquam inuenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium
Vidi:is filium negat esse rurinec,quid agam,scio.
CT.Syre.SY.quid est?CT.men'quærit?S.verum.C.perij.
S.quin tu animo bono es.

DE.

DE. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo ſatis decerno-
re:
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porrò obnuncio: ægrè ſolus, ſi quid fit, fero.
S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.
D. Nunc redeo: ſi fortè frater redierit, viſo. C. Syre
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiam taces?
Ego cauebo. C. numquam hercle hodie ego iſtuc com-
mittam tibi.
Nam me iam in cellam aliquam cum illa concludam: id
tutiſsimum eſt.
S. Agè, tamen ego hunc amovebo. D. ſed eccum ſceleratum Syrum.
S. Non hercle hîc quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, po-
teſt.
Scire equidem volo, quot mihi ſint domini. quę hæc eſt
miſeria? D. quid
ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? eſt frater domi?
S. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perij. D.
quid tibi eſt?
S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miſerum, & iſtam pſal-
triam
Vſque occîdit. D. hem, quid narras? S. hem. vide vt diſci-
dit labrum.
D. Quam ob rem? S. me impulſore hanc emptam eſſe ait.
D. non tu eum rus hinc modò
Produxe aiebas? SY. factum: verùm pòſt venit inſani-
ens:
Nil pepercit: non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus geſtaui
meis?
D. Laudo Ctesipho: patriſſas. abi, virum te iudico.
S. Laudas? nae ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquàm, quia miſeram mulierem, & me
ſeruolum,
Qui referire non audebam, vicit, hui, perfortiter.
D. Non potuit melius: idem ſenſit quod ego, te eſſe huic
rei caput.
Sed eſtne frater intus? S. non eſt. D. vbi illum quæram
cogito.
S. Scio vbi ſit, verùm hodie numquam monſtrabo. D.
hem quid ais? S. ita.
D. Deminuetur tibi quidem iam cerebrum. SY. at no-

nomen nescio
Illius hominis,sed locum noui vbi sit.D.dic ergo locum.
SY.Nostin'porticum apud macellum hanc deorsum?D. quid ni noverim?
S.Præterito hac recta platea sursum vbi eò veneris.
Clivos deorsum vorsum est,hac te præcipitato: postea
Est ad hãc manum sacellum: ibi angiportũ propter est.
DE.Quonam?SY. illic, vbi etiam capitricus magnus est: nostin?D.novi. S.hac pergito.
D.Id quidem angiportum non est pervium. S. verum hercle.vah,
Censen'hominem me esse? erravi, in porticum rursum redi.
Sanè hac multo propius ibis,& minor est erratio.
Scin'Cratini huius ditis ædes?DE.scio.SY. vbi eas præterieris,
Ad sinistram hac recta platea;vbi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram:prius,quàm ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla,& ex advorsum fabrica,ibi est.D.quid ibi facit?
S.Lectulos in sole iligneis pedibus faciundos dedit,
Vbi poteris vos.DE. sanè bene. sed cessо ad eũ pergere?
S.I hanè:ego te exercebo hodie,vt dignus es.silicernium.
Aeschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur:
Ctesipho autem in amore est totus.ego iam prospiciam mihi:
Nam iam adibo,atque vnum quidquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpã;&,cyathos sorbillãs, paulatim hũc producã diem.

ACTVS IIII. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

M. EGO in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est,corrigo:
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri iniuriam,si quam fecere ipsi. vltrò expostulant,
Et vltrò accusant.id quia nõ est à me factũ,agis gratias?
H. Ah,minimè:nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæso,vt vnà mecum ad matrem virginis eas Micio,
Atque istæc eadem,quæ mihi dixti,tute dicas mulieri,

Suspi-

Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe,& illam pſaltriam.

M.Si ita æquom cenſes, aut ita opus eſt facto, eamus.
HE.bene facis:
Nam & illi animũ iam relevabis, quæ dolore ac miſeria
Tabeſcit;& tu officio fueris functus.ſed ſi aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. immo ego ibo. H.
bene facis:
OMNES quibus res ſunt minus ſecundæ, magis ſunt
neſcio quo modo
Suſpicioſi;ad contumeliam omnia accipiant magis:
Propter ſuam impotentiam, ſe ſemper credunt neglegi.
Quapropter te ipſum purgare ipſis coram, placabilius
eſt.
M.Et rectè,& verum dicis.H.ſequere me ergo hac intrò.
M.maximè.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

AESCHINVS.

AE. DIſcrucior animi. hoccine de improuiſo mali mihi obiici
Tantum,vt neque quid de me faciam,neque quid agam,
certum ſiet?
Membra metu debilia ſunt animus timore obſtupuit:
pectore
Conſiſtere nihil conſilij quidquam poteſt.Vah,quomodo
Me ex hac turba expediam?tanta nunc ſuſpicio de me incidit,
Neque ea immeritò: Soſtrata credit, mihi me emiſſe
hanc pſaltriam:
Anus indicium id fecit mihi.
Nam vt hinc fortè ea ad obſtetricem miſſa erat,vbi eam
vidi,illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat, iam partus adſiet:
Eò ne obſtetricem accerſat.illa exclamat, abi, abi iam
Aeſchine:
Satis diu verba dediſti: ſatis ad hoc tua nos fruſtrata eſt
fides.
Hem,quid iſtuc obſecro inquam eſt?valeas, habeas illam
quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſsi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam?dicámne fratris eſſe hanc?quod minimè eſt opus
Vſquam efferri.age,omitto: fieri potis eſt, vti ne quà

exeat.
Ipsum id metuo vti credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me abducta est domum.
Hæc adeò mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patri, vt vt
Erat gesta, indicasse: exorassem vt eam ducerem domũ.
Cessatum est vsque adhuc nunc iam porrò Aeschine expergiscere:
Nunc hoc primum est: ad illas ibo, vt purgem me: accedam ad fores:
Perij, horresco semper, vbi pultare hasce occipio fores miser.
Heus, heus: Aeschinus ego sum, aperite aliquis auctutum ostium.
Prodit nescio quis, concedam huc.

ACTVS IIII. SCENA V.

MICIO, AESCHINVS.

M. ITA vti dixi, Sostrata,
Facite: ego Aeschinum conueniam, vt, quo modo acta hæc sint, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit? AE. pater hercle est: perij.
M. Aeschine.
AE. Quid huic hic negotî est? M. tu ne has pepulisti fores? tacet.
Cur hunc aliquantisper non ludo? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes? AE. non equidem istas. quod sciam.
M. Ita? nam mirabar quid hic negotî esset tibi.
Erubuit: salva res est. AE. dic sodes pater,
Tibi verò quid istic est rei? M. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc aduocatum sibi AE. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hic quædam mulieres paupercula:
Opinor eas non nosse te, & certè scio:
Neque enim diu huc commigrarunt. AE. quid tũ postea?
M. Virgo est cum matre. AE. perge. M. hæc virgo orba est patre:
Hic meus amicus illi genere est proximus:
Huic leges cogunt nubere hanc. AE. perij. M. quid est?
AE. Nil rectè: perge. M. is venit, vt secum avehat:
Nam habitat Mileti. AE. hem, virginem vt secũ avehat?
M. Sic est. AE. Miletum vsque obsecro? M. ita. AE. animo malè est.

Quid

Quid ipsæ?quid aiunt?M.quid illas censes?nihil enim
Commenta mater est,esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum,non oportere huic dari.
AE.Eho,nónne hæc iusta tibi videntur postea?
M.Non AE.obsecro non?an illam hinc abducet pater?
M.Quid ni illam abducat?AE. factum à vobis duriter,
Immisericorditerque,atque etiam,si est, pater,
Dicendum magis apertè,illiberaliter.
M.Quam ob rem?AE.rogas me?quid illi tandē creditis
Fore animi misero,qui illi consuenit prius,
(Qui infelix,haud scio,an illam miserè nunc amat)
Cùm hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis?facinus indignum pater.
M.Qua ratione istuc?quis despondit?quis dedit?
Cui,quando nupsit?auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam?AE.an sedere oportuit
Domi virginem tam grandem,dum cognatus huc
Illinc veniret exspectantem?hæc mi pater,
Te dicere æquom fuit,& id defendere.
M.Ridiculè,aduorsumne illum causam dicerem,
Cui venerā advocatus?sed quid ista Aeschine
Nostra?aut quid nobis cum illis?abeamus.quid est?
Quid lacrumas?AE.pater obsecro,ausculta. M. Aeschine
audivi omnia,
Et scio:nam amo te:quo magis,quæ agis, curæ sunt mihi.
AE.Ita velim me promerentem ames,dum viuas,mi pater,
Vt me hoc delictum admisisse in me id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M. credo hercle; nam ingenium noui tuum
Liberale:sed vereor ne indiligens nimium sies.
In qua ciuitate tandem te arbitrare viuere?
Virginem vitiasti,quam te ius non fuerat tangere.
Iam id peccatum primùm magnum,magnum,atque humanum tamen:
Fecere alij sæpe,item boni.at postquam euenit,cedo,
Numquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi,
Quid fieret?quà fieret? si te ipsum mihi puduit dicere:
Quà resciscerem?hæc dum dubitas, menses abierunt decem.

Prodidiſti & te,& illam miſeram, & gnatam, quod quidem in te fuit.
Quid?credebas,dormienti hæc tibi confecturos Deos?
Et ſine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cęterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es,duces vxorem hanc.AE. hem. M. bono animo es,inquam.AE.pater
Obſecro num ludis tu nunc me?MI.ego te?quamobrem? AE.neſcio.
Niſi, quia tam miſere hoc eſſe cupio verum, eo vereor magis.
MI.Abi domum,ac Deos comprecare, vt vxorem accerſas; abi.
AE.Quid?iámne vxorem?MI.iam.AE.iam?MI. iam quãtum potes.AE.Dî me,pater,
Omnes oderint,ni magis te,quàm oculos nunc amo meos.
MI.Quid?quàm illam?AE. æquè. MI. perbenignè. AE. quid?ille vbi eſt Mileſius?
MI.Abiit,periit,navem aſcendit: ſed cur ceſſas? AE. abi pater
Tu potius Deos comprecare:nam tibi eos certè ſcio,
Quo vir melior multo es,quàm ego ſum, obtemperatos magis.
MI.Ego eo intrò, vt quæ opus ſunt, parentur: fac tu, vt dixi,ſi ſapis.
AE.Quid hoc negotî? hoc eſt patrem eſſe,aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater,aut ſodalis eſſet,quî magis morem gereret?
Hic non amandus ? hiccine non geſtandus in ſinu eſt?
hem,
Itaque adeò magnam mî injecit ſua commoditate curã,
Ne fortè imprudens faciam, quod nolit.ſciens cauebo.
Sed ceſſo ire intrò, ne mora meis nuptiis egomet ſim?

ACTVS IIII. SCENA VI.

DEMEA.

DEfeſſus ſum ambulando. vt Syre te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iupiter.
Perreptaui vſque omne oppidum ad portam, ad lacum,
Quò non?neque fabrica illic vlla erat,neque fratrem homo
Vidiſſe aiebat quiſquam. nunc verò domi
Certum obſidere eſt vſque,donec redierit.

AC-

ACTVS IIII. SCENA VII.

MICIO, DEMEA.

MI. IBO,illis dicam nullam esse in nobis moram.
DE. Sed eccum ipsum.te iam dudum quæro Micio.
M.Quidnam?D.sero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adolescentis.MI. ecce autem.DE. noua,
Capitalia.M.ohe,iam.D.nescis qui vir sit.M.scio.
D.Ah stulte,tu de psaltria me somnias
Agere?hoc peccatum in virginem est civem.M.scio.
DE.Eho,scis,& patere?MI.quid ni patiar? DE. dic mihi,
Non clamas?non insanis?M.non.malim quidem.
D. Puer natus est M.dij bene vortant.D. virgo nihil habet.
M.Audivi D.& ducenda indotata est?M.scilicet.
DE.Quid nunc futurum est? M. id enim, quod res ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo.D. ô Iupiter.
Istóccine pacto oportet?M.quid faciam amplius?
D.Quid facias,rogitas?si non re ipsa tibi dolet,
Simulare certè est hominis.M.quin iam virginem
Despondi:res composita est: fiunt nuptiæ:
Dempsi metum omnem:hæc magis sunt hominis. DE. cæterùm
Placet tibi factum Micio?M.non,si queam
Mutare:nunc,cùm non queo,æquo animo fero.
ITA vita est hominum,quasi cùm ludas tesseris:
Si illud quod est maxumè opus iactu,non cadit,
Illud,quod cecidit forte,id arte vt corrigas.
DE.Corrector:nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria periere:quæ,quantum potest,
Aliquò abjicienda est,si non pretio,at gratiis.
M.Neque est,neque illam sanè studeo vendere.
DE.Quid igitur facies?MI.domi erit.DE. prò Diuûm fidem,
Meretrix & mater familias vna in domo?
M.Cur non?DE.fanum te credis esse? MI. equidem arbitror.
D.Ita me Dij ament, vt video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, vt habeas quicum cantites.
M.Cur non?D.& noua nupta eadem hæc discet?M. scilicet.
D.Tu interea restim ductans saltabis M.probè:
Et tu nobiscum vnà,si opus sit.D.hei mihi,

Non

Non te hæc pudent? MI. iam verò omitte Demea
Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, vti decet,
Hilarum, ac lubentem ſac te in gnati nuptiis.
Ego hos conueniam, pòſt huc redeo. DE. ô Iupiter,
Hanccine vitam? hoſcine mores? hanc dementiam?
Vxor ſine dote veniet: intus pſaltria eſt:
Domus ſumptuoſa adoleſcens luxu perditus:
Senex deliràns: ipſa, ſi cupiat, Salus
Seruare prorſus non poteſt hanc familiam.

ACTVS V. SCENA I.

SYRVS, DEMEA.

SY. Æ Depol Syriſce te curaſti molliter,
Lauteque munus adminiſtraſti tuum:
Abi. ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc libitum eſt. DE. illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ. SY. ecce autem hîc adeſt ſenex
Noſter. quid ſit? quid tu es triſtis? D. obſcelus.
SY. Eho iam tu verba fundis hîc, ſapientia?
DE. Tun' ſi meus eſſes. SY. dis quidem eſſes Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. D. exemplum omnibus,
Curarem, vt eſſes. S. quamobrem? quid feci? DE. rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti ſcelus,
Quaſi re bene geſta. SY. ſanè nollem huc exitum.

ACTVS V. SCENA II.

DROMO, SYRVS, DEMEA.

DR. H E V S Syre, rogat te Cteſipho vt redeas. SY. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? S. nihil. DE. eho carnifex,
Eſt Cteſipho intus? SY. non eſt. D. cur hic nominat?
SY. Eſt alius quidam paraſitaſter parvolus,
Noſtin? DE. iam ſcibo. SY. quid agis? quò abis? DE. mitte me.
SY. Noli inquam. DE. non manum abſtines maſtigia?
An tibi mavis cerebrum diſpergam hîc. SY. abiit.
AEdepol comiſſatorem haud ſanè commodum,
Præſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi dum hæ ſileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTVS V. SCENA III.

MICIO, DEMEA.

M. P Arata à nobis ſunt, vt dixi, Soſtrata,
Vbi vis, quiſnam à me pepulit tam grauiter fores?

DE.

DE. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?
O cælum, ô terra, ô maria Neptuni! Mihem tibi,
Resciuit omnem rem id nunc clamat illicet,
Paratæ lites succurrendum est. DE. eccum adest
Communis corruptela nostrûm liberûm.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi redij, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus. dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeò est ortum, ne tu curares meum,
Neue ego tuum. responde. M. factum est, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Micio? nam quî minus
Mihi idem ius æquom est esse, quod mecum est tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non æquom dicis, non: nam vetus verbum hoc quidem est,
COMMVNIA esse amicorum inter se omnia.
DE. Facete: nunc demum istæc nata oratio est.
M. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumptum filij
Quem faciunt, quæso facito hæc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quòd satis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum vxorem credidisti scilicet
Ducturum eandem illam rationem antiquam obtinæ.
Conserua, quære, parce, fac quam plurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem euenere, vtantur sine.
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse. omnia si hæc voles
In animo verè cogitare Demea,
Et mihi, & tibi, & illis demseris molestiam.
DE. Mitto rem. consuetudinem ipsorum. M. mane:
Scio: istuc ibam. multa in homine Demea
Signa insunt, ex quibus coniectura facilè fit,
Duo cùm idem faciunt, sæpe vt possis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quòd dissimilis res sit, sed quòd qui facit:
Quæ ego esse in illis video, vt confidam fore ita,
Vt volumus: video eos sapere intellegere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium, atque animum: quouis illos tu die
Reducas. at enim metuas, ne ab re sint tamen

Omis-

Omiſsiores paullo.ô noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
SOLVM vnum hoc vitium adfert ſenectus hominibus,
Attentiores ſumus ad rem omnes,quàm ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. DE.re nimium modò
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes, Micio,
Et tuus iſte animus æquus ſubvortat. M.tace,
Non fiet. mitte iam iſtæc:da te hodie mihi:
Exporge frontem.D.ſcilicet, ita tempus ſert,
Faciundum eſt:cęterùm rus cras cum filio
Cum prima luce.M.imm o de nocte cenſeo:
Hodie modò hilarum ſac te.D & iſtam pſaltriam
Vnà illuc mecum hinc abſtraham. M. pugnaveris:
Eo pacto prorſum illi alligaris filium.
Modò facito,vt illam ſerves.D.ego iſtuc videro.atque
Illi faullæ plena,fumi, ac pollinis
Coquendo ſit ſaxo,& molendo præter hæc,
Meridie ipſo,faciam,vt ſtipulam colligat:
Tam excoctam reddam,atque atram,quàm carbo eſt.M. placet.
Nunc mihi videre ſapere.atque equidem filium,
Tum etiam ſi nolit, cogas,cum illa vnà cubet.
DE.Derides?fortunatus,cui iſto animo ſies.
Ego ſentio.MI.ah pergiſne?DE. iam iam deſino.
M.I ergo intrò,&cui rei opus eſt,ei rei hûc ſumamus diē.

ACTVS V. SCENA IIII.

DEMEA.

NVmquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res,ætas,vſus ſemper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat,vt illa quæ te ſcire credas,neſcias,
Et quæ tibi putaris prima,in experiundo repudies.
Quod mi evenit nunc:nam ego vitam duram,quam vixi vſque adhuc,
Propè iam excurſo ſpatio,mitto:id quamobrem? re ipſa repperi
FACILITATE nihil homini eſſe melius, neque clementia.id
Eſſe verum,ex me atque ex fratre cuiuis facile eſt noſcere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in otio,in conviviis,
Clemens,placidus,nulli lædere os,arridere omnibus:
Sibi vixit:ſibi ſumptum fecit: omnes bene dicunt, amãt.
Ego ille agreſtis,ſævus, triſtis,parcus,truculentus,tenax,

Duxi

Duxi vxorem: quam ibi miſeriam vidi! nati filij,
Alia cura: porrò autem, illis dum ſtudeo vt quamplurimùm
Facerem, contrivi in quærendo vitam, atq; ætatē meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab ijs fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo, ego deſertus ſum:
Illum, vt vivat, optant, meam autem mortem exſpectant ſcilicet:
Ita eos, meo labore ductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu: miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, nunc jam experiamur contrà, ecquid ego poſſiem
Blandè dicere, aut benignè facere, quando eò provocat.
Ego quoq; à meis me amari, & magni pendi poſtulo.
Si id fit dando atq; obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit. id mea minimè refert, qui ſum natu maxumus.

ACTVS V. SCENA V.
SYRVS, DEMEA.

S. HEVS Demea, rogat frater, ne abeas longiùs.
D. Quis homo? Syre noſter, ſalve, quid fit? quid agitur?
S. Recte. D. optumè eſt. jam nunc hæc tria primùm addidi
Præter naturam: ô noſter, quid fit? quid agitur?
Servom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui Syre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.
GETA, DEMEA.

G. HERA, ego huc ad hos proviſo, quàm mox virginem
Accerſant. ſed eccum Demeam. ſalvos ſies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Pretij eſſe hodie te judicavi animo meo:
Nam is mihi eſt profectò ſervus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita vt tibi ſenſi, Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid vſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cùm hæc exiſtimas.
D. Paulatim plebem primulùm facio meam.

ACTVS

ACTVS V. SCENA VII.

AESCHINVS, DEMEA, SYRVS, GETA.

AE. OCcidunt me, qui dum nimi' ſanctas nuptias
Student facere, in apparando conſumunt diem.
D. Quid agitur Aeſchine? AE. hem pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle verò & animo, & natura pater,
Qui te plus quàm oculos hoſce: ſed cur non domum
Vxorem accerſis? AE. cupio: verum hoc mihi mora eſt,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho,
Vin' tu huic ſeni auſcultare? AE. quid? D. miſſa hæc face,
Hymenæum, turbam, lampades, tibicinas:
Atq; hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum poteſt, hac transfer, vnam fac domum:
Tranſduce & matrem, & familiam omnem ad nos. AE. placet
Pater lepidiſſime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, ſumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid ago? D. dirue:
Tu, illas, abi, & traduce. G. dij tibi Demea
Bene faxint, cùm te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
Tu quid ais? AE. ſic opinor. D. multo rectiuſt,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Aegrotam. AE. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic ſoleo. ſed eccum Micio egreditur foras.

ACTVS V. SCENA VIII.

MICIO, DEMEA, AESCHINVS.

MI. IVBET frater? vbi is eſt? tu jubes hoc Demea?
DE. Ego vero jubeo, & in hac re, & alijs omnibus
Quàm maximè vnam facere nos hanc familiam,
Colere, adjuvare, adjungere. AE. ita quæſo pater.
M. Haud aliter cenſeo. C. immo hercle ita nobis decet.
Primùm hujus vxoris eſt mater. M. quid poſtea?
D. Proba, & modeſta. M. ita aiunt, D. natu grandior.
M. Scio. D. parere jam diu hæc per annos non poteſt:
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. M. quam

hic

hic rem agit?

D. Hanc te æquom eſt ducere,& te operam,vt fiat,dare.
M. Me ducere autem? DE. te. M. me? DE. te inquam.
M. ineptis. D. ſi tu ſis homo,
Hic faciat. AE. mi pater. M. quid? tu autem aſine huic auſcultas? D. nihil agis.
Fieri aliter non pote. M. deliras. AE. ſine te exorem mi pater.
M. Inſanis? aufer te. D. age,da veniam filio. M. ſatin' ſanus es?
Ego novus maritus anno demum quinto & ſexageſimo
Fiam,atq; anũ decrepitã ducã?id ne eſtis auctores mihi?
AE. Fac: promiſi ego illis. M. promiſti autem? de te largitor puer.
D. Age,quid,ſi quid te majus oret? M. quaſi non hoc ſit maxumum.
D. Age,da veniam. AE. ne gravare. D. fac,promitte.M. non omittis? AE. non,
Niſi te exorem. M. vis hæc quidem eſt. D. age,age,prolixè Micio.
M. Etſi hoc mihi pravom,ineptum, abſurdum,atq; alienum à vita mea (facis-
Videtur; ſi vos tantopere iſtoc voltis,fiat. AE. bene
Meritò te amo. D. verum quid? quid ego dicam? hoc conſit quod volo.
Quid nunc, quod reſtat? Hegio cognatus his eſt proxumus,
Affinis nobis,pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli hic eſt ſub vrbe paulum,quod locitas foras;
Huic demus, qui fruatur. M. paulum id autem? D. ſi multumſt, tamen
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt; rectè datur.
Poſtremò nova meum illud verbum facio,quod tu Micio
Bene & ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
QVOD nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus.hanc maculam nos decet
Effugere.dictũ eſt verè,& re ipſa fieri oportet,Micio.
M. Quid iſtuc eſt? dabitur, quando quidem hic volt Aeſchine. AE. mi pater.
D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gaudeo.

D. Suo

D. Suo ſibi hunc gladio jugulo.

ACTVS V. SCENA IX.

SYRVS, DEMEA, MICIO, AESCHINVS.

S. FACTVM eſt quod juſti Demea.

D. Frugi homo es. ego ædepol hodie mea quidem ſententia
Iudico, Syrum fieri æquom liberum. M. iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? DE. multa. SY. ô noſter Demea.
ædepol vir bonus es:
Ego iſtos vobis vſq; à pueris curavi ambos ſedulò,
Docui, monui, bene præcepi ſemper quæ potui omnia.
D. Res apparet: & quidē hæc porrò, obſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ô lepidum caput!
D. Poſtremò hodie in pſaltria hac emunda hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe æquom eſt: alij meliores erunt:
Deniq; hic volt fieri. M. vin' tu hoc fieri? AE. cupio. M. ſi quidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto. SY. bene facis:
Omnib⁹ gratiam habeo, & ſeorſū tibi præterea Demea.
D. Gaudeo. AE. & ego. SY. credo: vtinam hoc perpetuum fiat gaudium, vt
Phrygiam vxorem meam vnà mecum videam liberam.
D. optumam
Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo, hujus filio,
Hodie prima mammam dedit hæc. D. hercle verò ſerio,
Siquidē prima dedit, haud dubiū quin emitti æquō ſiet.
M. Ob eam rem? D. ob eam: poſtremò à me argentum quanti eſt, ſumito.
SY. Dij tibi Demea, omnes ſēper omnia optata adſerāt.
M. Syre, proceſſiſti hodie pulchrè. D. ſi quidem porrò Micio
Tu tuum officiū facies atq; huic aliquid paulū prę manu
Dederis, vnde vtatur, reddet tibi citò. M. iſtoc vilius.
AE. Frugi homo eſt. SY. reddam hercle. da modò. AE. age pater.
M. poſt conſulam.
D. Faciet. S. ô vir optime. AE. ô pater mi feſtiviſsime.
M. Quid iſtuc? quæ res tam repētè mores mutavit tuos?
Quod proluvium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. dicam tibi.
Vt id oſtenderem, quòd te iſti facilem & feſtivū putant,

Id

Id non fieri ex vera vita, neq; adeò ex æquo & bono,
Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo Micio.
Nunc adeò si ob eam rem vobis mea vita invisa est Aeschine,
Quia non justa injusta prorsus omnia omnino obsequor,
Missa facio: effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed si id voltis potius, quæ vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parùm,
Hæc reprehendere & corrigere me, obsecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis. AE. tibi pater permittimus:
Plus scis, quid facto opus est. sed de fratre quid fiet? D. sino
Habeat. finem in istac faciat. M. istuc rectè. Plaudite.

PHORMIONIS

PERSONAE.

PHORMIO, parasit⁹. DEMIPHO, senex.
CHREMES, senex. ANTIPHO, adolescens.
PHAEDRIA, adolescens. GETA, servus.
DAVVS, servus. DORIO, leno.
SOPHRONA, nutrix. NAVSISTRATA, matrona.
CRATINVS, advocatus. HEGIO, advocatus.
CRITO, advocatus.

Sequentium tantùm hîc mentio fit.

DORCIVM, ancilla. PHANIVM, adolescẽtula.

PHORM. TERENTII.

ACTA LVDIS ROMANIS, L. POSTVMIO ALBINO ET L. CORNELIO MERVLA, AED. CVR. EGERE L. AMBIVIVS TVRPIO, L. ATILIVS PRAENESTINVS. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS IMPARIB. TOTA GRAECA APOLLODORV. EPIDICAZOMENOS. FACTA IIII. C. FANNIO, M. VALERIO COS.

PROLO-

PROLOGVS.

POSTQVAM poeta vetus poetam non potest
Retrahere à studio,& transdere hominem in otium,
Maledictis deterrere,ne scribat,parat:
Qui ita dictitat,quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione,& scriptura levi,
Quia nusquam scripsit insanum adolescentulum
Cervam videre fugere,& sectari canes,
Et eam plorare,orare,vt subveniat sibi.
Quòd si intellegeret,cum stetit olim nova,
Actoris opera magis stetisse,quàm sua:
Minus multo audaciter, quàm lædit,læderet:
Et magis placerent,quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est qui hoc dicat,aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessisset prior,
Nullum invenire prologum potuisset novus
Quem diceret,nisi haberet cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam,qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
Hic respondere voluit,non lacessere.
Benedictis si certasset,audisset bene:
Quod ab ipso allatum est,sibi esse id relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cùm ipse de se finem non facit.
Nunc,quid velim,animum attendite. apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci,Latini Phormionem nominant;
Quia primas partes qui aget,is erit Phormio
Parasitus,per quem res geretur maxumè.
Voluntas vostra si ad poetam accesserit,
Date operam; adeste æquo animo per silentium;
Ne similis vtamur fortuna,atq; vsi sumus,
Cùm per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasq; vostra adjutans;atq; æquanimitas.

ACTVS I. SCENA I.

DAVVS.

AMICVS summus meus,& popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id vt conficerem. confeci: affero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc conraditur.

QVAM

QVAM iniquè comparatum eſt, ij qui minus habent,
Vt ſemper aliquid addant divitioribus.
Quod ille vnciatim vix demenſo de ſuo,
Suum defraudans genium, comparſit miſer.
Id illa vniverſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porrò autem Geta
Ferietur alio munere, vbi hera peperierit:
Porrò alio autem, vbi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed videon' Getam?

ACTVS I. SCENA II.

GETA, DAVVS.

GE. SI quis me quæret rufus. D. præſtò eſt, deſine. G. oh,
At ego obviam conabar tibi Dave. D. accipe, hem:
Lectum eſt, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim vt nunc ſunt mores: adeò res redit:
Si quis quid redit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? GE. egóne? neſcis, quo in metu, &
Quanto in periclo ſim. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modò vt tacere poſsis. D. abi, ſis inſciens:
Cujus tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? vbi quid mihi lucri eſt
Te fallere? C. ergo auſculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis noſtri Dave fratrem maiorem Chremem
Noſtin'? DA. quid ni? GE. quid? ejus gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. evenit ſenibus ambobus ſimul,
Iter illi in Lemnum vt eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom: is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modò non montes auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, & ſupererat? G. deſinas.
Sic eſt ingenium. D. oh, regem me eſſe oportuit.
G. Abeuntes ambo hinc tum ſenes me filijs
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. ô Geta, provinciam
Cepiſti duram. G. mihi vſu venit hoc, ſcio:
Memini, relinqui me, Deo irato meo.
Cœpi advorſari primò: quid verbis opuſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venere in mentem iſtæc mihi: nam quæ inſcitia eſt,
Advorſum ſtimulum calces? C. cœpi ijs omnia

Facere

Facere, obſequi quæ vellent. D. ſciſti vti foro.
G. Noſter mali nil quidquam primò: hic Phædria
Continuò quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perditè.
Ea ſerviebat lenoni impuriſsimo:
Neq; quod daretur quidquam, id curarant patres.
Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ:
In quo hæc diſcebat ludo, exadvorſum ei loco
Tonſtrina erat quædam hîc ſolebamus ſere
Plerumq; eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illic, intervenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos miratur!
Rogamus, quid ſit: numquam æquè (inquit) ac modò
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum, & grave.
Modò quandam vidi virginem hîc vicinæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat ex advorſum: neq; illi benevolens,
Neq; notus, neq; cognatus extra vnam anicullam,
Quiſquam aderat, qui adjutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opus?
Commôrat omnes nos: ibi continò Antipho,
Voltis ne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra: &, quo magis diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, vt, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantùm modo,
Satis inquit, ſcita eſt: noſter verò. DA. jam ſcio:
Amare cœpit. GE. ſcin' quam? quò evadat, vide:
Poſtridie ad anum rectà pergit: obſecrat,
Vt ſibi ejus faciat copiam. illa enim ſe negat:
Neq; eum æquum ait facere: illam civem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam; ſi vxorem velit,
Lege id licere facere; ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem.
DA. Non, ſi rediſſet, ei pater veniam daret?
GE. Ille indotatam virginem, atq; ignobilem
Daret illi? numquam faceret. DA. quid fit deniq;?
GE. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,

Homo

Homo confidens : qui (illum Dij omnes perduint.)
DA. Quid is fecit ? GE. hoc conſilium, quod dicam, dedit.
Lex eſt, vt orbæ, qui ſint genere proxumi,
Ijs nubant : & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam,& tibi ſcribam dicam :
Paternum amicum me aſsimulabo virginis :
Ad judices veniemus : qui fuerit pater,
Quæ mater,quî cognata tibi ſit,omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum,atq; commodum.
Cùm tu horum nihil refelles,vincam ſcilicet.
Pater aderit : mihi paratę lites : quid mea?
Illa quidem noſtra erit. DA. jocularem audaciam.
GE. Perſuaſumſt homini : factum eſt : ventum eſt : vincimur:
Duxit. D. quid narras? G. hoc quod audis. D. ô Geta,
Quid te futurum eſt ? G. neſcio herclè : vnum hoc ſcio,
Quod fors feret, ſeremus æquo animo. D. placet:
Hem iſtuc virt eſt officium. GE. in me omnis ſpes mihi eſt.
D. Laudo. G. ad precatorem adeam credo,qui mihi
Sic oret : nunc amitte quæſo hunc : cæterum
Poſthac ſi quidquam,nihil precor. tantummodo
Non addat : vbi ego hinc abiero,vel occidito.
DA. Quid ille pædagogus,qui cithariſtriam ?
Quid rei gerit? G. ſic,tenuiter. DA. non multum habet
Quod det fortaſſe. G. immo nihil,niſi ſpem meram.
DA. Pater ejus redijt,an non? G.nondum. D.quid?ſenem
Quoad exſpectatis voſtrum? G. non certum ſcio :
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audivi modo,&
Ad portitores eſſe delatam : hanc petam.
D. Numquid Geta aliud me vis? G. vt bene ſit tibi.
Puer,heus. nemon' huc prodit ? cape,da hoc Dorcio.

ACTVS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHAEDRIA.

A. ADEON'rem redijſſe,vt,qui mihi conſultum eſſe optumè velit,
Phædria, patrem extimeſcam, vbi in mentem ejus adventi venit?
Quid ni fuiſſem incogitans, ita eum exſpectarem, vt par fuit.
PH. Quid iſtuc eſt? AN. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius
Sis? quòd vtinam ne Phormioni id ſuadere in mentem inci-

incidisset,
Nen me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.
Non potitus essem: fuisset tum mihi illos ægrè aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. PH. audio.
AN. Dum exspecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.
PH. Aliis, quia defit quod amant, ægrè est; tibi, quia supereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optandaq; est.
Ita me Dij bene ament; vt mihi liceat tam diu, quod amo, frui.
Iam depacisci mortem cupio. tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex istac copia:
Vt ne addam, quòd sine sumptu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quòd habes, ita vt voluisti, vxorem, sine mala fama; palam
Beatus, ni vnum desit, animus qui modestè istæc ferat.
Et si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.
Ita plerique ingenio sumꝰ omnes: nostri nosmet pœnitet.
AN. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui deintegro est potestas etiam consulendi, quid velis,
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Vt neq; mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed hoc quid est? videon' ego advenire huc currentem Getam?
Is ipsus est. timeo miser, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTVS I. SCENA. IIII.

GETA, ANTIPHO, PHAEDRIA.

GE. NVLLVS es, Geta, nisi aliquod jam tibi consilium celere repereris:
Ita subitò nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neq; vti devitem scio, neq; quo modo me inde extraham:
Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:

Quæ

Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſumdabunt.
AN. Quidnam ille commotus venit? GE. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem eſt: herus adeſt. AN. quid iſtuc eſt mali?
GE. Quòd cùm audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquárne? incendam. taceam? inſtigem, purgem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum: cùm mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. nam abſque eo
Eſſet, rectè ego mihi vidiſſem, & ſenis eſſem vltus iracundiam. (in pedes
Aliquid convaſaſſem, atq; hinc me conjicerem protinus
AN. Quam hic fugam, aut furtum parat?
GE. Sed vbi Antiphonem reperiam? aut qua quærere inſiſtam via?
PH. Te nominat. AN. neſcio quod magnum hoc nuncio exſpecto malum.
PH. Ah, ſanus ne es?
GE. Domum ire pergam: ibi plurimùm eſt. P. revocemus hominem. AN. ſta illico. G. hem,
Satis pro imperio, quiſquis es. AN. Geta. GE. ipſe eſt, quem volui obviam.
AN. Cedo, quid portas, obſecro? atq; id, ſi potes, verbo expedi.
GE. Faciam. AN. eloquere. GE. modò apud portum, AE. meúmne? G. intellexti. AN. occidi. P. hem.
A. Quid agam? P. quid ais? GE. hujus patrem vidiſſe me, patruum tuum.
AN. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer?
Quod ſi eò meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te vt diſtrahar;
Nulla eſt mihi vita expetenda. GE. ergo iſtæc cùm ita ſint Antipho,
Tanto magis te advigilare æquom eſt. FORTES fortuna adjuvat.
AN. Non ſum apud me. GE. atqui opus eſt nunc, cùm maximè, vt ſis, Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. PH. hoc verum eſt. AN. non poſſum

possum immutarier.
GE. Quid faceres, si aliquid gravius tibi nunc faciundum foret?
AN. Cùm hoc non possum, illud minus possem. GE. hoc nihil est Phædria: illicet:
Quid conterimus operam frustra? quin abeo? PH. & quidem ego. AN. obsecro,
Quid si assimulo? satin' est? GE. garris. AN. vultum contemplamini: hem,
Satin' sic est? G. non. AN. quid si sic? G. propemodum. AN. quid si sic? G. sat est:
Hem, istuc serva, & verbũ verbo, par pari vt respondeas,
Ne suis te iratus sævidictis protelet. AN. scio.
G. Vi coactum te esse, invitum, lege, judicio: tenes?
Sed, quis hic est senex, quem video in vltima platea? AN. ipsus est.
Non possum adesse. GE. ah quid agis? quò abis Antipho? mane,
Mane inquam. AN. egomet me novi, & peccatũ meum:
Vobis commendo Phanium, & vitam meam.
PH. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me sefellerit.
Sed, quod modò hîc nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
PH. Auser mihi, oportet: quin tu, quod faciam, impera.
G. Meministin' olim vt fuerit vostra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
PH. Memini. G. hem, nunc ipsa est opus, aut, si quid potest,
Meliore, & callidiore. PH. fiet sedulo.
G. Nunc prior adito tu: ego in insidijs hîc ero
Succenturiatus, si quid deficies. PH. age.

ACTVS I. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHAEDRIA.

D. ITANE tandem vxorem duxit Antipho injussu meo?
Nec meum imperium · age, mitto imperium: non simultatem meam
Revereri? saltem non pudere? ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam causam reperient?
Demiror. G. atqui repperi jam: aliud cura. DE. ânne hoc dicet mihi?

Invitus

Inuitus feci:lex coegit. audio,fateor. G. placet.
DE.Verùm scientem, tacitum causam tradere aduersariis,
Etiamne id lex coegit?PH.illud durum.GE.ego expediam:sine.
DE.Incertum est,quid agam, quia præter spem, atque incredibile hoc mihi accidit.
Ita sum irritatus, animum vt nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem OMNES,cùm secundæ res sunt maximè, tum maximè
Meditari secum oportet,quo pacto aduorsam ærumnam ferant:
Pericla,damna,exilia peregrè rediens semper cogitet,
Aut filî peccatum,aut vxoris mortem, aut morbũ filiæ:
Communia esse hæc,fieri posse:vt ne quid animo sit novum:
Quidquid præter spem eueniat, omne id deputare esse in lucro.
GE.O Phædria, incredibile est, quanto herum anteeo sapientia.
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda:herus si redierit.
Molendum vsque in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nil quidquam accidet animo novum.
Quidquid præter spem eueniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid hominem cessas adire, & blandè in principio alloqui?
DE.Mei fratris video filium ire mihi obviam.
PH.Mi patrue salue.DE. salue: sed vbi est Antipho?
P. Saluom aduenire.D.credo:hoc respondemihi.
PH.Valet:hîc est:sed satin'omnia ex sententia?
D.Vellem quidem.P.quid istuc?D.rogitas,Phædria?
Bonas me absente hîc confeciſtis nuptias.
P.Eho, an id succenses nunc illi?G. ô artificem probum!
D.Egóne illi non succenseam?ipsum gestio
Dari mî in conspectum,nunc sua culpa vt sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
PH,Atqui nil fecit,patrue,quod succenseas.
DE.Ecce autem similia omnia:omnes congruunt:
Vnum cognoris,omnes moris.PH.laud ita est.

DE. Hic in noxia est, ille ad defendendam causam ad-
est.
Cum ille est, hic praesto est tradunt operas mutuas.
GE. Probè eorum facta imprudens depinxit senex.
D. Nam, ni haec ita essent, cum illo haud stares, Phaedria.
P. Si est, patrue, culpam vt Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret, aut famae temperans:
Non causam dico, quin, quod meritus est, ferat.
Sed si quis fortè malitia fretus sua,
Insidias nostrae fecit adolescentiae,
Ac vicit: nostrane ea culpa est, an iudicum,
Qui saepe propter inuidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
GE. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.
DE. An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, vbi tute verbum non respondeas,
Ita vt ille fecit? PH. functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obstupefecit pudor.
GE. Laudo hunc: sed cesso adire quamprimùm senem?
Here salue: salvom te advenisse gaudeo. DE. oh,
Bone custos salue, columen vero familiae,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
GE. Iamdudum te omnes nos accusare audio,
Immeritò, & horum me omnium immerituissimò:
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servom hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonij dictio est. DE. mitto omnia: adde
Istuc, imprudens timuit adolescens: sino:
Tu servus: verùm si cognata est maximè,
Non fuit necesse habere: sed id quod lex iubet,
Dotem daretis; quaereret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
GE. Non ratio, verùm argentum, deerat. D. sumeret
Alicunde. GE. alicunde? nihil est dictu facilius.
D. Postremò, si nullo alio pacto, vel foenore.
G. Hui, dixti pulchrè si quidem quisquam crederet
Te vivo. D. non, non sic futurum est, non potest.
Egóne illam cum illo vt patiar nuptam vnum diem?
Nil suave meritum est hominem commonstrarier
Mihi istum volo aut, vbi habitet, demonstrarier.
G. Nempe Phormionem. D. istum patronum mulieris.
GE. Iam faxo hìc aderit. D. Antipho vbi nunc est? PH.
foris.

foris.
DE. Abi, Phædria, cum require, atque adduce huc. PH. eo
Recta via equidem illuc. G. nempe ad Pamphilam. DE. at ego
Deos Penates hinc salutatum domum
Diuortor inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos aduocabo ad hanc rem qui adsint,
Vt ne imparatus sim, cum adveniet Phormio.

ACTVS II. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

PH. ITane patris ais conspectum vetitum hinc abiisse? GE. admodum.
PH. Phanium relictam solam? GE. sic. PH. & iratum senem?
G. Opinidò. PH. ad te summa solum, Phormio, rerum redit;
Tute hoc intristi, tibi omne est exedendum: accingere.
G. Obsecro te. P. si rogabit. G. in te spes est. P. accere,
Quid si reddet? GE. tu impulisti. PH. sic opinor. GE. subveni.
PH. Cedo senem: iam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.
GE. Quid ages? PH. quid vis? nisi vt maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?
GE. O vir fortis, atque amicus: verùm hoc sæpè, Phormio,
Vereor ne istæc fortitudo in nervum erumpat denique. PH. ah,
Non ita est: FACTVM est periculum, iam PEDVM visa est via.
Quot me censes homines iam deuerberasse vsque ad necem
Hospites? tum cives? quo magis noui, tanto sæpius.
Cedo dum, en vmquam injuriatum audisti mi scriptam diem?
G. Qui istuc? PH. quia NON recte accipitri tenditur, neque milvio,
Qui malè faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur;
Aliis aliunde est periclum, vnde aliquid abradi potest,
Mihi sciunt nihil esse, dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: & sapiunt, meâ sententiâ,

Pro maleficio ſi beneficium ſummum volunt reddere.
GE. Non pote ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.
PH. Immo enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert.
Téne aſymbolum venire, vnctum, atq; lautum è balneis
Otioſum ab animo; cùm ille & cura, & ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit, quod placeat, ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cæna dubia apponitur?
G. Quid iſtuc verbi eſt? PH. vbi tu dubites, quid ſumas potiſsimum.
Hæc, cùm rationem ineas, quàm ſint ſuavia, & quàm cara ſint:
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentem Deum?
G. Senex adeſt: vide quid agas: prima coitio eſt acerrima:
Si eam ſuſtinueris, poſtilla iam, vt lubet, ludas licet.

ACTVS II. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

D. EN vmquam cuiquam contumelioſius
Audiſtis factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?
Adeſte quæſo. G. iratus eſt. PH. quin tu hoc age:
Iam ego hunc agitabo. prô Deûm immortalium,
Negat Phanium eſſe hanc tibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat eſſe cognatam? G. negat.
D. Ipſum eſſe opinor, de quo agebam. ſequimini.
PH. Neque eius patrem ſe ſcire, qui fuerit? G. negat.
PH. Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit? GE. negat.
PH. Quia egens relicta eſt miſera, ignoratur parens,
Neglegitur ipſa: vide, AVARITIA quid facit.
GE. Si herum inſimulabis avaritiæ, malè audies.
DE. O audaciam: etiam me vltro accuſatum advenit.
PH. Nam iam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,
Si illum minus norat, quippe homo iam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri ferè
Se continebat, ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat: ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc neglegere cognatum ſuum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum.
G. Videas te, atque illum, vt narras. PH. in malâ crucê:
Nam ni ita eum exiſtumaſſem, numquam tam graueis
Ob hanc inimicitias caperem in voſtram familiam,

Quam

Quam is aſpernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin'hero abſenti malè loqui, impuriſsime?
PH. Dignum autem hoc illo eſt. GE. ain'tandem, carcer?
DE. Geta.
GE. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
PH. Reſponde. GE. quis homo eſt? ehem. DE. tace. GE. abſenti tibi
Te indignas, ſeque dignas contumelias
Numquam ceſſauit dicere hodi. D. eho, deſine.
Adoleſcens, primùm abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis eſt, vt mihi reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi,
Et quî cognatum me ſibi eſſe diceret.
PH. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſſem? PH. ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.
PH. Eho, tu ſobrinum tuum non noras? D. enicas:
Dic nomen. P. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?
PH. Perij hercle, nomen perdidi. DE. hem, quid ais? PH. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubijce. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum advenis.
DE. Egon'autem tento? G. Stilpho. P. atque adeò, quid mea?
Stilpho eſt. DE. quem dixti? P. Stilphonem inquam noveras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quiſquam iſto nomine. P. it. ine? non te horum pudet?
At ſi talem rem reliquiſſet decem.
DE. Dij tibi malè faciant. P. primus eſſes, memoriter
Progeniem veſtram vſque ab auo atq; atauo proferens.
D. Ita vt dicis. ego tum ſi adveniſſem quî mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face:
Cedo, quî eſt cognata? GE. heus noſter, rectè: heus tu cave.
PH. Dilucidè expediui, quibus me oportuit
Iudicibus: tum, ſi id falſum fuerat, filius
Cur non refellit? DE. filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, vt dignum eſt, non poteſt.
PH. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſa iterum vt reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſa bis iudicium adipiſcier.
DE. Etſi facta mihi iniuria eſt, verumtamen

Potiùs quàm lites ſectet, aut quàm te audiam,
Itidem vt cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
PH. Ha, ha, ha; homo ſtultus es. DE. quid eſt? num iniquom poſtulo?
An'ne hoc quidem ego adipiſcar, quod ius publicũ eſt?
PH. Itáne tandem quæſo, ciuem vbi abuſus ſis,
Mercedem dare lex iubet ei, atque a mittere; an,
Vt ne quid turpe ciuis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proximo miſſa eſt dari,
Vt cum vno ætatem degeret; quod tu vetas?
DE. Ita, proxumo quidem: at nos vnde? aut quam ob rẽ?
PH. ohè,
ACTVM, aiunt, ne agas. DE. non agam? immo haud deſinam,
Donec perfecero hoc. PH. ineptis. D. ſine modò.
PH. Poſtremò tecum nihil rei nobis, Demipho, eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu nam tua
Præterierat iam ducendi ætas. D. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum vxore hac ipſum prohibebo domo.
GE. Iratus eſt. PH. tute idem melius feceris.
D. Itáne ne es paratus facere me aduorſum omnia,
Infœlix? PH. metuit hic nos, tametſi ſedulò
Diſſimulat. G. bene habent tibi principia. PH. quin, quod eſt
Ferundum, fers? tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos ſimus. D. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum aut auditum velim?
PH. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: reſpice ætatem tuam.
DE. Te oblectet: tibi habe. PH. minuè verò iram. DE. hoc age:
Satis iam verborum eſt niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
PH. Si tu illam attigeris ſecus, quàm dignum eſt liberã,
Dicam impingam tibi grandem. dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. GE. intellego.

ACTVS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINVS, CRITO.

D. QVanta me cura & ſollicitudine afficit
Gnatus, qui me, & ſe hiſce impedivit nuptiis?
Neque mî in conſpectum prodit; vt ſaltem ſciam,

Quid

Quid de hac re dicat, quidue ſit ſententiæ.
Abi, tu viſe, redieritne iam, an nondum, domum.
GE. Eo. DE. videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic Hegio. DE. ego Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. DE. dic Cratine. CRA. méne vis?
DE. Te. CRA. ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim facias mihi
Sic hoc videtur, quod te abſente hîc filius
Egit, reſtitui in integrum æquom eſt, & bonum:
Et id impetrabis. dixi. DE. dic nunc Hegio.
HE. Ego ſedulò hunc dixiſſe credo: verum ita eſt,
QVOT homines, tot ſententiæ ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe. & turpe inceptu eſt. D. dic Crito.
CRI. Ego ampliùs deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. HE. numquid nos vis? DE. feciſtis probè:
Incertior ſum multo, quàm dudum. GE. negant
Redii Te. DE. frater eſt exſpectandus mihi: is
Quod mihi dederit de hac re conſilium, id exequar.
Percunctatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
GE. At ego Antiphonem quæram, vt, quæ acta hîc ſunt, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTVS III. SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

A. ENimvero, Antipho, multimodis cum iſtoc animo vituperandus es.
Itáne hinc abiit Te, & vitam tutandam dediſſe aliis tuam?
Alios tuam rem credidiſti, quàm te, animaduerſuros magis?
Nam, vt vt erant alia, illi certè conſuleres, quæ nunc tuę eſt domi:
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cuius nunc miſeræ ſpes, opeſque ſunt in te vno omnes ſitæ.
GE. Equidem, here, nos iamdudum hîc te abſentem incuſamus, qui abieris.
AN. Te ipſum quærebam. GE. ſed ea cauſa nihilo magis defecimus.
AN. Loquere obſecro, quonam in loco ſunt res & fortunæ meæ?
Numquid patri ſubolet? GE. nil etiam. AN. ecquid ſpei porro eſt? GE. neſcio. AN. ah.

GA

G. Nisi Phædria haud cessauit pro te eniti. A. nihil fecit noui.

GE. Tum Phormio itidem in hac re, vt in aliis, strenuum hominem præbuit.

AN. Quid is fecit? G. consutauit verbis admodum iratum senem.

AN. Heu Phormio. GE. ego, quod potui porro. AN. mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic sese habent principia, vt dico: adhuc tranquilla res est:

Mansuruſque patruum pater est, dum huc adueniat. AN. quid eum? GE. aiebat,

De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.

AN. Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patruum, Geta.

Nam, vt audio, per vnam eius aut viuam, aut moriar sententiam.

GE. Phædria tibi adest. AN. vbinam? GE. eccum ab sua palæstra exit foras.

ACTVS III. SCENA II.

PHAEDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

PH. DOrio, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.

P. Audi quod dicam. D. at enim tædet iam audire eadem millies.

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.

P. Nequeo te exorare, vt maneas triduum hoc? quò nunc abis?

D. Mirabar, si tu mihi quidquam afferres noui.

A. Hei, metuo lenonem, ne quid suat suo capiti. GE. idem ego metuo.

P. Non mihi credis? D. hariolare. P. fin fidem do. D. fabulæ.

P. Fœneratum istuc beneficium tibi pulchrè dices. DO. logi.

P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. DO. somnium.

P. Experire, non est longum. D. CANTILENAM eandem canis.

P. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parẽs. D. garris modò.

P. Adeóne ingenio esse duro te, atque inexorabili,

Vt

Vt neque misericordia, neque precibus molliri queas?
D. Adeon'te esse incogitantem atq; impudentē Phædria,
Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?
A. Miseritum est. P. hei veris vincor. GE. quàm similis v-
terque est sui?
P. Neque, alia, Antipho, cùm occupatus esset sollicitudi-
ne,
Tum esse hoc mî obiectum malum? A. ah, quid istuc an-
tem est, Phædria?
P. O fortunatissime Antipho. AN. egóne? P. cui quod a-
mas, domi est;
Nec cum huiusmodi vmquam vsus venit vt conflictares
malo.
AN. Mihi domi est? immo, id quod aiunt, AVRIBVS
teneo lupum.
Nam neque, vt amittam à me, inuenio; neque, vti retine-
am, scio. (sies.
DO. Ipsum istuc mihi in hoc est. AN. eia, ne parum leno
Nunquid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhuma-
nissimus:
Pamphilam meam vendidit. GE. quid vendidit? AN. ain'
vendidit?
P. Vendidit. DO. quàm indignum facinus, ancillam ære
emptam suo.
PH. Nequeo exorare, vt me maneat, & cum illo vt mu-
tet fidem
Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis ar-
gentum aufero.
Si non tum dedero, vnam præterea horam ne oppertus
sies.
D. Obtundis. A. haud longum est quod orat. Dorio, exo-
ret, sine:
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplí-
cauerit.
D. Verba istæc sunt. A. Pamphilámne hac vrbe priuari
sines?
Tum præterea horum amorem distrahi poterin' pati?
D. Neque ego, neque tu. GE. Dij tibi omnes id, quod est
dignum, duint.
D. Ego te complures aduorsum ingenium meum men-
ses tuli
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contrà, om-
nia hæc
Repperi, qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.
AN. Cet-

AN. Certè hercle, satis si commemini, tibi quidem est olim dies,
Quam ad dares huic, præstituta. PH. factum. D. num ego istuc nego?
AN. Iamne ea præteriit? DO. non, verùm ei hæc antecessit. AN. non pudet
Vanitatis? D. minimè, dum ob rem. G. sterquilinium. P. Dorio,
Itane tandem facere oportet? D. sic sum: si placeo, vtere.
AN. Siccine hunc decipis? D. immo enimuerò, Antipho, hic me decipit:
Nam hic me huiusmodi scibat esse: ego hunc esse aliter credidi.
Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter, ac fui.
Sed vt hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mâne argentum mihi
Miles se dare dixit. si mihi prior tu attulens, Phædria,
Mea lege vtar, vt potior sit, qui prior ad dandum est. Vale.

ACTVS III. SCENA III.

PHAEDRIA, ANTIPHO, GETA.

PH. QVid faciam? vnde ego nunc tam subitò huic argentum inueniam miser,
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nũc exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. AN. itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, vt dixti, adiûrit, comiter?
Quin, cum opus est, beneficium rursum ei experimur reddere?
GE. Scio equidem hoc esse æquom. AN. age ergo, solus seruare hunc potes.
GE. Quid faciam? A. inuenias argentum. G. cupio. sed, id vnde, edoce.
AN. Pater adest hîc. G. scio: sed quid tum? AN. ah, dictum sapienti sat est.
G. Itane? AN. ita. GE. sanè hercle pulchrè suades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis, si nil nanciscor mali,
Ni etiam nunc me huius quærere causa in malo iubeas crucem?
AN. Verum hic dicit. PH. quid? ego vobis, Geta, alienus sum? G. haud puto:
Sed parumne est, omnibus quòd nunc nobis succenset senex,

Ni

Ni instigemus etiam, vt nullus locus relinquatur precis
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locũ?
Hem dum igitur licet, dumq; adsum, loquimini mecum, Antipho;
Contemplamini me. AN. quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.
PH. Quoquò hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,
Aut perire. G. Dij bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.
AN. Vide, si quid opis potes adferre huic. G. si quid? quid? AN. quære, obsecro,
Ne quid plus minusue faxit, quod nos pòst pigeat, Geta.
GE. Quæro: saluos est, vt opinor: verùm enim metuo malum.
A. Noli metuere. vnà tecum bona, mala tolerabimus.
GE. Quantum argenti opus est tibi? loquere. PH. solæ triginta minæ.
GE. Triginta? hui, percara est, Phædria. PH. istæc verò vilis est.
GE. Age, age, inuentas reddam. P. ô lepidum caput. G. aufer te hinc. PH. iam opus est.
GE. Iam feres. sed opus est mihi Phormionem adiutorẽ ad rem hanc dari.
AN. Præsto est: audacissimè oneris quiduis impone, & feret: (ocvùs.
SOLVS est homo amico amicus. GE. eamus ergo ad eũ
A. Numquid est, quod mea opera vobis opus sit? G. nil: verùm abi domum, &
Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,
Consolare: cessas? A. nihil est, æquè quod faciam lubens.
PH. Qua via istuc facies? G. dicam in itinere: modò te hinc amoue.

ACTVS IIII. SCENA I.

DEMIPHO. CHEMES,

DE. QVID? qua profectus causa hinc es Lemnum, Chremes;
Adduxtin tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
C. Postquam videt me eius mater hîc esse diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam neglegentiam ipsam cum omni familia ad
Me profectam esse aiebant. D. quid illîc tam diu
Quæso igitur commorabare, vbi id audiueras?

C. Pol

C.Pol me detinuit morbus.D.vnde?aut quis?C. rogas?
SENECTVS ipſa eſt morbus:ſed veniſe eas
Salvas audivi ex nauta,qui illas vexerat.
DE. Quid gnato obtigerit me abſente,audiſtin', Chreme?
CH. Quod quidem me factum conſilij incertum facit:
Nam hanc conditionem,ſi cui tulero extraneo,
Quo pacto,aut vnde mihi ſit,dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æquè,atque egomet ſum mihi,
Scibam. ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit,dum intercedit familiaritas:
Sin ſpreverit me; plus,quàm opus eſt ſcito,ſciet;
Vereorque ne vxor aliqua hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit,vt me excutiam atque egrediar domo,
Id reſtat:nam ego meorum ſolus ſum mihi.
DE.Scio ita eſſe,& iſtæc mihi res ſollicitudini eſt:
Neque deſcriſcar vnquam adeò experirier,
Donec tibi id quod pollicitus ſum,effecero.

ACTVS IIII. SCENA II.

GETA.

EGO hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem. venio ad hominem vt dicerem
Argento opus eſſe,& id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram,intellexerat:
Gaudebat:me laudabat:quærebat ſenem:
Diis gratias agebat,tempus ſibi dari,
Vbi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minus
Amicum eſſe,quàm Antiphoni.hominem ad forum
Iuſſi opperiri eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum:quis eſt vlterior? at at Phædriæ
Pater venit:quid pertimui autem bellua?
An quia,quos fallam pro vno duo ſunt mihi dati?
Commodius eſſe opinor duplici ſpe vtier.
Petam hinc,vnde à primo inſtituis ſi dat,ſat eſt:
Si ab hoc nil fiet,tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTVS IIII. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

AN. EXſpecto,quàm mox recipiat ſeſe Geta.
Sed patruum cum patre video adſtantem: hei mihi,
Quàm timeo, adventus huius quò impellat patrem.
GE.Adibo hoſce.ô noſter Chremes.C.ſalve Geta.
GE.Venire ſalvom volupe eſt. CHR. credo. GE. quid agi-

agitur?
CH. Multa advenienti, vt fit, nova hîc compluria.
GE. Ita de Antiphone audistin' quæ facta? C. omnia.
GE. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. D. cum hoc id agebam commodum.
GE. Nam hercle ego quoq; id quidem mecum agitans sedulò,
Inveni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Geta?
Quod remedium? G. vt abij abs te fit fortè obviam
Mihi Phormio. CH. qui Phormio? G. is, qui istanc. CH. scio.
GE. Visum est mihi, vt ejus tentarem sententiam.
Prendo hominem solum; cur non, inquam, Phormio,
Vides, inter nos si hæc potiùs cum bona
Vt componantur gratia, quàm cum mala?
Herus liberalis est, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem herclè amici omnes modò
Vno ore auctores fuere, vt præcipitem hanc daret.
AN. Quid hic cœptat? aut quò evadet hodie? GE. an legibus
Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
Iam id exploratum est: eia, sudabis satis,
Si cum illo incœptas homine: ea eloquentia est.
Verùm pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumus nunc, inquam, hîc. eho, dic, quid velis dari
Tibi in manum, vt herus his desistat litibus,
Hæc hinc facessat, tu molestus ne sies?
AN. Satin' illi Dij sunt propitij? GE. nam sat scio,
Si tu aliquam partem æqui, boniq; dixeris,
Vt ille est bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te ista e jussit loqui.
CH. Immo non potuit meliùs pervenirier
Eò, quò nos volumus. AN. occidi. C. perge eloqui.
G. At primò homo insanibat. C. cedo, quid postulat?
G. Quid: nimium, quantum libuit. CH. dic. GE. si quis daret
Talentum magnũ. C. immo malũ hercle: vt nil pudet.
GE. Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam
Suam vnicam locaret? parvi retulit
Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc deniq; ejus fuit postrema oratio:

Ego

Ego,inquit,jam à principio amici filiam,
Ita vt æquom fuerat,volui vxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat,vt apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret,quî dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc,si volt Demipho
Dare,quantum ab hac accipio,quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim,quàm istanc,vxorem dari.
AN. Vtrum stultitia facere ego hunc,an malitia
Dicam,scientem,an imprudentem,incertus sum.
DE. Quid,si animam debet? GE. ager oppositust pignori ob
Decem minas,inquit. D. age age,jam ducat: dabo.
GE. Aedículæ item sunt ob decem alias. DE. hoi hui,
Nimium est. C. ne clama: petito hasce à me decem.
GE. Vxori emunda ancillula: tum autem pluscula
Suppellectile opus est,opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè,inquit,decem minas.
D. Sexcentas proin potiùs scribito jam mihi dicas:
Nil do: impuratus me ille vt etiam irrideat?
CH. Quæso,ego dabo,quiesce: tu modò filius
Fac vt illam ducat,nos quam volumus. A. hei mihi,
Geta,occidisti me tuis fallacijs.
C. Mea causâ ejicitur: me hoc æquom est amittere.
GE. Quantum potes,me certiorem,inquit,face,
Si illam dant,hanc vt mittam,ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.
CH. Iam accipiet: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. DE. quæ quidem illi res vortat malè.
CH. Opportunè adeò nunc mecum argentum attuli,
Fructum,quem Lemni vxoris reddunt prædia:
Id sumam: vxori, tibi opus esse dixero.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

ANTIPHO, GETA.

A. GETA. GE. hem. AN. quid egisti? GE. emunxi argento senes.
A. Satin' est id? G. nescio hercle: tantum jussus sum.
AN. Eho,verbero,aliud mihi respondes,ac rogo?
GE. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua,ad
Restim mihi quidem res redijt planissumè:
Vt te quidem omnes Dij, Deæque, superi,inferi,
Malis exemplis perdant. hem,si quid velis,

Huic

Huic mandes,qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minùs vtile fuit,quam hoc vlcus tangere,
Aut nominare vxorem? iniecta est spes patri,
Posse illam extrudi;cedo,nunc porrò Phormio
Dotem si accipiet,vxor ducenda est domum:
Quid fiet? GE. enim non ducet. AN. noui: caeterum
Cùm argentum repetent,nostra causa scilicet
In nervom potiùs ibit. GE. NIHIL est, Antipho,
Quin malè narrando possit depravarier.
Tu id,quod boni est,excerpis: dicis,quod mali est.
Audi nunc contrà jam. si argentum acceperit,
Ducenda est vxor,vt ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptijs,
Vocandi,sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici,quod polliciti sunt,dabunt:
Inde illis reddet. AN. quam ob rem? aut quid dicet?
G. rogas?
Quot res? postilla monstra evenerunt mihi:
Introiit in aedes ater alienus canis.
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Haruspex vetuit ante brumam aliquid novi
Negotî incipere, quae causa est instissima.
Haec fient. AN. vt modò fiant. GE. fient nunc vide.
Pater exit: abi,dic,esse argentum,Phaedriae.

ACTVS IIII. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

DE. QVietus esto inquam: ego curabo, ne quid verborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam,
Cùm dem: & quam ob rem dem,commemorabo. GE. vt cautus est,vbi nil opust.
CH. Atqui ita opus est facto. at matura, dum lubido eadem haec manet:
Nam,si altera illa magis instabit, forsitan nos rejiciat.
DE. Rem ipsam putasti. DE. duc me ad eum ergo. G. non moror. CH. vbi hoc egeris,
Transito ad vxorem meam, vt conveniat hanc priùs quàm hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat:
Et magis esse illum idoneum,qui ipsi sit familiarior;
Nos nostro officio nihil egressos esse; quantùm is voluerit,
Datum esse dotis. DE. quid, malum, tua id refert?

CH. magni,

CH. magni, Demipho.

DE. Non ſat, tuum officium te feciſſe, ſi non id fama approbat?

CA. Volo ipſius quoq; voluntate hoc fieri, ne ſe ejectam putet.

DE. Idem ego iſtuc facere poſſum. CH. mulier mulieri magis congruet.

DE. Rogabo. C. vbi nunc illas ego reperire poſsim, cogito.

ACTVS V. SCENA I.

SOPHRONA, CHREMES.

S. QVID agam? quem amicam inveniam mihi miſera? aut cui conſilia
Hæc referam? aut vnde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,
Hera ne ob meum ſuaſum indignè injuria afficiatur:
Ita pattem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.
CH. Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?
SO. Quod vt facerem, me egeſtas impulit; cùm ſcirem infirmas
Haſce eſſe nuptias: vt id conſulerem, interea vita
Vt in tuto foret. CH. certè ædepol, niſi me animus fallit,
Aut patrui oculi proſpiciunt, meæ matrice gnatæ video.
S. Neq; ille inveſtigatur. CH. quid agam? S. qui eſt ejus pater. CH. adeon'
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? S. quòd ſi eum nunc
Reperire poſsim, nihil eſt quod verear. CH. ea ipſa eſt. colloquar.
SO. Quis hîc loquitur? CH. Sophrona. S. & meum nomen nominat? CH. ad me reſpice.
SO. Di, obſecro vos: eſtne hic Stilpho? CH. non. S. negas?
CH. Concede hinc paululum à foribus iſtorſum ſodes, Sophrona.
Ne me iſtoc poſthac nomine appellaſsis. SO. quid? non is obſecro es,
Quem ſemper te eſſe dictitaſti? CH. ſt. SO. quid has metuis fores?
CH. Concluſam hîc habeo vxorem ſævam: verùm iſtoc de nomine
Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris
Effutiretis, atq; id porrò aliquà vxor mea reſciſceret.

S. Hem

S. Hem iſtoc pol nos te hîc invenire miſeræ nunquam potuimus.
CH. Ehò, dic mihi, quid tibi rei eſt cum familia hac, vnde exis? aut vbi
Illæ ſunt: SO. miſeram me. CH. hem, quid eſt? viuuntne? SO. vivit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
CH. Malè factum. SO. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Vt potui, virginem nuptum locavi huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. CH. Antiphoni ne? S. hem, iſti ipſi. CH. quid?
Duàſne is vxores habet? SO. au, obſecro, vnam ille quidem hanc ſolam.
CH. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? SO. hæc ergo eſt. CH. quid ais?
SO. Compoſito eſt factum, quo modo hanc amans habere poſſet
Sine dote. C. Dij, voſtram fidē, quam ſæpè fortè temerè
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,
Quicum volebam, atq; vt volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, vt fieret,
Sine noſtra cura maxuma, ſua cura hæc ſola fecit.
SO. Nunc quid facto ſit opus, vide. pater adoleſcentis venit,
Eumq; animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. CH. nihil pericli eſt.
Sed, per Deos atq; homines, meam eſſe hanc, cave reſciſcat quiſquam.
S. Nemo ex me ſcibit. C. ſequere me: intò cætera audies.

ACTVS V. SCENA II.

DEMIPHO, GETA.

D. NOſtrapte culpa facimus, vt malos expediat eſſe,
Dum nimiū dici nos bonos ſtudemꝰ & benignos.
Ita fugias, ne præter caſam, aiunt. nónne id ſatis erat.
Accipere ab illo injuriā? etiam argentū eſt vltrò obiectū,
Vt ſit quî vivat, dum aliquid aliud flagitij conficiat.
G. Planiſſumè. DE. ijs nunc præmium eſt, qui recta prava faciunt.
GE. Veriſimè. DE. vt ſtultiſimè quidem illi rem geſſerimus.
GE. Mò dò vt hoc conſilio poſſit diſcedi, vt iſtam ducat.

DE. Etiámne

DE. Etiámne id dubium eſt? GE. haud ſcio hercle, vt homo eſt, an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? G. neſcio. verum, ſi fortè, dico.
DE. Ita faciam, frater cenſuit; vxorem hanc ejus adducã,
Cum iſta vt loquatur. abi tu Geta: prænuncia hanc venturam.
G. Argentum inventum eſt Phædriæ: de jurgio ſiletur.
Proviſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò?
Quid fiet? in eodem lúto hæſitas: vorſuram ſolves,
Geta: præſens quod fuerat malum, in diem abijt: plagæ creſcunt,
Niſi proſpicis. nunc hinc domũ ibo, ac Phaniũ edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTVS V. SCENA III.

DEMIPHO, NAVSISTRATA, CHREMES.

DE. AGedum, vt ſoles, Nauſiſtrata, fac, illa vt placetur nobis;
Vt ſua voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. NA. faciam.
DE. Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum re opitulata es.
NA. Factum volo: ac pol queo minùs viri culpa, quàm me dignum eſt.
DE. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædijs talenta argenti bina
Capiebat ſtatim. hem, vir viro quid præſtat? DE. bina quæſo?
NA. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina. D. hui.
NA. Quid hæc videntur? DE. ſcilicet. NA. virum me natam vellem:
Ego oſtenderem. DE. certè ſcio. NA. quo pacto? DE. parce, ſodes,
Vt poſsis cum illa; ne te adoleſcens mulier defatiget.
NA. Faciam, vt jubes: ſed meum virum abs te exire video. CH. hem, Demipho,
Jam illi datum eſt argentum? DE. curavi illico. CH. nollem datum.
Hei, video vxorem: penè plus, quàm ſat erat. DE. cur nolles, Chreme?
CH. Jam rectè. D. quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem

quamobrem hanc ducimus?
CH. Tranſegi. DE. quid ait tandem? CH. adduci non poteſt. DE. quid,non poteſt?
CH. Quia vterque vtriq; eſt cordi. DE. quid iſtuc noſtra? CH. magni. præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. DE. quid? deliras? CH. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D.ſati'ne ſanus es?
NA. An,obſecro vide,ne in cognatam pecces. DE. non eſt. CH. ne nega:
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. DE. non norat patrem?
CH. Norat. DE. cur aliud dixit? CH. numquam hodie concedes mihi,neq;
Intelleges? DE. ſi tu nil narres. C. pergis? NA. miror, quid hoc ſiet.
DE. Equidem hercle neſcio. CH. vin' ſcire? at, ita me ſervet Iupiter,
Vt propior illi, quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. DE. Dij,voſtram fidem:
Eamus ad ipſam vnà omnes nos. aut ſcire, aut neſcire hoc volo. CH. ah.
DE. Quid eſt? CH. itáne parvam mihi fidem eſſe apud te? DE. vin' me credere?
Vin' ſatis quæſitũ mihi iſtuc eſſe? age,fiat. quid illa filia
Amici noſtri, quid futurum eſt? CH. rectè. DE. hanc igitur mittimus?
CH. Quid ni? DE. illa maneat? CH. ſic. DE. ire igitur tibi licet,Nauſiſtrata.
NA. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror,quàm, vt cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.
D. Quid iſtuc negotij eſt? C. jamne operuit oſtium? DE. jam. CH. ô Iupiter:
Dij nos reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. DE. hem,
Quo pacto id potuit? CH. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
DE. At tu intro abi. CH. heus, ne filij noſtri quidem hoc reſciſcant,volo.

ACTVS V. SCENA IIII.

ANTIPHO.

LAETVS ſum, vt vt meæ res ſeſe habent,fratri obtigiſſe quod volt. Quam

Quàm ſcitum eſt ejuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas,cùm res advorſæ ſient,paulo mederi poſsis.
Hic ſimul argentum repperit,cura ſeſe expedivit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin,ſi hoc celetur,in metu;ſin patefit,in probro ſim.
Neq; me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenſa
Hujuſce habendæ. ſed vbinã Getam invenire poſſum,vt
Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

ACTVS V. SCENA V.
PHORMIO, ANTIPHO.

PH. ARgentum accepi,tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propria ea Phædria vt potiretur: nam emiſſa eſt manu:
Nunc vna res mihi etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
A ſenibus ad potandum vt habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
AN. Sed PHormio eſt: quid ais? PH. quid? A. quidnam nunc facturus,Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere.
PH. Viciſsim partes tuas acturus eſt. AN. quas? PH. vt fugitet patrem:
Tu ſuas rogaret rurſum vt ageres: cauſam vt pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me. ego me ire ſenib⁹ Sunium
Dicam ad mercatum,ancillulam emptum,quam dudum dixit Geta;
Ne,cùm hîc non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. AN. vide,quis egreditur.
PH. Geta eſt.

ACTVS V. SCENA VI.
GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

GE. O FORTVNA ô fors fortuna,quantis commoditatibus,
Quàm ſubitò hero meo Antiphoni ope veſtra hunc oneraſtis diem?
AN. Quidnam hic ſibi volt? G. nosq; amicos ejus exoneraſtis metu?
Sed ego nunc mihi ceſſo,qui non humetum hunc onero pallio;

Atq;

Atq; hominem propero invenire, vt hæc, quæ contigerint, sciat?
AN. Num tu intellegis, quid hic narret? PH. num tu? AN. nil. P. tantundem ego.
GE. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. AN. heus, Geta. GE. hem tibi.
Num mirum, aut novum est, revocari, cursum cùm institueris? AN. Geta.
GE. Pergit. hercle numquam tu tuo odio vinces me. AN. non manes?
GE. Vapulabis. curialis vernula est, qui me vocat.
AN. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.
G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malũ: Sed is ne est, quem quæro, an non? ipsus. PH. congredere actutum. AN. quid est?
GE. O omnium, quantum est, qui vivant, homo ornatissime:
Nam sine controversia à Dijs solus diligere, Antipho.
AN. Ita velim: sed quì istuc credam ita esse, mihi dici velim.
G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? A. enicas.
P. Quin tu hinc pollicitationes auser, &, quod fers, cedo. GE. oh,
Tu quoq; hîc aderas, Phormio? PH. aderam: sed cessas? GE. accipe, hem.
Vt modò argentum dedimus tibi apud forum, recta domum (tuam.
Sumus profecti: interea mittit herus me ad vxorem
AN. Quamobrem? GE. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est Antipho.
Vbi in gynæceũ ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Ponè apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait esse vetitum intrò ad heram accedere:
Sophrona modò fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,
Eumq; nunc esse intus cum illis. hoc vbi ego audivi, ad fores
Suspenso gradu placidè ire perrexi: accessi: àdstiti:
Animam compressi: aurem admovi: ita animum coepi attendere,
Hoc modo sermonem captans. AN. euge, Geta. G. hîc pulcherrimum
Facinus audivi: itaq; penè herclè exclamavi gaudio.
PH. Quod?

PH. Quod? GE. quodnam arbitrare. AN. nescio. GE. atqui mirificissimum: (A. hem,
Patruus tuus est pater inventus Phanio vxori tuæ.
Quid ais? GE. cum ejus olim consuevit matre in Lemno clanculum.
PH. Somnium vtin' hæc ignoraret suum patrem? GE. aliquid credito,
Phormio, esse, causæ: sed me censen' potuisse omnia
Intellegere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?
PH. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. G. immo etiam dabo,
Quo magis credas. patruus interea inde hîc egreditur foras:
Haud multò pòst cum patre idē recipit se intro denuò:
Ait vterque tibi potestatem ejus habendæ se dare:
Denique ego sum missus, te vt requirerem, atque adducerem.
AN. Hem, quin ergo? rape me: cessas? GE. fecero. AN. ô mi Phormio,
Vale. PH. Vale Antipho: bene, ita me Dij ament, factum: & gaudeo.
Tantam fortunam de improviso esse his datam?
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex sit:
Nam idem hoc argentum ita vt datum est ingratijs,
Ei datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi, vultusq; est capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proxumum:
Inde hisce ostendam me, vbi erunt egressi foras:
Quò me assimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTVS V. SCENA VII.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

DE. DIIS magnas meritò gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis frater prosperè.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras viginti minas,
Vt auferamus. PH. Demiphonem, si domi est,
Visam: vt quod. DE. at nos ad te ibamus, Phormio.
PH. De eadem hac fortasse causa? DE. ita hercle. PH. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?

Heus,

Heu, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi vnum hoc quidem, vt mî esset fides.
CH. Est ne ea ita, vt dixi liberalis? DE. oppidò.
CH. Itaq; ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: vbi voltis, vxorem date.
Nam omnes posthabui mihi res, ita vti par fuit,
Postquam, tantopere id vos velle, animadvorteram.
DE. At hic dehortatus est me, ne illam tibi daremus
Nam, qui rumor erit populi, inquit si id feceris?
Olim, cùm honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram mihi inuesaveras.
PH. Satin' superbè illuditis me? DE. qui? PH. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam, quo redibo ore ad eam, quam contempserim?
CH. Tum autem Antiphonem, video ab se se amittere
Invitum eam, inquæ. DE. tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi hodie ad forum, atq; illud mihi
Argentum jube rursum referri, Phormio.
P. Quod? næ ego perscripsi porrò illis, quibus debui.
DE. Quid igitur fiet? P. si vis mihi vxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, vt velis
Manere apud te illam, hic dos maneat, Demipho:
Nam non est æquom me propter vos decipi;
Cùm ego vestri honoris causa repudium alteræ
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.
DE. I hinc in malam rem cum istac magnificentia,
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeò? P. iritor. D. tuine hanc ducetes,
Si tibi daretur? PH. fac periculum. DE. vt filius
Cùm illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
P. Quæso, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
PH. Immo verò tu vxorem cedo. D. in jus ambula.
PH. In jus? enimverò, si porrò esse odiosi pergitis.
D. Quid facies? PH. egone? vos me indotatis modò
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam dotatis soleo. CH. quid id nostra? PH. nihil.
Hîc quandam noram, cujus vir vxorem. CH. hem. DE.
quid est?
PH. Lemni habuit aliam. C. nullus sum. P. ex qua filiam
Suscepit: & eam clam educat. CH. sepultus sum.
PH. Hæc adeò ego illi jam denarrabo. CH. obsecro,
Ne facias. PH. oh, tun is eras? DE. vt ludos facit.

CH. Missum

CH. Missum te facimus. PH. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. PH. audio:
Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini
Inepti vostra puerili sententia?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.
G. Quo pacto, aut vnde hæc hic resciuit? D. nescio,
Nisi, me dixisse nemini, id certò scio.
CH. Monstri, ita me Dij ament, simile. PH. injeci scrupulum. DE. hem,
Hiccine vt à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam apertè irridens? emori hercle satius est:
Animo virili præsentiq; vt sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neq; jam id celare posse te vxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex alijs auditura sit, Chreme,
Id nosmet indicare, placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlciſci. PH. atat, nisi mihi prospicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
CH. At vereor, vt placari possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum è medio excesit, vnde hæc suscepta est tibi.
PH. Itáne mecum agitis? satis astutè aggredimini:
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.
Ain tu? vbi peregrè, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neq; hujus sis veritus fœminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Vt ne restinguas, lacrumis si exstillaveris.
DE. Malum quod isti Dij, Deæq; omnes duint.
Tantáne affectum hominem quemquam esse audacia?
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? CH. in id redactus sum loci,
Vt nesciam prorsus, quid agam cum illo. D. ego scio:
In jus eamus. PH. in jus? huc, si quid lubet.
D. Assequere, ac retine, dum huc ego servos evoco.
C. Etenim solus nequeo: accurre huc. P. vna injuria est
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum Chreme.
D. Rape hunc. P. itáne agitis? enimvero voce est opus.
Nausistrata, exi. CH. os opprime. D. impurum vide,
Quantum valet. P. Nausistrata inquam. C. non taces?
P. Taceam?

P. Taceam? D. ni sequitur, pugnos in ventrem ingere.
P. Vel oculum exsculpe: est, vbi vos vlciscar probè.

ACTVS V. SCENA VIII.

NAVSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

N. QVIS nominat me? CH. hem. NA. quid istuc turbæ est obsecro, (mo est?
Mi vir? P. hem, quid nunc obstupuisti? NA. quis hic ho-
Non mihi respondes? PH. hiccine vt respondeat?
Qui herclè, vbi sit, nescit. CH. caue isti quidquam credas.
PH. Abi: tange si non totus friget, me enica.
CH. Nihil est. NA. quid ergo est? quid istic narrat? P. iam scies:
Ausculta. C. pergin' credere? NA. quid ego obsecro
Huic credam, qui nil dixit? PH. delirat miser
Timore. NA. non pol temere est, quod tu iam times.
CH. Ego timeo? P. rectè sanè: quando nihil times,
Et hoc nihil est, quod dico ego, tu narra. DE. scelus,
Tibi narret? PH. eho tu, factum est abs te sedulò
Pro fratre. NA. mi vir, non mihi narras? CH. at. NA. quid, at?
C. Non opus est dicto. P. tibi quidem: at scito huic opust.
In Lemno. CH. hem, quid ais? DE. non taces? PH. clam te.
CH. hei mihi.
PH. Vxorem duxit. N. mi homo, Dij melius duint.
P. Sic factum est NA. perij, misera. P. & inde filiam
Suscepit iam vnam, dum tu dormis. CH. quid agimus?
N. Pro Dij immortales, facinus indignum, & malum.
PH. Hoc actum est. NA. an quidquam hodie est factum indignius?
Qui mi, vbi ad vxores ventum est, tum fiunt senes:
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distet loqui:
Hæccine erant itiones crebræ, & mansiones diutinæ
Lemni? hæccine erat, quæ nostros fructus minuebat, vilitas?
D. Ego Nausistrata esse in hac re culpam meritum non nego,
Sed eam, quæ sit ignoscenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neque neglegentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus ferè abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit, vnde hæc nata est: neque postilla vnquam attigit.
Ea morte obiit: è medio abiit: qui sit in re hac scrupulus?

Quam ob rem te oro, vt alia facta tua sunt, æquo animo hoc feras.
NA. Quid ego æquo animo? cupio, misera, in hac re iam defungier.
Sed, quid sperem? ætate porrò minus peccaturum putẽ?
Iam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda est, Demipho?
Quid mihi affers, quam ob rem exspectem, aut sperem porrò non fore?
PH. Exequias Chremeti, quibus commodum ire, hem tempus est.
Sic dabo: age age nunc, Phormionem, qui volet, lacessito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sanè in gratiam: iam supplicij satis est mihi.
Habet hæc ei quod dum vivat, vsq; ad aurem obgãniat.
NA. At meo merito credo. quid ego nunc commemorẽ, Demipho,
Sigillatim, qualis in istum fuerim? DE. novi æquè omnia
Tecum. NA. meriton'meo hoc videtur factum? DE. minimè gentium:
Verùm quando iam accusando infectum fieri nõ potest,
Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
PH. Enimvero, priùs quam hæc dat veniam, mihi prospiciam & Phædriæ.
Heus, Nausistrata, priùs quàm huic respõdes temerè, audi.
NA. quid est?
PH. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:
Eas dedi tuo gnato. is pro sua amica lenoni dedit.
CH. Hem, quid ais? NA. adeon'indignum tibi videtur, filius
Homo adolescens vnã si habet amicam: tu vxores duas?
Nil pudere? quo ore illum obiurgabis? responde mihi.
DE. Faciet, vt voles. NA. immo, vt iam scias meam sententiam,
Neque ego ignosco, neque promitto quidquam, neque respondeo,
Prius, quàm gnatum video: eius iudicio permitto omnia: is
Quod iubebit, faciam. PH. mulier sapiens es, Nausistrata.
NA. Satin'id est tibi? PH. immo verò pulchrè discedo, & probè,
Et præter spem. NA. tu tuum nomen dic quod est. PH. sin'a Phormio,

Vestra

Vestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.
Na. Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam. PH. benignè dicis. N. pol meritum est tuum.
PH. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? NA. cupio. PH. me ad cænam voca.
NA. Pol verò voco. DE. eamus intro hinc. NA. fiat: sed, vbi est Phædria,
Iudex noster? PH. iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite.

HECYRAE PERSONAE.

SYRA, anus. PHILOTIS, meretrix.
LACHES, senex. SOSTRATA, mulier.
PAMPHILVS, adolescens.
PARMENO, servus. SOSIA, servus.
BACCHIS, meretrix. PHIDIPPVS, senex.
MYRRHINA, mulier.
Sequentium tantùm hîc mentio fit.
PHILVMENA. SCIRTVS, puer.

HECYRA TERENTII.

ACTA LVDIS ROMANIS, SEX. IVLIO CAES. CN. CORNELIO DOLABELLA, AED. CVR. NON EST PERACTA. MODOS FECIT FLACCVS CLAVDI TIBIIS PARIB. CN. OCTAVIO, T. MANLIO COS. RELATA EST ITERVM LVDIS FVNEBRIBVS. RELATA EST TERTIO Q. FVLVIO, L. MARCIO AED. CVR.

PROLOGVS.

HECYRA est huic nomen fabulæ. hæc eũ data
Est nova, novum intervenit vitiũ, & calamitas,
Vt neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc planè est pro nova:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, vt iterum posit vendere.
Alias cognostis eius, quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGVS.

Orator ad vos venio, ornatu prologi:
Sinite exorator sim, eodem vt iure vti senem
Liceat, quo iure sum vsus adolescentior,
Nouas qui exactas feci vt inueterascerent,
Ne cum poeta scriptura euanesceret.
In his, quas primum Cæcilij didici nouas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubium fortunam esse scenicam,
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, vt ab eodem alias discerem
Nouas studiosè, ne illum ab studio abducerem.
Perfeci, vt spectarentur. vbi sunt cognitæ,
Placitæ sunt. ita poetam restitui in locum,
Propè iam remotum iniuria aduorsariûm
Ab studio, atque ab labore, atque ab arte musica.
Quod si scripturam spreuissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
Vt in otio esset, potius quam in negotio:
Deterruissem facile, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea causa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero quam mihi per silentium
Numquam agere licitum est, ita eã oppressit calamitas.
Eam calamitatem vestra intellegentia
Sedabit, si erit adiutrix nostræ industriæ.
Cùm primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eôdem accessit exspectatio,
Comitum conuentus, studium, clamor mulierum.
Fecere, vt ante tempus exirem foras:
Vetere in noua cœpi vti consuetudine,
In experiundo vt essem: refero denuò;
Primo actu placeo: cùm interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus conuolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est. otium, & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis data
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, vt vestra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixque sit.
Si numquam auarè statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
Quam maximè seruire vostris commodis:

Sinite

Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Ne eum circumuentum iniquè iniqui irrideant.
Mea causa causam hanc accipite, & silentium
Date; vt lubeat scribere aliis, mihique vt discere
Nouas expediat, posthac pretio emptas meo.

ACTVS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA,

PH. PER pol quàm paucos reperias meretricibus
Fideleis euenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi,
Quàm sanctè, vt quiuis facilè posset credere,
Numquam illa viua ducturum vxorem domum!
Hem, duxit. SY. ergo propterea te sedulò
Et moneo, & hortor, ne cuiusquam, misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.
PH. Vtin'eximium neminem habeam? S. neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret sese abs te vt blanditiis suis
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat:
Hiscine tu amabo non contrà insidiabere?
PH. Tamen eandem pol esse omnibus iniurium est.
SY. Iniurium est autem vlcisci aduersarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipsos capi?
Eheu, me miseram, cur non aut istæc mihi
Aetas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTVS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

PA. SEnex si quæret me, modò isse dicito
Ad portum, perconctatum aduentum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? si quæret me, vti
Tum dicas; si non quæret, nullus dixeris;
Alias vt vti possim causa hac integra.
Sed videon'ego Philotin? vnde hæc aduenit?
Philotis, salue multùm. PH. ô salue Parmeno.
S. Salue mecastor, Parmeno. PA. & tu edepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, vbi te oblectasti tam diu?
PH. Minimè me equidem oblectaui, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecta inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
PA Edepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotium cepisse sæpe, & te tuum
Consilium contempsisse. PH. non dici potest,
Quàm cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,

Vosque hic videndi, antiqua vt consuetudine
Agitarem inter vos libere conuiuium:
Nam illi haud licebat nisi præfinito loqui
Quæ illi placerent. PA. haud opinor commodè
Finem statuisse orationi militem.
PH. Sed quid hoc negoti est? modò quæ narrauit mihi
Hîc intus Bacchis? quod ego numquam credidi
Fore, vt ille hac viua posset animum inducere
Vxorem habere. PA. habere autem? PH. eho tu, an non habet?
PA. Habet, sed firmæ hæ vereor vt sint nuptiæ.
PH. Ita dij Deæque faxint, si in rem est Bacchidis.
Sed quid istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.
PA. Non est opus prolato: hoc percontarier
Desiste. PH. nempe ea causa, vt ne id fiat palam.
Ita me dij bene amabunt, haud propterea te rogo, vt
Hoc proferam, sed tacita vt mecum gaudeam.
PA. Numquam dices tam commodè, vt tergum meum
Tuam in fidem committam. PA. ah noli, Parmeno:
Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percontor, scire. PA. vera hæc prædicat:
Et mî illud vitium maxumum est, si mihi fidem
Das te taciturum, dicam. PH. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. PA. ausculta. PH. istîc sum. PA. hanc Bacchidem
Amabat, vt cùm maxumè, tum Pamphilus,
Cùm pater, vxorem vt ducat, orare occipit:
Et hæc communia omnium quæ sunt patrum,
Senem se dicere esse, illum autem esse vnicum
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille primò se negare: sed, postquàm acriùs
Pater instat, fecit animi vt incertus foret,
Pudorin', anne amori obsequeretur magis.
Tundendo, atque odio denique effecit senex:
Despondit gnatam ei huius vicini proxumi.
Vsque illud visum est Pamphilo neutiquam graue,
Donec iam in ipsis nuptiis: postquam videt
Paratas, nec moram vllam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægrè tulit, vt ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi eius commiseresceret.
Vbicumque datum erat spatium sollitudinis,
Vt colloqui mecum vnà posset: Parmeno,
Perij, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perij, miser.

PH. At

PH. At te dij deæque perduint cum isto odio, Laches.
PA. Ad pauca vt redeam, vxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.
PH. Quid ais? cum virgine vnà adolescens cubuerit,
Plus potus, illa se abstinere vt potuerit?
Non verisimile dicis nec verum arbitror.
PA. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui ille inuitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? PAR. diebus sanè pauculis
Pòst, Pamphilus me solum seducit foras,
Narratque, vt virgo à se integra etiam tum siet:
Se quæ antè, eam quàm vxorem duxisset dominum,
Speraſſe eas tolerare posse nuptias.
Sed, quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, vt accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque vtile ipsi virgini est.
PH. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.
P. Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitî,
Superbum est: sed illam spero, vbi hoc cognouerit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
PH. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? PA. quotidie:
Sed, vt fit, postquam hunc alienum ab se sese videt,
Maligna multò, & magis procax facto illico est.
PH. Non epol mirum. P. atqui ea res multo maxumè
Disiunxit illum ab illa, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognouit satis,
Ad exemplum amborum mores earum existumans.
Hæc, ita vti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda atque iniurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim vxoris misericordia
Deuictus, partim victus huius iniuria,
Paullatim eluctatus Bacchidi, atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eò amantem inuitum Pamphilum extrudit pater
Relinquit cum matre hîc vxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc ratò in vrbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PAR. Nunc audies. primùm dies compluſculos

Bene conueniebat ſanè inter eas interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neque lites vllæ inter eas, poſtulatio
Numquam. PH. quid igitur? PAR. ſi quando ad eam acceſſerat
Conſalutatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle. denique, vbi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem diuinam: abit.
Vbi illic eſt dies complures, accerſi iubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum iubet:
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Aegram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It viſere ad eam. admiſit nemo. hoc vbi ſenex,
Reſciuit, heri ea cauſa rure aduenit huc,
Patrem continuò conuenit Philumenæ,
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſanè curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.
Habes omnem rem pergam quò cœpi hoc iter.
PHILO. Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite,
Me eſſe illum conuenturam. PAR. dij vortant bene
Quod agas. PH. vale. PA. & tu bene vale Philotium.

ACTVS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

LA. PRO Deûm atque hominum fidem, quod hoc genus eſt? quæ hæc coniuratio?
Vt omnes mulieres eadẽ æquè ſtudeant, nolintq; omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio vllam reperias:
Itaq; adeò vno animo omnes ſocrus oderũt nurus. viris
Eſſe aduorſas, æquè ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, ſi vllus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certò ſcio.
SO. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio.
LA. hem,
Tu neſcis? S. non, ita me Dij bene ament, mi Laches:
Itaque vnà inter nos agere ætatem liceat. LA. Dij mala prohibeant.
SO. Meque abs te immeritò eſſe accuſatam, pòſt modò reſciſces. LA. ſcio.
Te immeritò? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio inuctum paras?

Tum

Tum autem, ex amicis inimici vt fint nobis affines facis;
Qui illum decrêrunt dignum, fuos cui liberos committerent.
Tu fola exorere, quæ perturbes hæc tua impudentia.
SO. Egone? L. tu inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia ruri esse crebrò soleo, nescire arbitramini,
Quo quisque pacto hîc vitam vostratum exigat?
Multò melius, hic quæ fiunt, quàm illî, vbi fum assiduè, scio:
Ideo quia, vti vos mihi domi eritis, proinde ego ero foris.
Iam pridem equidem audiui cepisse odium tui Philumenam:
Minimeque adeò mirum: &, ni id feciſſet, magis mirum foret.
Sed non credidi adeò, vt etiam totâ hanc odiſſet domû:
Quod si sciſſem, illa hîc maneret potiùs, tu hinc isses foras.
At vide quàm immeritò ægritudo hæc oritur mî abs te, Soſtrata.
Rus habitatum abij, concedens vobis & rei seruiens;
Sumptos vestros, otiumque vt nostra res posset pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid ægrè esset mihi?
SY. Non mea opera, neque pol culpa euenit. LA. immo maxume.
Sola hîc fuisti in te omnis hæret culpa sola, Soſtrata.
Quæ hîc erant, curares; cum ego vos solui curis cęteris.
Cum puella amum fuscepisse inimicitias non pudet;
Illius dices culpa factum. SY. haud equidem dico, mi Laches.
L. Gaudeo, ita me dij ament, gnati causa: nam de te quidem,
Satisfacio, peccando detrimenti nil fieri potest.
SY. Quî scis, an ea causa mi vir, me odiſse assimulauerit,
Vt cum matre vna plus esset? L. quid ais? non signi hoc sat est,
Quòd heri nemo voluit visentî te ad eam intromittere?
S. Eam lassam oppidò tum aiebant: eò ad eam non admiſi sum.
L. Tuos esse illi mores morbum magis, quàm vllâ aliam rem, arbitror:
Et merito adeò mea vostratum nulla est, quin gnatum velit
Ducere vxorem; & quæ vobis placita conditio est, datur
Vbi

Vbi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdē exigūt.

ACTVS II. SCENA II.

PHIDIPPVS, LACHES, SOSTRATA.

PH. ETSI ſcio, Philumena, meum ius eſſe, vt te cogā,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam
Vt tibi concedam. neque tuæ libidini aduorſabor.
LA. Atque eccum Phidippum optumè video ex hoc iam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, eſſe ego meis omnibus ſcio me apprimè obſequentem:
Sed non adeò, vt facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quod ſi tu idem faceres, magis in rem & noſtram, & voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. PH. eia verò.
I. Adii te heri de filia vt veniret, itidem incertum an iſti.
Haud ita decet. ſi perpetuam vis eſſe affinitatem hanc,
Celare te iras ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:
Aut ea, reſellendo, aut purgando vobis, corrigemus,
Te iudice ipſo, ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt, te mî iniurium facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, ſatis vt mea domi curetur diligenter.
At, ita me Dij ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Vt tu illam ſaluam magis velis, quàm ego: id adeò gnati cauſa,
Quem ego intellexi illam haud minùs, quàm ſe ipſum, magnificare:
Neque adeò me clam eſt, quàm eſſe eum gratum ter laturum credam,
Hoc ſi reſciuerit. eo domum, ſtudeo hæc priùs, quàm ille vt redeat.
PH. Laches, & diligentiam veſtram & benignitatem
Noui: &, quæ dicis, omnia eſſe vt dicis, animum induco:
Et te hoc mihi cupio credere: illā ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim vllo modo. LA. quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accuſat virum? PH. minimè: nam, poſtquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere vt rediret, ſanctè adiurat,
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe aliis vitij eſt. leni ego animo ſum natus:

Non

Non possum aduorsari meis. LA. hem Sostrata. SO. heu me miseram.

LA. Certum est istuc? PH. nunc quidem, vt videtur: sed numquid vis?

Nam est, quod me transire ad forum iam oporteat. LA. eo tecum vnà.

ACTVS II. SCENA III.

SOSTRATA.

Æ Depol næ nos æque sumus omnes inuisæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt, dignæ vt videamur malo.

Nam, ita me ament dî, quòd me accusat nunc vir, sum extra noxiam.

Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus

Omnes esse iniquas. haud pol me equidem: nam numquam secus

Habui illam, ac si ex me esset natam: nec, qui hoc mî eueniat, scio.

Nisi pol filiũ multimodis iam exspecto vt redeat domũ.

ACTVS III. SCENA I.

PAMPHILVS, PARMENO, MYRRHINA.

PAM. NEmini ego plura acerba esse ex amore homini vnquam oblata credo,

Quàm mî heu, me infœlicem, hanccine ego vitam parsi perdere?

Haccine ego causa eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat præstabilius, vbivis gentium ætatem agere,

Quàm hue redire? atq;, hæc ita esse miserũ me resciscere?

Nam nos omnes, quibus alicunde aliquis obiectus est labos,

Omne quod est interea tempus, priùs quàm id rescitum est, luero est.

PA. At sic, citiùs quî te expedias his ærumnis, reperies.

Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores:

Sed nunc aduentum tuum ambas, Pamphile, scio reuerituras.

Rem cognosces, iram expedies: restitues rursum in gratiam.

Leuia sunt hæc, quæ tu pergrauia esse in animum induxti tuum.

PAM.

PAM. Quid consolare meam quisquam vsquam gentium
est æquè miser?
Prius quàm hanc vxorem duxi, habebam alibi animum
amori deditum:
Iam in hac re vt taceam, cuivis facile scitu est, quàm fue-
rim miser:
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi ob-
trudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expediui
animum meum:
Vixque huc contuleram, hem noua res orta est, porrò ab
hac quæ me abstrahat.
Tum matrem ex ea re me, aut vxorem in culpa inuentu-
rum arbitror:
Quod cùm ita esse inuenero, quid restat, nisi porrò vt fi-
am miser?
Nam matris ferre iniurias me, Parmeno, pietas iubet:
Tum vxori obnoxius fuui ita olim suo me ingenio per-
tulit,
Tot meas iniurias quę numquam in vllo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est euenisse, Parmeno,
Vnde ira inter eas intercesserit, quæ tam permanserit diu.
PAR. Hoc quidem hercle parum est: si vis verò veram
rationem exequi, (rias
Non maximas, quæ maximæ sunt interdum irę, iniu-
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus
quidem est,
Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quàm pro leuibus noxis iras gerunt!
Quapropter? quia enim, qui eos gubernat animus, infir-
mum gerunt.
Itidem mulieres sunt ferme, vt pueri, leui sententia:
Fortasse vnum aliquod verbum hanc inter eas iram con-
cierit.
PAM. Abi, Parmeno, intrò ac me venisse, nuncia. PAR.
hem, quid hoc? PAM. tace.
Trepidari sentio, curram rursum prorsum: agedum ad fo-
res
Accede propiùs. PAR. hē, sensistin'? PA. noli fabularier.
Prò Iuppiter, audio clamorē. PAR. tute loqueris, me vetas?
M. Tace obsecro, mea gnata. PAM. matris vox visa est
Philumenæ.
Nullus sum PAR. qui dum? PAM. perij. PAR. quam ob
rem? PAM. nescio quod magnum malum

Profectò,

Profectò, Parmeno, me celas. PAR. vxorem Philumenā
Pavitare neſcio quid, dixerunt: id ſi forte eſt, neſcio.
PAM. Interij: cur mihi id non dixti? PAR. quia non
poteram vnà omnia.
PAM. Quid morbi eſt? PAR. neſcio. PAM. quid? ne-
mone medicum adduxit? PAR. neſcio.
PAM. Ceſſo hinc ire intrò; vt hoc quàm primum, quid-
quid eſt, certò ſciam?
Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam, affe-
ctam?
Nam ſi periculum vllum in te eſt, perijſſe me vnà, haud
dubium eſt.
PAR. Non vſus facto eſt mihi nunc, hunc intrò ſequi.
Nam invitos omnes nos eſſe illis ſentio:
Herè nemo voluit Soſtratam intrò admittere.
Si forte morbus amplior factus ſiet,
Quod ſanè nolim, maximè heri cauſa mei:
Servem illico introijſſe dicent Soſtratæ,
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali.
Capiti, atque ætati illorum, morbus quî auctus ſit.
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACTVS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILVS.

S. NEſcio quid jam dudum hîc audio tumultuari, mi-
ſera:
Malè metuo, ne Philumenæ magis morbus aggraveſcat:
Quod te, Aeſculapi, & te, Salus, ne quid ſit huius, oro.
Nunc ad eam viſam. PAR. heus Soſtrata. SO. ehem.
PAR. iterum iſtinc excludêre.
SO. Ehem Parmeno, tune hîc eras? perij, quid faciam,
miſera?
Non viſum vxorem Pamphili, cùm interea hîc ſit
ægra?
PAR. Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa quem-
quam.
Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè duco.
Laborem inanem ipſus capit, & illi molestiam affert.
Tum autem tibius tu introijt videre, vt venit, quid agat.
SO. Quid ais? an venit Pamphilus? PA. venit. SO.
Diis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde
exceſſit.
PAR. Iam ea te cauſa maximè huc nunc intro ire noloc
Nam,

Nam, ſi remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit ſcio, continuò ſola ſoli,
Quæ inter vos intervenit, vnde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi: quam triſtis eſt! SO. ô mi gnate.
PA. Mea mater, ſalue, SO. gaudeo veniſſe ſalvom. Salvan' Philumena eſt? PA. meliuſculè eſt. SO. vtinam iſtuc ita Dij faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? PAM. rectè, mater.
SO. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentè inualit?
PAM. Ita factum eſt. SO. quid morbi eſt? PA. febris.
SO. quotidiana? PAM. ita aiunt,
I ſodes intrò, conſequar iam te, mea mater. SO. fiat.
PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obuiam, atque eis onera adiuta.
PAR. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? PAM. ceſſas?

ACTVS III. SCENA III.

PAMPHILVS.

NEqueo mearum rerum initium vllum inuenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citiùs eduxi foras.
Nam, modò me intrò vt corripui timidus, alio ſuſpicãs
Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, vxorem: hei mihi,
Poſtquam me adſpexere ancillæ adveniſſe, illico omnes ſimul
Lætæ exclamant, venit, id quòd me repentè adſpexerãt.
Sed continuò voltum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis ſors obtulerat adventum meum.
Fortè vna illarum interea properè præcurrit, nuncians
Me veniſſe: ego, eius videndi cupidus, recta conſequor.
Poſteaquam introij, extemplò eius morbum cognoui, miſer.
Nam neque, vt celari poſſet, tempus ſpatiũ vllũ dabat,
Nec voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam adſpexi, ô facinus indignum, inquam: & corripui illico.

Me

Me inde, lacrumans, incredibili re, atq; atroci percitus.
Mater consequitur: iam vt limen exirem, ad genua accidit
Lacrumans, misera: miserrimum est. profectò hoc sic est, vt puto:
OMNIBVS nobis vt res dant sese, ita magni atque humiles sumus:
Hanc habere orationem mecum à principio instituit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hac abierit, causam vides:
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
Nunc hoc consigit, te atq; alios partū vt celaret suum.
Sed cum orata eius reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæque sors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambas, si ius, si fas est, vt
Aduersa eius per te tecta tacitaque apud omnes sient:
Si vnquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, vti sibi des pro illa nunc, rogat:
Caterum de reducenda id fac, quod in rem sit tuam.
Parturire eam, neq; gravidam esse ex te, solus conscius:
Nam aiunt, tecum post duobus concubuisse eam mensibus:
Tum, postquā ad te venit, mensis hic agitur jā septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res. nunc, si potis est, Pāphile,
Maximè volo, doq; operā, vt clam partus eueniat patrē,
Atq; adeò omnes. sed, si fieri id non potest, quin sentiāt,
Dicā abortum esse. scio nemeni aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te rectè eum natum putēt.
Continuò exponetur: hīc tibi nihil est quidquam incommodi: &
Illi miserae indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, & seruare in eo certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id verò neutiquam honestum esse arbitror:
Nec faciam: & si amor me grauiter, consuetudoque tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit,

Solitu-

Solitudoq; ô FORTVNA, vt numquam perpetuò
es bona?
Sed jam prior amor me ad hanc rẽ exercitatũ reddidit.
Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam huic
dabo.
Adest Parmeno cum pueris: hunc minimè est opus.
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cùm data est:
Vereor, si clamorem ejus hic crebrò exaudiat;
Ne parturire eam intellegat: aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS III. SCENA. IIII.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILVS.

PAR. AIN' tu tibi hoc incommodum evenisse iter?
SOS. Non hercle Parmeno, verbis dici potest
Tantum, quàm re ipsa navigare incommodum est.
PAR. Itane est? SO. ô fortunate, nescis, quid mali
Præterieris, qui numquam es ingressus mare.
Nam, alias vt omittam miserias, vnam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cùm interea semper mortem exspectabam, miser:
Ita vsque advorsa tempestate vsi sumus.
PAR. Odiosum. SOS. haud clam me est: deniq; hercle
aufugerim
Potiùs, quàm redeam, si eò mi redeundum sciam.
PAR. Olim quidem te causæ impellebant leves,
Quod nunc mutare facere, vt faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intrò: ego hunc adibo, si quid me velit.
Here, etiam nunc tu hîc stas? PAM. equidem te exspecto.
PAR. quid est?
PAM. In arcem transcurso opus est. PAR. cui homini?
PAM. tibi.
PAR. In arcem? quid eò? PAM. Callidemidem hospitẽ
Myconium, qui mecum vnà advectus, conveni.
PAR. Perij: voviſſe hunc dicam, si salvus domum
Redijsset vmquam, vt me ambulando rumperet.
PAM. Quid cessas? PAR. quid vis dicam? an conveniam
modò?
PAM. Immo, quòd constitui me hodie conventurum
eum,
Non posse, ne me frustra illî exspectet vola.
PAR. At non noui hominis faciem. PAM. at faciam, vt
noueris:

Magnus

Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius.
PAR. Gadaueroſa facies: dij illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneamne vſque ad veſperum?
PAM. Maneto: curre. PAR. non queo: ita deſeſſus ſum.
PAM. Ille abijt. quid agam, infælix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me orauit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris:
Quod potero faciam: tamen vt pietatem colam:
Nam me parenti potiùs, quam amori obſequi
Oportet, atat eccum Phidippum, & patrem
Video. horſum pergunt. quid dicam hiſce, incertus ſum.

ACTVS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

LA. DIXTIN' dudum, dixiſſe illam ſe exſpectare filium?
PH. Factum. LA. veniſſe aiunt: redeat. PAM. quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. LA. quem ego hîc audiui loqui?
PAM. Certum obſtirmare eſt viam me, quam decreui perſequi.
LA. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. PAM. ſalue mi pater.
LA. Gnate mi ſalue. PH. bene factum te aduenisſe Pamphile,
Atque adeò, quod maximum eſt, ſalvum atque validum. PAM. creditur.
LA. Advenis modò? PAM. admodum. LA. cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? PA. ſanè hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: &, qui ſic ſunt, haud multum heredem adjuvant.
Sibi verò hanc laudem relinquit: vixit, dum vixit, bene.
LA. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus vna ſententia?
PAM. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. LA. immo obfuit:
Nam illum viuom & ſalvom vellem. PA. impunè optare iſtuc licet.
Ille reuiuiſcet iam nunquam: & tamen, vtrum malis, ſcio.
LA. Heri Philumenam ad ſe accerſi hic iuſſit. dic iuſſiſſe te.

PH. Noſ

PH. Noli fodere. jussi. L. sed jã eã remittet. PH. scilicet
PA. Omnem rem scio, vt sit gesta: aduenienes audiui omnia. LA. at
Istos invidos Dij perdant, qui hæc libenter nunciant,
PA, Ego me scio cauisse, ne vlla mentò contumelia
Fieri a vobis posset: idque si nunc memorare hîc velim,
Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Verè possim; ni te ex ipsa id magis velim rescisscere:
Namque eo pacto maxumè apud te meo erit ingenio fides,
Cùm illa, quæ nũc in me iniqua est, æqua de me dixerit.
Neq; culpa hoc mea euenisse dissidium, id testor Deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuius mores toleret sua modestia;
Neque alio pacto potest componi inter eas gratia:
Segreganda aut mater à me est, Phidippe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.
LA. Pamphile, id aures haud invito sermo mihi accesit tuus,
Cùm te postputa se omnes res præ parente intellego.
Verum vide, ne impulsus ira prauè insistas, Pamphile.
PA. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim?
Quæ numqnã quidquã erga me commerita est pater,
Quod nollem: & sæpe, quod vellem, meritam scio:
Amoque, & laudo, & vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:
Illique exopto, vt reliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam à me distrahit necessitas.
PH. Tibi id in manu est, ne fiat. LA. si sanus sies,
Iube illam redire, PA. non est consilium, pater:
Matris seruibo commodis. LA. quò abis? mane,
Mane inquam: quò vadis? PH. quæ hæc pertinacia est?
LA. Dixtin' Phidippe hanc rẽ ægrè laturum esse eum?
Quamobrem te orabam, vt filiam remitteres.
PH. Non credidi ædepo ladeò inhumanum fore:
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat.
Si est vt velit reducere vxorem, licet;
Sin alio est animo, renumeret dotem huic: eat.
LA. Ecce autem, tu quoque, proterve, iracundus es.
PH, Percontumax rediisti huc nobis, Pamphile.
LA. Decedet iam ira hæc; etsi meritò iratus est.
PA. Quia paululum vobis accesit pecuniæ,

Sub lati

Sublati animi sunt. LA. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velitne, an non; vt alij si huic non est, siet.
LA. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?
Postremò inter se transigant ipsi, vt lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, paruipendunt. porto hoc iurgium ad
Vxorem: cuius fiunt consilio omnia hæc:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè est, euomam.

ACTVS IIII. SCENA I.

MYRRHINA, PHIDIPPVS.

MY. PErij, quid agam? quò me vortam? quid meo respondebo viro,
Misera? nam audisse vocem pueri visust vagientis:
Ita corripuit derepentè tacitus sese ad filiam:
Quòd si resciuerit peperisse, id qua causa clam habuisse me
Dicam, non ædepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.
PH. Vxor vbi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.
Atque eccam video. quid agis, Myrrhina? heus, tibi dico.
MY. mihine,
Mi vir? PH. vir ego tuus sim? tu virum me, aut hominem adeò esse deputas?
Nam, si vtrumvis horum mulier vmquã tibi visus forẽ,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus? P. at rogas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? MY. istuc rogare æquom est patrem?
Perij: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
PH. Credo: neque adeò arbitrari patris est aliter. sed demiror,
Quid sit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partũ; præsertim cùm & rectè, & suo pepererit tẽpore.
Adeóne peruicaci esse animo, vt puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiã fore firmiorẽ,
potius, quàm esset cum illo nupta aduorsus animi lubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ

te est penes.
MY. Misera sum. P. vtinam sciam ita esse istuc. sed nunc mihi in mentem venit,
Ex hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis causam hunc suspicari, quàm ipsam veram, mavolo.
P. Multo prius sciui, quàm tu, illum amicam habere, Myrrhina:
Verùm id vitium ego nunquam decreui esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est? at pol iam aderit, cùm se quoque oderit.
Sed, vt olim te ostendisti eandem esse, nihil cessasti vsque adhuc,
Vt filiam ab eo ab[illegible]ceres, neu, quod ego egissem, esset ratum.
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum voluisti.
MY. Adeon' me esse peruicacem censes, cui mater sim,
Vt eo essem animo, si ex vsu esset nostro hoc matrimonium?
P. Tun' prospicere, aut iudicare, nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum postea,
Si modestè ac rarò hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quàm dare operam id scire, quî nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepentè avellere,
Qui cum tot consuesset annos, non eum hominem ducerem,
Nec virum satis firmum gnatæ. MYR. mitte adolescentem obsecro,
Et quæ me peccasse ais: abi: solam solus conueni:
Roga, velitne, an non, vxorem, si est, vt dicat velle se,
Redde: sin est autem, vt nolit, rectè consului meæ.
PH. Siquidem ille ipse non volt, & tu sensisti esse in eo, Myrrhina,
Peccatum: aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.
Quam ob rem inuendor ira, te esse ausam hæc facere injussu

ſuſſu meo.
Interdic', ne extuliſſe extra ædes puerum vſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulē:
Ibo intrò, atque edicam ſeruis, ne quoquam efferri ſinãt.
MY. Nullam pol credo mulierem me miſeriorē viuere.
Nam vt hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, vt ſiet, reſciuerit,
Non ædepol clam me eſt, cùm hoc, quod leuius eſt, tam animo iracundo tulit:
Nec, qua via ſententia eius mutari poſsit, ſcio.
Hoc mi vnum ex plurimis miſerius relliquom fuerat malum,
Si, puerum vt tollam, cogit, cuius qui ſit, neſcimus, pater:
Nam, cùm compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, quî pòſt poſsit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius
Celare, cùm ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTVS IIII. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILVS.

S. NON clam me eſt, mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam vxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulò:
Verùm, ita me Dij ament, ita que obtingant ex te, quæ exopto mihi, vt
Nunquam ſciens commerui, meritò vt caperet odium illam mei:
Teque ante quàm me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narrauit modò, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contra gratiam
Referre, vt apud me præmiũ eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror.
Ego rus abituram hinc eum tuo me eſſe certo decreui patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa vlla ceſſet reliqua,

Qui

Quin tua Philumena ad te redeat. PA. quæſo, quid iſtuc conſilî eſt?
Illius ſtultitia victa, ex vrbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, vt qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia dicat eſſe factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amicas te, & cognatas deſerere, & feſtos dies
Mea cauſa, nolo. SO. nihil iam mî iſtæc res voluptatis ferunt:
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias iam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxuma, vt ne cui meæ
Longinquitas ætatis obſtet, mortémve exſpectet meã.
Hîc video me eſſe inuiſam immeritò: tempus eſt concedere;
Sic optumè, vt ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus,
Et me hac ſuſpicione exſoluam, & illis morem geſſero.
Sine me, obſecro, hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.
PA. Quàm fortunatus cæteris ſum rebus, abſque vna hæc foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem vxorem. SO. obſecro, mi Pamphile
Non tute incommodam rem, vt quæque eſt, in animum inducas pati.
Si cætera ſunt ita, vt tu vis, itaque vt eſſe ego illa exiſtumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ miſero mihi.
SO. Et mihi quidem: nam hæc res non minùs me malè habet, quàm te, gnate mi.

ACTVS IIII. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILVS.

LA. QVEM cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi, vxor:
Iſtuc eſt ſapere, quî, vbicunque opus ſit, animum poſsis flectere,
Quod faciundum fortaſſe ſit poſtidea, hoc nunc ſi feceris.
SO. Fors pol fuat. LA. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & [illegible]

SO. Spero

SO. Spero ecastor. LA. i ergo intrò, & compone, quæ tecum simul
Ferantur: dixi, SO. ita, vt jubes, faciam. PAM, pater.
LA. Quid vis, Pamphile? PAM. abire hinc matrem? mihi nimè. L. quid ita istuc? PA. quia
De vxore incertus sum etiam, quid facturus siem. LA. quid est?
Quid vis, nisi reducere? equidem cupio, & vix contineo: sed
Non minuam meum consilium: ex vsu quod est, id persequar.
Credo, si non reducam, ea gratia concordes magis fore.
LA. Nescias: verùm id refert nihil, vtrum illæ fecerint,
Quando hæc abierit: odiosa hæc ætas adolescentulis:
E medio æquom excedere est: postremò iam nos fabulæ
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

LACHES, PHIDIPPVS, PAMPHILVS.

PH. TIBI quoq; ædepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter:
Etsi tibi causa est de hac re, mater te impulit:
Huic verò nulla est. LA. opportunè te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. PH. quid est?
PA. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
LA. Die filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:
Ne revereatur, minus iam quo redeat domum. PH. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua
A Myrrhina hæc sunt mea vxore exorta omnia.
PAM. Mutatio fit. PH. ea nos perturbat, Laches.
HAM. Dum ne reducam, turbent porrò quàm velint.
PH. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sanè perpetuam volo:
Sin est, vt aliter tua fiet sententia,
Accipias puerum. PAM. sensit peperisse: occidi.
LA. puerum? quem puerum? PH. natus est nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia.
Neque fuisse prægnantem vnquam ante hunc sciui diem.
LA. Bene ita me Dij ament, munchs: & gaudeo,

Natum

Natum illum,& tibi illam ſalvam: ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Noſne hoc celatos tamdiu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum prauè,proloqui.
PH. Non tibi illud factum minus placet, quàm mihi, Laches.
PA. Et ſi jam dudum fuerat ambiguum hoc mihi.
Nunc non eſt,cùm eam conſequitur alienus puer.
L. Nulla tibi,Pamphile,hîc jam conſultatio eſt.
PAM. Perij. L. hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cùm ex te eſſet aliquis,qui te appellarer patrem:
Evenit: habeo gratiam Dijs. PAM. nullus ſum.
L. Reduc vxorem,ac noli advorſari mihi.
PAM. Pater,ſi illa ex me liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam,ſatis certò ſcio,
Non me clam haberet,quæ celaſſe intellego.
Nunc,cùm ejus alienum eſſe à me animum ſentiam,
Nec conventurum inter nos poſthac arbitrer,
Quam ob rem reducam? L. mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit: mirandúmne id eſt?
Cenſen' te poſſe reperire vllam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
PH. Voſmet videte jam,Lache,& tu Pamphile,
Remiſſin' opus ſit vobis,an reducta domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re vobis difficultas á me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridiculè rogas.
Quidquid futurum eſt,huic reddas,ſuum ſcilicet,
Vt alamus noſtrum. PAM. quem ipſa neglexit,pater,
Ego alam? LA. quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus,quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimvero prorſus jam tacere non queo.
Nam cogis,ea,quæ nolo,vt præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut,quid ſit id,quod ſolicitere ad hunc modum?
Primùm hanc vbi dixti cauſam,te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc vxorem domi;
Pollicita eſt ea,ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque tibi cauſam vides;
Puer,quia clam te eſt natus,nactus alteram es.
Erras,tui animi ſi me eſſe ignarum putas.
Aliquando tandem hoc animum vt adjungas tuum,

Quàm

Quàm longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus,quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli?
Egi atque orauì tecum,vxorem vt duceres:
Tempus dixi eſſe:impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi,feciſti vt decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus,facis huic adeò iniuriam.
Nam in eandem vitam te reuolutum denuo
Video eſſe. PAM. méne? LA. te ipſum: & facis iniuriam,
Cùm fingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Vt cum illa viuas, teſtem hanc cùm abs te amoueris:
Senſit que adeò vxor:nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? PH. planè hic diuinat: nam id eſt.
PAM. Dabo iusjurandum nihil eſſe iſtorum tibi. LA. ah,
Reduce vxorem,aut quamobrem non opus ſit, cedo.
PAM.Non eſt nunc tempus. LA. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non eſt. pòſt de matre videro.
PAM. Omnibus modis miſer ſum:nec, quid agam, ſcio.
Tot nunc me rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc,præſens quando promoueo parum.
Nam puerum credo iniuſſu non tollent meo,
Præſertim in ea re cùm ſit mihi adiutrix ſocrus.
LA.Fugis?hem,nec quidquam certi reſpondes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe:ſine:
Puerum Phidippe mihi credo,ego alam. PH.maximè.
Non mirum fecit vxor,ſi hoc'a grè tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facilè hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt:nam ipſa narrauit mihi:
Id ego præſente hoc,tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primò:nunc verò palam eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video à nuptiis.
LA.Quid ergo agam,Phidippe?quid das conſili?
PH.Quid agas? meretricem hanc primùm adeundam cenſeo:
Oremus:accuſemus grauiùs:denique
Minitemur,ſi cum illo habuerit rem poſtea.
LA. Faciam, vt mones. puer, eho, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam noſtram:huc euoca verbis meis.
Et te oro porrò,in hac re adiutor ſis mihi.PH. ah,

Iam dudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si vllo modo est vt possit; quod spero fore.
Sed vis ne adesse me vnà, dum istam conuenis?
LA. Immo verò abi, aliquam puero nutricem para.

ACTVS V. SCENA I.
BACCHIS, LACHES.

BA. NON hoc de nihilo est, quòst Laches nunc me conuentam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.
L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possiem;
Aut ne quid faciam plus, quod me pòst minus fecisse satius sit.
Aggrediar. Bacchis, salue. BA. salue, Lache. LA. credo ædepol te
Nonnihil mirari, Bacchis, quid sit, quapropter te huc iussi
Foras puerum evocare.
BA. Ego pol quoque etiam timida sum, cùm venit mi in mentem, quæ sim,
Ne nomen mihi quæstus obstet apud tenam mores facilè tutor.
LA. Si vera dicis, nihil tibi pericli à me est, mulier: nam
Iam ætate ea sum, vt non fiet peccato mihi ignosci æquom:
Quo magis, omnes res cautiùs ne temerè faciã, accuro.
Nam si facis, facturáue es, bonas quod par est facere:
Inscitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquom est.
BA. Est magnam ædepol gratiam de hac re quòd tibi habeam. nam qui
Post factam iniuriam se expurget, mihi parum prosit. sed,
Quid istuc est? LA. meum receptas filium ad te Pamphilum. BA. ah.
L. Sine dicam. vxorem hanc priùsquàm duxit, vostrum amorem pertulit.
Mane non dum etiam dixi id, quod volui. nunc hic vxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum consulendi tẽpus est.

Nam

Nam ille neque animo hoc erit ætatem, neque pol ea-
ista ætate tu.
BA. Quis id ait? LA. socrus. BA. méne? LA. te ipsam: & fili-
am abduxit suam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, qui natus est, ex-
stinguere.
BA. Aliud si scirem, quî firmare meam apud vos possem
fidem,
Sanctius quàm iusjurandum, id pollicere tibi, Laches;
Me segregatum habuisse, vxorem vt duxit, a me Pamphi-
lum.
LA. Lepida es. sed scin' quid volo potiùs sodes facias?
BA. quid, cedo?
LA. Eas ad mulieres huc intrò, atque istuc iusjurandum
idem
Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine ex-
pedi.
BA. Faciam. quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud
faceret, scio,
Vt de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:
Sed falsa fama esse nolo gnatum suscitum tuum,
Nec leuiorem vobis, quibus est minimè æquom, videtur.
Immeritò: nam meritus de me est, quod queam, illi vt
commodem.
LA. Facilem, beneuolumque lingua tua iam tibi me red-
didit:
Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc eti-
am credidi.
Nunc cùm ego te esse præter nostram opinionem com-
peri,
Fac eadem vt sis porrò: nostra vtere amicitia, vt voles.
Aliter si facis. sed reprimam me, ne ægrè quidquam ex
me audias.
Verùm te hoc moneo vnum, qualis sim amicus, aut quid
possiem,
Potiùs quàm inimicus, periclum facias. BA. faciam se-
dulò.

ACTVS V. SCENA II.

PHILIPPVS, LACHES, BACCHIS.

PH. Nihil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus
sit,
Benignè præbeatur.
Sed cùm tu satura, atque ebria eris, puer vt satur sit, fa-
cito.

LA. Noſter ſocer, video, venit puero nutricem adducit.
Phidippe, Bacchis deierat perſanctè. PH. hæccine ea eſt?
LA. hæc eſt.
P. Nec pol iſtæ metuunt Deos: neque has reſpicere Deos opinor.
BA. Ancillas dedo quolibet cruciatu per me exquirę;
Licet. hæc res hìc agitur: me facere Pamphilo vt vxor redeat,
Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falsò nobis
In re ipſa inuenimus: porrò hanc nunc experiamur. nam ſi
Comperierit falſo crimini tua ſe vxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem iratus gnatus,
Quòd peperit vxor clàm, id leue eſt: citò ab eo hæc ira abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſsidio dignũ.
PH. Velim quidem hercle. LA. exquire: adeſt: quod ſatis ſit, faciet. BA. faciam.
PH. Quid iſtæc mihi narras? an quia non tute audiſti dudum,
De hac re animus meus vt ſit, Laches? illis exple modò animum.
LA. Quaſo ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, vt ſerues.
BA. Ob eam rem vis ergo intrò eam? LA. i, atque exple animum iis, vt credant.
BA. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inuiſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro vbi ſegregata eſt.
LA. At hæ amicæ erunt, vbi, quamobrem aduenęris, reſciſcent. PH. atqui
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem vbi cognorint.
Nam illas errore & te ſimul ſuſpicione exſolues.
BA. Perij, pudet Philumenæ: ſequimini me intro hunc ambæ.
LA. Quid mî eſt, quod malim, quàm quod huic intellego euenire, vt
Gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi vnà proſit?
Nam ſi eſt, vt hæc nunc Pamphilum verè ab ſe ſegregarit;

Scit

Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse;
Referetque gratiam ei, vnáque opera nos sibi amicos iunget.

ACTVS V. SCENA III.

PARMENO, BACCHIS.

PA. Æ Depol næ esse meam herus operam deputat parui pretî,
Qui ob rem nullam misit: frustra vbi totum desedi diẽ,
Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, vt quisque venerat,
Accedebam: adolescens, dic dum quæso, tun'es Myconius?
Non sum. at Callidemides? non. hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quemquam esse arbitror.
Denique hercle iam pudebat: abij. sed, quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hîc rei est?
BA. Parmeno, opportunè te offers: properè curre ad Pamphilum.
PA. Quid eò? BA. dic me orare, vt veniat. PA. ad te? BA. immo ad Philumenam.
PA. Quid rei est? BA. tua quod nihil refert, percontari desinas.
PA. Nil aliud dicam? BA. etiam: cognosse annulum illum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse, quem mihi ipsus olim dederat. PAR. scio.
Tantúmne est? BA. tantum: aderit continuò, hæc vbi ex te audiuerit.
Sed cessas? P. minimè equidem: nam hodie mihi potestas haud data est:
Ita cursando, atque ambulando totum hunc contriui diem.
BA. Quantam obtuli aduentu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei restituo, qui pene hatum, ipsiusque opera periit:
Vxorem, quàm numquam est ratus posthac se habiturum, reddo:

Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exſoluti.
Hic adeò his rebus anulus fuit initium inueniundis.
Nam memini, ab hinc menſes decem ſere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc anulo. extimui illico: mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatus es obſecro? aut vnde anulum iſtum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere, ſe ſimulare. poſtquam id vidit;
Neſcio quid ſuſpicatur: magis cœpi inſtare, vt dicat.
Homo ſe fatetur vi in via neſcio quam compreſsiſſe:
Dicitque ſeſe illi anulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum hæc cognouit MYrrhina in digito modò me habentem:
Rogat, vnde ſit: narro omnia hæc: inde eſt cognitio facta,
Philumenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:
Et ſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptiis lætetur. verùm ecaſtor
Nunquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum eſt, vſa ſum benigno, & lepido, & comi.
Incommodè mihi nuptiis euênit: factum fateor:
At pol me feciſſe arbitror, ne id meritò mihi eueniret.
MVLTA ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquom eſt ferre.

ACTVS V. SCENA IIII.

PAMPHILVS, PARMENO, BACCHIS.

PAM. VIde, mi Parmeno, etiam ſodes, vt mi hæc certa & clara attuleris,
Ne me in breue hoc conjicias tempus, gaudio hoc falſo frui.
PAR. Viſum eſt. PAM. certóne? PAR. certè. PAM. Deus ſum, ſi hoc ita eſt. PAR. verum reperies.

PAM.

PAM. Manedum, ſodes: timeo ne aliud eſſe credam, atque aliud nuncies.

PAR. Maneo. PAM. ſic te dixiſſe opinor, inveniſſe Mythinam,
Suum amicum habere Bacchidem. PAR. factum. PAM. eum, quem ego olim ei dedi?
Eaque hoc te nunciare mihi iuſsit: itáne factum? PAR. ita inquam.
PAM. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeò plenior? egon'
Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? neſcio. PAR. at ego ſcio. PAM. quid?
PAR. Nil: nam neque etiam in nuncio, neque in me ipſo quid ſit boni,
Scio. PAM. egóne, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere à me abire? ah, nimium me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me exſpectat. credo: adibo. B. ſalue, Pamphile.

PAM. O Bacchis, ô mea Bacchis, ſeruatrix mea.
B. Bene factum, & volupe eſt. PAM. factis, vt credam, facis:
Antiquamque adeò tuam venuſtatem obtines:
Vt voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
Semper ſiet. B. at tu ecaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines,
Vt vnus hominum homo te vivat numquam quiſquam blandior.
PAM. Ha.ha hæ, túne mihi iſtuc? B. rectè amaſti, Pamphile, vxorem tuam:
Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram:
Perliberalis viſa eſt. PAM. dic verum. B. ita me Dij ament Pamphile.
PAM. Dic mihi, harum rerum numquid dixti jam patri? B. nil PA. neque opus eſt:
Adeò mutito. placet hoc non fieri itidem, vt in comœdiis,
Omnia vbi omnes reſciſcunt. hîc, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt; quos non autem ſcire æquom eſt, neque reſciſcent, neque ſcient.

B, Immo

B. Immo etiam, hoc quî occultari posse facilius credas, dabo:
Myrrhyna ita Phidippo dixit, iureiurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. PA. est optumè:
Speroque rem hanc esse euenturam nobis ex sententia.
PAR. Here, licet me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid istuc est, quod vos agitis PAM. non. PA. suspicor tamen.
Egóne ab Orco hunc mortuum? quo pacto? PAM. nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta arumna extraxeris.
PAR. Immo verò scio, neque hoc imprudens feci. PAM. ego istuc satis scio. PAR. an
Temerè quidquam Parmenonem prætereat, quod facto vsus sit?
PAM. Sequere me intrò, Parmeno. PAR. sequor, equidem plus hodie boni
ci imprudens, quàm sciens ante hunc diem vmquam plaudite.

FINIS.

C. SVLPICII APOLLINARIS IN SINGVLAS TERENTII COMOEDIAS,

Argumenta.

IN ANDRIAM.

SORORE M falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Grauidáque facta, dat fidem vxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque, vt amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Daui suasu non repugnat Pamphilus.
Sed, ex Glycerio natum vt vidit puerulum

Chremes,

Chremes,recusat nuptias,generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino coniugem.

IN EVNVCHVM.

SORORE M, falsò dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. erat hæc ciuis Attica.
Eidem eunuchum, quem emerat, tradi iubet.
Thaidis amator Phædria,ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem: sed Atticus
Ciuis repertus frater eius, collocat.
Vitiatam ephebo. Phædriam exorat Thraso.

IN HEAVTONTIMORVMENON.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater.
Animique sese angebat, facti pœnitens.
Mox, vt reuersus est, clam patrem deuortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem,
Cùm accersèret cupitam Antiphilam Clinia,
Vt eius Bacchis venit amica,ac seruolæ
Habitum gerens Antiphila;factum id,quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ ausert à sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia,aliam Clitipho vxorem accipit.

IN ADELPHOS.

DVOS cùm haberet Demea adolescentulos,
Dat Micióni fratri adoptandum Aeschinum,
Sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistriæ
Lepôre captum, sub duro,ac tristi patre,
Frater celabat Aeschinus; famam quoque
Amoris in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiauerat
Idem Aeschinus ciuem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc sibi vxorem fore.
Demea iurgare.& graniter ferre: mox tamen,
Vt veritas patefacta est, ducit Aeschinus

Vitiatam,

Vitiatam, potitur Ctesipho citharistriam,
Exorato suo patre duro Demea.

IN PHORMIONEM.

CHREMETIS frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni vxorem,& filiam,
Athenis aliam coniugem & amantem vnicè
Gnatum fidicinam. mater è Lemno advenit
Athenas: moritur: virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam visam Antipho
Cùm amaret, opera parasiti vxorem accipit.
Pater, & Chremes reuersi fremere: dein minas
Triginta dant parasito, vt illam coniugem
Haberet ipse. argento hoc emitur fidicina.
Vxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

IN HECYRAM.

VXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Eiusque per vim quem detraxit anulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater vtero grauidam, ne id sciat socrus,
Vt ægram ad se transfert: reuertit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: vxorem tamen
Recipere non volt. pater incusat Bacchidis
Amorem.dum se purgat Bacchis. anulum
Mater vitiatæ sorte agnoscit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

FINIS.

DE P. TERENTII VITA, ET EIVSDEM COMOEDIIS, EX ipsius Persona, Hexastichon.

NATVS in excelsis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripsi mores hominum,juvenumque,senumque:
Qualiter & serui decipiant dominos,
Quid meretrix, quid leno dolis confingat avarus:
Hæc quicunque leget, sic puto, cautus erit.